

Fredagen den 31 maj

Kl. 9.00

Fredagen den

31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

§ 2 Den ekonomiska politiken, m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Finansutskottets betänkande nr 25 samt skatteutskottets betänkanden nr 40 och 41 föredras och debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Härefter föredrogs

finansutskottets betänkande nr 25 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:100 gjorda framställning rörande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken jämte motioner samt

skatteutskottets betänkanden

nr 40 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:125 med förslag till lag om avsättning till arbetsmiljöfond jämte motioner och

nr 41 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:100 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1974/75, m. m.

I det följande redovisas endast de betänkanden, beträffande vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Finansutskottets betänkande nr 25

I propositionen 1974:100 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokoll över finansärenden den 26 april 1974, föreslagit riksdagen bl. a. att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de i anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1845 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen skulle besluta

1. att hos regeringen anhålla om att tillämpningen av allmänna prisregleringslagen skulle utvidgas att gälla alla dagligvaror,

2. att från den 1 juli 1974 slopa mervärdesskatten på livsmedel och täcka inkomstbortfallet för statskassan genom skärpt beskattning av stora förmögenheter, arv och gåvor,

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

3. att höja den statliga inkomstskatten för svenska aktiebolag m. m. till 50 procent av den beskattningsbara inkomsten,

4. att hos regeringen anhålla om förslag till progressiv bolagsvinstbeskattning,

5. att hos regeringen anhålla om omedelbart förslag till sådan lagstiftning som möjliggjorde att ytterligare hyreshöjningar icke medgavs,

6. att lämna regeringen bemyndigande att för tiden till och med den 30 juni 1975 meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift,

7. att uttala sig för en ökad bostadsproduktion innebärande 100 000 lägenheter årligen under den närmaste treårsperioden,

8. att till Bilateralt utvecklingssamarbete för budgetåret 1974/75 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag, utöver tidigare anvisade medel, av 500 000 000 kronor att fördelas på ytterligare stöd till följande stater och befrielseörelser:

Demokratiska republiken Vietnam	150 000 000 kronor
Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering	150 000 000 kronor
Pathet Lao	50 000 000 kronor
Kambodjas revolutionära nationella enhetsregering (GRUNK)	50 000 000 kronor
MPLA	25 000 000 kronor
FRELIMO	25 000 000 kronor
Guinea-Bissau	25 000 000 kronor
Eritreas befrielsefront	5 000 000 kronor
Chilenska folkfrontens organisationer	20 000 000 kronor

samt

9. att i övrigt som sin mening uttala vad som i motionen anförts om den ekonomiska politiken,

1974:1846 av fröken Mattson m. fl. (s) vari hemställdt

1. att riksdagen i syfte att uppnå enprocentmålet för biståndspolitiken under budgetåret 1974/75 beslutade anslå ytterligare 500 miljoner kronor till internationellt utvecklingssamarbete under förutsättning att motsvarande medel anvisades som inkomstförstärkning samt

2. att riksdagen beslutade höja arbetsgivaravgiften med 0,4 procentenheter från och med den 1 juli 1974,

1974:1847 av herr Werner i Malmö m. fl. (m) vari hemställdt att riksdagen skulle

1. hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan uppräkningsstat på tilläggsstat att u-landsbiståndet under budgetåret 1974/75 nådde upp till 1 procent av bruttonationalprodukten samt

2. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna att u-landsbiståndet även efter budgetåret 1974/75 och tills vidare borde ökas hastigare än bruttonationalproduktens tillväxt,

1974:1852 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställdt

1. att riksdagen godkände de i motionen redovisade riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

2. att riksdagen beslutade förlänga den temporära sänkningen av mervärdeskatten till längst den 31 december 1974,

3. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att ett program mot inflationen utarbetades i samverkan mellan regeringen, oppositionen, parterna på arbetsmarknaden och näringslivet,

4. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en plan för skattesänkningar innefattande bl. a. en indexreglering av skatteskalorna samt

5. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättandet av en parlamentarisk besparingsutredning,

1974:1853 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att som sin mening uttala vad som anförts i motionen beträffande insatser för att utjämna de regionala skillnaderna i efterfrågan på arbetskraft,

2. att hos Kungl. Maj:t anhålla om tillsättandet av en parlamentariskt sammansatt besparingsutredning,

3. att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande en differentiering eller omläggning av den allmänna arbetsgivaravgiften och övriga avgiftsbetonade skatter på företagen i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att som sin mening uttala vad som i motionen anförts angående Sveriges deltagande i uppbyggandet av en särskild fond för bistånd till u-länder som drabbats särskilt hårt av olje- och råvaruprishöjningarna,

5. att hos Kungl. Maj:t anhålla att regeringen inför 1975 års avtalsrörelse tog initiativ till en stabiliseringspolitisk konferens med representanter för arbetsmarknadsorganisationerna och de politiska partierna samt

6. att som sin mening uttala vad som i övrigt anförts i motionen beträffande riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

1974:1854 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes

1. att riksdagen skulle uttala att den ekonomiska politiken borde inriktas på en effektiv bekämpning av inflationen, i syfte att säkra inte minst vanliga inkomsttagares standard,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att förslag framlades om åtgärder för att skydda smäspararna mot inflationen,

3. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att skatteutredningen i tilläggsdirektiv gavs i uppdrag att framlägga förslag till inflationsskydd i skattesystemet samt

4. att riksdagen som sin mening uttalade vad som i övrigt anförts i motionen beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken,

1974:1855 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen i syfte att uppnå enprocentsmålet och fullfölja Sveriges internationella ansvar beslutade att anslå ytterligare 500 miljoner kronor för internationellt utvecklingssamarbete under budgetåret 1974/75, varvid förutsattes

att medlen väsentligen användes för bidrag till den i FN nyligen beslutade fonden för stöd till de fattigaste länderna,

1974:1856 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c) vari hemställdts

1. att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1974:100 besluta-
de anslå ytterligare 500 miljoner kronor för internationellt utvecklings-
samarbete i syfte att bistå de av råvaruprisstegringarna m. m. hårdast
drabbade utvecklingsländerna och därmed uppnå enprocentmålet under
budgetåret 1974/75 samt

2. att riksdagen begärde förslag till höstriksdagen angående finansie-
ring av utvecklingssamarbetet i enlighet med vad som anförts i motionen,

1974:1857 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp, c, m),

1974:1858 av herr Nordgren m. fl. (m) vari hemställdts att riksdagen
som sin mening skulle ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts
beträffande finansieringen av ökade statliga utgifter,

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1974:599 av herr Löfgren m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga,
hemställdts

1. att riksdagen begärde att Kungl. Maj:t uppdrog åt en parlamenta-
risk utredning att lägga fram förslag till förbättrad och utbyggd statlig
ekonomisk planering,

2. att riksdagen begärde att Kungl. Maj:t tog initiativet till en
samordnad verksamhetsplanering, där väsentliga vinster skulle uppstå
genom större satsning på förebyggande åtgärder, bättre hushållning och
sparsamhet på områden med gemensamma uppgifter för stat, landsting
och primärkommuner, samt

4. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en parlamentarisk
utredning tillsattes för översyn av statens uppgifter i syfte att främja
kostnadsbesparingar samt studium av behovet av ändrade prioriteringar
på vissa områden,

1974:932 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga,
hemställdts

E. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att ett stabiliserings-
politiskt program utarbetades i samverkan mellan regeringen, opposi-
tionspartierna, näringslivet och parterna på arbetsmarknaden,

F. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en finanspolitisk
utredning tillsattes med uppgift att enligt i motionen angivna riktlinjer
analysera erfarenheterna av de senaste årens ekonomiska politik samt

G. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en parlamentarisk
besparingsutredning tillsattes med uppgift att granska den offentliga
sektorns expansion, föreslå besparings- och rationaliseringsåtgärder samt
klarlägga hur den hittillsvarande automatiken av det allmännas utgiftsut-
veckling skulle kunna brytas,

1974:1193 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdt

A. att riksdagen beslutade att som sin mening uttala att den ekonomiska politiken i större utsträckning än hittills borde inriktas mot bekämpandet av inflationen i enlighet med vad som anförts i motionen,

B. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

1. att ett ekonomiskt-socialt råd och ett till detta knutet fristående ekonomiskt sekretariat inrättades,

2. att stabiliseringspolitiska konferenser anordnades i enlighet med vad som framhållits i motionen samt

1974:1197 av herr Löfgren m. fl. (fp, c, m) vari hemställdt

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en grupp fristående ekonomer med uppgift att utarbeta alternativa konjunkturprognoser i enlighet med vad som anförts i motionen samt

2. att riksdagen anvisade härför erforderliga medel.

Över yrkanden som framförts i motionerna 1845, 1846, 1852, 1853, 1854 och 1858 hade yttrande avgivits av skatteutskottet samt över yrkanden i motionerna 1845, 1846, 1847, 1853, 1855 och 1856 av utrikesutskottet.

Utskottet hemställde

1. beträffande allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1974:1845 momenten 1–7 och 9,

b. avslå motionen 1974:1852 moment 1,

c. avslå motionen 1974:1853 moment 6,

d. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1974:1193 moment A och 1974:1854 momenten 1 och 4 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört rörande riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

2. beträffande stabiliseringspolitiska konferenser att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:932 moment E, 1974:1193 moment B, 1974:1852 moment 3 och 1974:1853 moment 5,

3. beträffande alternativa konjunkturprognoser att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1197,

4. beträffande krav på att skattesystemet inflationsskyddades att riksdagen med bifall till motionen 1974:1854 moment 3 och i anledning av motionen 1974:1852 moment 4 hos Kungl. Maj:t begärde att skatteutredningen i tilläggsdirektiv gavs i uppdrag att framlägga förslag till inflationsskydd i skattesystemet,

5. beträffande skydd för småspararna mot inflationen att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1854 moment 2,

6. beträffande förlängning av mervärdesskattesänkningen att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1852 moment 2,

7. beträffande de regionalpolitiska medlen att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1853 moment 1,

8. beträffande internationellt utvecklingsbistånd att riksdagen skulle a. avslå motionen 1974:1845 moment 8,

- b. avslå motionen 1974:1847 moment 2,
- c. finna
- A. motionen 1974:1846,
- B. motionen 1974:1847 moment 1,
- C. motionen 1974:1853 moment 4,
- D. motionen 1974:1855,
- E. motionen 1974:1856

besvarade med vad utskottet anfört i anledning av uttalandet om utvecklingsbistånd i propositionen 1974:100,

9. beträffande parlamentarisk besparingsutredning att riksdagen skulle med bifall till motionerna 1974:599 moment 4, 1974:932 moment G, 1974:1852 moment 5 och 1974:1853 moment 2 hos Kungl. Maj:t anhålla att en parlamentarisk besparingsutredning tillsattes,

10. beträffande statlig ekonomisk planering och samordnad verksamhetsplanering att riksdagen skulle avslå motionen 1974:599 momenten 1 och 2,

11. beträffande finanspolitisk utredning att riksdagen skulle avslå motionen 1974:932 moment F,

12. beträffande den allmänna arbetsgivaravgiften att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1974:1853 moment 3,

b. avslå motionen 1974:1858,

13. beträffande postverkets överskott att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1857.

Reservation hade avgivits

1) av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen i anledning av regeringens förslag med bifall till motionen 1974:1845 momenten 1-7 och 9. och med avslag på motionerna 1974:1852, 1853, 1854, 1857, 1858, 599 momenten 1, 2 och 4, 932 momenten E, F och G, 1193 och 1197 skulle besluta

att hos regeringen anhålla om att tillämpningen av allmänna prisregleringslagen skulle utvidgas att gälla alla dagligvaror,

att från den 1 juli 1974 slopa mervärdeskatten på livsmedel och täcka inkomstbortfallet för statskassan genom skärpt beskattning av stora förmögenheter, arv och gåvor,

att höja den statliga inkomstskatten för svenska aktiebolag m. m. till 50 procent av den beskattningsbara inkomsten,

att hos regeringen anhålla om förslag till progressiv bolagsvinstbeskattning,

att hos regeringen anhålla om omedelbart förslag till sådan lagstiftning som möjliggjorde att ytterligare hyreshöjningar icke medgavs,

att lämna regeringen bemyndigande att för tiden till och med den 30 juni 1975 meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift,

att uttala sig för en ökad bostadsproduktion innebärande 100 000 lägenheter årligen under den närmaste treårsperioden,

II. att riksdagen med bifall till motion 1974:1845 moment 8 och i anledning av motionerna 1846, 1847, 1855 och 1856 skulle besluta att till Bilateralt utvecklingsamarbete för budgetåret 1974/75 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag, utöver

tidigare anvisade medel, av 500 000 000 kronor att fördelas på ytterligare stöd till följande stater och befrielseörelser:

Demokratiska republiken Vietnam	150 000 000 kronor
Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering	150 000 000 kronor
Pathet Lao	50 000 000 kronor
Kambodjas revolutionära nationella enhetsregering (GRUNK)	50 000 000 kronor
MPLA	25 000 000 kronor
FRELIMO	25 000 000 kronor
Guinea-Bissau	25 000 000 kronor
Eritreas befrielsefront	5 000 000 kronor
Chilenska folkfrontens organisationer	20 000 000 kronor

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

III. att riksdagen beträffande den ekonomiska politiken som sin mening skulle besluta uttala vad reservanten i övrigt anfört.

Följande reservationer hade avgivits under förutsättning av avslag på reservationen nr 1:

2) beträffande allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

A. av herrar Åsling, Kristiansson och Fågelsbo samt fru Söder (samtliga c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1974:1845 momenten 1–7 och 9,

b. avslå motionen 1974:1852 moment 1,

c. med bifall till motionen 1974:1853 moment 6 samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1974:1193 moment A och 1974:1854 momenten 1 och 4 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

B. av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1974:1845 momenten 1–7 och 9,

b. med bifall till motionen 1974:1852 moment 1 samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1974:1193 moment A, 1974:1853 moment 6 och 1974:1854 momenten 1 och 4 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

3) beträffande stabiliseringspolitiska konferenser

A. av herrar Åsling, Kristiansson och Fågelsbo samt fru Söder (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1853 moment 5 samt i anledning av motionerna 1974:932 moment E, 1974:1193 moment B och 1974:1852 moment 3 hos Kungl. Maj:t begärde att regeringen inför 1975 års avtalsörelse tog initiativ till en stabiliseringspolitisk konferens med representanter för arbetsmarknadsorganisationerna och de politiska partierna,

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

B. av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,
att riksdagen med bifall till motionerna 1974:932 moment E och 1974:1852 moment 3 samt i anledning av motionerna 1974:1193 moment B och 1974:1853 moment 5 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en stabiliseringspolitisk konferens i enlighet med vad reservanterna anförde,

4) beträffande alternativa konjunkturprognoser av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motion 1974:1197 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

5) beträffande krav på att skattesystemet inflationsskyddades av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1854 moment 3 och 1974:1852 moment 4,

6) beträffande skydd för småspararna mot inflationen

A. av herrar Asling, Kristiansson och Fågelsbo samt fru Söder (samtliga c) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1974:1854 moment 2 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till årets höstriksdag beträffande en höjning och omläggning av sparavdraget i enlighet med vad reservanterna anförde,

B. av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1854 moment 2 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till åtgärder i syfte att skydda småspararna mot inflationen,

7) beträffande förlängning av mervärdeskattesänkningen av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1852 moment 2 beslutade förlänga mervärdeskattesänkningen till den 31 december 1974,

8) beträffande de regionalpolitiska medlen

A. av herrar Asling, Kristiansson och Fågelsbo samt fru Söder (samtliga c) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1853 moment 1 som sin mening uttalade vad reservanterna anförde beträffande insatser för att utjämna de regionala skillnaderna i efterfrågan på arbetskraft,

B. av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1974:1853 moment 1 som sin mening uttalade vad reservanterna anfört beträffande insatser för att utjämna de regionala skillnaderna i efterfrågan på arbetskraft,

9) beträffande parlamentarisk besparingsutredning av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Petterson i Malmö (samtliga s) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:599 moment 4, 1974:932 moment G, 1974:1852 moment 5 och 1974:1853 moment 2,

10) beträffande finanspolitisk utredning av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:932 moment F hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning i enlighet med vad reservanterna anfört,

11) beträffande den allmänna arbetsgivaravgiften

A. av herrar Åsling, Kristiansson och Fågelsbo samt fru Söder (samtliga c) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1974:1853 moment 3 hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften och övriga avgiftsbetonade skatter på företagen i enlighet med vad reservanterna anfört,

b. avslå motionen 1974:1858,

B. av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1974:1858 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande finansieringen av ökade statliga utgifter,

b. i anledning av motionen 1974:1853 moment 3 hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i enlighet med vad reservanterna anfört,

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande stabiliseringspolitiska konferenser m. m. av herrar Löfgren (fp) och Wirtén (fp) samt

2. beträffande internationellt utvecklingsbistånd av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m).

Skatteutskottets betänkande nr 40

I propositionen 1974:125 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokoll över finansärenden den 26 april 1974, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om avsättning till arbetsmiljöfond.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås skyldighet för aktiebolag, ekonomisk förening och sparbank som huvudsakligen driver rörelse, jordbruk eller skogsbruk att avsätta 20 procent av årsvinsten för verksamhetsåret 1974 till arbetsmiljöfond. Avsättningen för företag föreslås maximerad till 70 miljoner kronor. Företag som har en årsvinst som understiger 100 000 kronor är inte skyldiga att göra avsättning. För belopp som avsätts till arbetsmiljöfond får företaget göra avdrag vid inkomsttaxeringen. Beloppet skall inbetalas till räntelöst konto i riksbanken (arbetsmiljökonto), senast då företaget i normalfallet skall avlämna självdeklaration för 1975 års taxering, dvs. vanligen den 31 mars 1975.

Arbetsmiljöfonden får efter beslut av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, arbetsmarknadsstyrelsen tas i anspråk för investeringar för arbetsmiljön liksom för andra investeringar, som är ägnade att förbättra förhållandena för anställda i företaget. Som exempel kan nämnas investeringar i olika skyddsanordningar eller sanitära anordningar, omklädningsrum, klubbрум, fritidslokaler m. m. För användande av arbetsmiljöfond krävs tillstyrkan av flertalet av arbetstagsrådets ledamöter i företagets skyddskommitté eller företagsnämnd.

De medel som kvarstår på arbetsmiljökontot i riksbanken fem år efter inbetalningen återbetalas till företaget. Beloppet beskattas då hos företaget.

För att stimulera företagen att göra inbetalningar i förtid till riksbanken föreslås att ett extra avdrag skall få göras vid taxeringen till statlig inkomstskatt med 11 procent av det belopp som inbetalas före den 1 juli 1974, 7 procent av det belopp som inbetalas mellan 1 juli och 30 september 1974 och 3 procent av det belopp som inbetalas mellan den 1 oktober och den 31 december 1974.

Kungl. Maj:t föreslås få möjlighet att medge dispens från skyldigheten att göra avsättning till arbetsmiljöfond om det finns synnerliga skäl."

I detta sammanhang hade behandlats de i anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1848 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdes
att riksdagen beslutade

1. att skyldigheten för aktiebolag m. fl. företag att under vissa förutsättningar göra avsättning till arbetsmiljöfond skulle fastställas till 15 procent av årsvinsten för verksamhetsåret 1974,

2. att företag som var skyldiga att göra avsättning till arbetsmiljöfond jämväl skulle erlägga en tillfällig arbetsmiljöavgift till en särskild fond med 5 procent av årsvinsten för verksamhetsåret 1974 samt

3. att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1975 års riksdag beträffande regler för bidrag till investeringar på arbetsmiljöområdet ur de medel som inflöt genom den tillfälliga arbetsmiljöavgiften i enlighet med vad som anförts i motionen,

1974:1849 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes

A. att riksdagen uttalade

1. att vid tillämpning av lagen om avsättning till arbetsmiljöfond

liksom beträffande arbetsmiljöfrågor i övrigt borde tillämpas juridiskt bindande låga hygieniska gränsvärden och att arbetsmiljöinsatserna jämväl borde omfatta den psykiska arbetsmiljön bl. a. genom fastställande av från de anställdas synpunkt godtagbara nivåer för arbetsintensiteten,

2. att företagsbeskattningen borde skärpas samt

3. att erforderliga omedelbara anordningar i arbetsmiljöförbättrande och olycksfallsförebyggande syfte icke fick uppskjutas till senare år eller till dess fondmedel kunde tas i anspråk,

B. att riksdagen beslutade

1. att förslagen i propositionen 1974:125 angående stadgandet i 2 § om den övre gränsen för avsättning av vinstmedel till arbetsmiljöfond till maximerat belopp av 70 miljoner kronor utgick, så att 2 § första meningen fick av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att avsättning till arbetsmiljöfond skulle göras med belopp, som motsvarade tjugo procent av företagets årsvinst,

2. att förslaget i 8 § rörande de anställdas inflytande över arbetsmiljöfonden fick en sådan utformning, att de anställdas lokala fackliga organisationer gavs ovillkorlig rätt att disponera respektive företags medel i arbetsmiljöfonden och deras utnyttjande inom ramen för tillgängliga medel i denna fond och att till följd därav 8 § första stycket erhöi av motionärerna föreslagen lydelse,

1974:1850 av herr Sellgren (fp),

1974:1851 av herrar Söderström (m) och af Ugglas (m) vari hemställtts att riksdagen beslutade

a) att 2 § första stycket lagen om avsättning till arbetsmiljöfond skulle ha av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att årsvinsten före bokslutsdispositioner skulle minskas med belopp, som mottagits som utdelning eller koncernbidrag till den del koncernbidraget lämnats utöver vad som godtogs vid inkomsttaxeringen, samt att avsättning till arbetsmiljöfond inte skulle behöva ske om årsvinsten efter nyssnämnda justering understeg 200 000 kronor,

b) att 3 § skulle ha av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att inbetalning till arbetsmiljökonto skulle göras med 50 procent av till arbetsmiljöfond avsatt belopp,

c) att 4 § första stycket skulle ha av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att företag, som ej skulle taxeras år 1975, ändå var skyldigt att göra preliminär inbetalning av medel till arbetsmiljöfond senast den 31 mars 1975 med belopp som motsvarade 10 procent av årsvinsten i stället för 20 procent, som föreslagits i propositionen.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1974:125 och med avslag på motionerna 1974:1848, 1974:1849, 1974:1850 och 1974:1851, i den mån de inte kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om avsättning till arbetsmiljöfond.

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Josefson, Sundkvist, Olsson i Järvsö och Hallenius (samtliga c) som ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen i anledning av propositionen 1974:125 och med bifall till motionen 1974:1848 beslutade

a. att anta av reservanterna framlagda förslag till lag om avsättning till arbetsmiljöfond samt lag om arbetsmiljöavgift,

b. att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1975 års riksdag beträffande regler för bidrag till investeringar på arbetsmiljöområdet ur de medel som inflöt genom arbetsmiljöavgiften i enlighet med vad reservanterna anfört samt

2. att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1849, 1974:1850 och 1974:1851 i den mån de inte kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört,

2. av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1851 och med anledning av propositionen 1974:125 samt med avslag på motionerna 1974:1848, 1974:1849 och 1974:1850, i den mån de inte kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört, skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om avsättning till arbetsmiljöfond med av reservanterna föreslagna ändringar av 2, 3 och 4 §§.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Det kvardröjande slutintrycket av vårriksdagen torde bli att arbetet mer präglats av vilja att uppnå konkreta resultat än att skapa dramatisk konfrontation. Den parlamentariska situationen och det politiska stämningläget har naturligtvis också satt sin prägel på utskottsarbetet. Riksdagens utskott har nu verkligen fått spela den aktivt beredande roll som är deras egentliga uppgift. Men detta har naturligtvis också å andra sidan inneburit en betydande arbetsbelastning i utskotten.

Mot bakgrund av erfarenheterna från behandlingen av finansplanen tidigare i vår fanns det en klar strävan i finansutskottet att inför behandlingen av kompletteringspropositionen kräva att regeringen skulle inbjuda till s. k. stabiliseringspolitiska konferenser. Man skulle då kunna få ett bättre beslutsunderlag för avstämningen av den ekonomiska politiken än som fallet var under början av detta år.

Tyvärr visade det sig, när utskottet nalkades denna fråga mera konkret, att socialdemokrater och folkpartister i utskottet inte var beredda att fullfölja dessa tankar. Anledningen härtill stod ju sedan tämligen klar. Man ville reservera initiativet till de s. k. Hagaöverläggningarna för regeringen. Följden blev emellertid att dessa överläggningar sett från finansutskottets synpunkt startade alltför sent och fick en form som inte var särskilt väl koordinerad med utskottets arbete med kompletteringspropositionen.

Det borde vara en överflödigt anmärkning att det dock är riksdagen som har att träffa de slutgiltiga politiska besluten. För detta behöver dess utskott nödvändig tid för beredning.

Sedan riksdagen den 13 mars behandlade finansutskottets betänkande nr 1 med anledning av finansplanen och uppgörelsen om stabiliseringspolitiken har det ekonomiska läget undergått avsevärda förändringar. De problem kring oljeförsörjningen som satte sin prägel på bedömningen av den ekonomiska utvecklingen i början av året dröjer nu främst kvar genom sina ekonomiska konsekvenser, som nu bättre kan överblickas.

Det finns i detta sammanhang anledning konstatera att den stabiliserings- och stimulanspolitik som förhandlats fram i finansutskottet av allt att döma visat sig vara väl avvägd. Inte minst är det intressant att notera att sänkningen av mervärdskatten som direkt stimulans av konsumtionen fungerar utomordentligt bra, och de farhågor som tidigare framförts om att inte handeln lojalt skulle medverka till att denna stimulans kommer konsumenterna till godo har visat sig grundlösa. Det finns därför anledning att nu till handelns folk, både företagare och anställda, rikta ett tack för det sätt på vilket de lojalt lämnat sin medverkan för att genomföra detta inslag i den aktiva konjunkturpolitiken.

Enligt SPK:s utredning har sänkningen av mervärdskatten hållit tillbaka den allmänna konsumentprisnivån med ca 2 procent. Därigenom har höjningen av den allmänna prisnivån i konsumentledet kunnat begränsas till ca 1,7 procent under årets fyra första månader. Utan sänkningen av mervärdskatten hade prisstegringen blivit 3,7 procent.

Till detta skall också läggas en kraftig omsättningsstegring i detaljhandeln, vartill mervärdskattens sänkning kan antas ha bidragit i icke oväsentlig utsträckning. Den avgränsade och överblickbara utsträckningen av denna konsumtionsstimulans i tiden är uppenbart också till fördel för den höga beredskapen i stabiliseringspolitiken och markerar att mervärdskattensänkning som konjunkturpolitiskt instrument är överlägset andra jämförbara vapen i den tillgängliga arsenalen.

Samtidigt som effekterna av problemen med oljeförsörjningen alltså tonats ned har industrins exportkonjunktur fortsatt att visa en gynnsam utveckling. Parallellt härmed går emellertid inflationen fram över världen på ett sätt som saknar motsvarighet sedan 1950-talets början. Våra importpriser kan som en följd härav väntas stiga med närmare 30 procent 1973-1974 och exportpriserna med ca 20 procent.

I spåren på denna utveckling har följt en allvarlig upptrappning av inflationstakten i vårt land. Även om prognosen pekar mot att konsumentpriserna i år ökar med ca 10 procent, och detta internationellt sett är en relativt måttlig prisstegring i den nuvarande internationella inflationsutvecklingen, är det uppenbart att de mest näraliggande ekonomisk-politiska åtgärderna nu måste inriktas mot att med all kraft bekämpa och bemästra inflationsutvecklingen.

Jag vill gärna också här tillägga att det bakom kravet på en kraftfull ekonomisk politik för att bekämpa prisstegringarna och för att slå vakt om sysselsättningen inte finns några åsiktsskillnader mellan centerpartiet och regeringen. Mot denna bakgrund finns det emellertid i uppgörelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet, som i huvudsak har bildat underlag för utskottsmajoritetens skrivning, några inslag som jag här skulle vilja kommentera i korthet.

Ett bärande moment i uppgörelsen om den ekonomiska politiken från i februari var den starka betoningen av och enigheten bakom kraven på hög beredskap i stabiliseringspolitiken. Mot den bakgrunden var det överraskande att finansministern i kompletteringspropositionen begärde besked beträffande finansieringen av pensionsålderns sänkning och skattereformen redan nu utan att avvakta konjunkturutvecklingen över sommaren. Det strider mot den linje riksdagen valde att följa i mars, och det strider också mot vad som måste anses vara god ekonomisk politik i nuvarande läge. Jag skulle vilja karakterisera detta inslag i uppgörelsen och i den reviderade finansplanen som ett återfall, om också marginellt, i den typ av ekonomisk politik som präglat de tre närmast föregående åren. Den ekonomiska politiken har på detta sätt förlorat något av sin vitalitet och rörlighet, vilket är att beklaga. Finansministern borde ha kunnat nöja sig med den uppriktiga och ärliga försäkran som centern har lämnat om att de reformer som centern framfört krav på och gett sin anslutning tänker partiet inte heller undandra sig det ekonomiska ansvaret för.

Uppgörelsen mellan socialdemokraterna och folkpartisterna har alltså från konjunkturpolitisk synpunkt, liksom ur socialpolitiska perspektiv och från jämlikhetssynpunkt, en påtagligt konservativ prägel.

Avhoppet från uppgörelsen i pensionsålderskommittén om sänkning av pensionsåldern till 65 år från den 1 januari 1976 tyder på en anmärkningsvärd brist på solidaritet med eftersatta grupper i vårt land. Detta avhopp, som innebär uppskov med en angelägen jämlikhetsreform, vittnar knappast om någon radikal reformvilja.

Det är välkommet att det ofta framförda kravet på kompensation till småspararna — en fråga som är dubbelt aktuell i ett inflationsläge som det nuvarande — genom höjning av sparavdraget nu är på väg att realiseras. Enligt centerns uppfattning borde det emellertid ha funnits möjlighet att lägga fram förslag därom redan vid höstriksdagen. Det borde även finnas förutsättningar att ge sparavdraget en sådan utformning att det i egentlig mening blev en kompensation till småspararna. Ett avdrag på slutskatten vore då den lämpliga formen. Inte heller detta inslag i den nu aktuella uppgörelsen kan sägas präglad av någon särskilt radikal reformvilja.

Den nuvarande konjunkturen slår hårt mot bygder med låg ekonomisk aktivitet och utgör ett nytt bevis på att högkonjukturer alltid innebär ett steg tillbaka i regionalpolitiskt avseende. Det är därför som centern har begärt särskilda åtgärder för att avlänka industriexpansion till landsdelar med ännu outnyttjade arbetskraftsresurser. Den frågan glider man över i uppgörelsen på ett sätt som måste verka som ett hån mot många glesbygder i vårt land. Inte heller på denna punkt är det någon radikal reformvilja som präglar uppgörelsen.

En uppbindning redan nu av finansieringen av skattereformen till höjning av socialavgifterna är konjunkturpolitiskt diskutabel och föregriper en förutsättningslös prövning av alternativa finansieringsvägar. Även om undantagandet från egenavgift — dvs. den del av arbetsgivaravgiften som belastar den egna inkomsten — för de första 10 000 kronorna i deklarerad inkomst är en bra reform, är den inte tillräcklig. Det borde finnas förutsättningar att gå vidare på den inslagna vägen. Det

bör även övervägas vilka metoder som skall användas för att reducera löneskattens och liknande avgifters negativa verkningar på sysselsättningen. En näraliggande möjlighet är att differentiera uttaget för att skydda de mindre och särskilt arbetskraftsintensiva företagen eller utsatta grupper på arbetsmarknaden, t. ex. de äldre. Det är även angeläget att se över den rena vinstbeskattningen med hänsyn till skilda företags reella lönsamhet. Inte heller på denna punkt har uppgörelsen presenterat särskilt radikala lösningar.

På här nämnda punkter har centern deklarerat sin uppfattning i motioner, som senare följts upp i reservationer till utskottsbetänkandet.

I två speciella frågor står vi tillsammans med folkpartiet och moderaterna för majoritetlinjen i betänkandet. Det gäller dels det gamla kravet på inflationsskydd i skattesystemet, dels frågan om tillsättande av en särskild besparingsutredning. Inflationsskyddet i skattesystemet är en ständigt akut fråga, och de provisoriska skattereformer som gång efter annan aktualiseras är *en* modell att lösa den frågan. Den andra modellen är att konstruera någon form av automatik i inflationsskyddet. Denna fråga bör enligt vår uppfattning vara förtjänt av att närmare och förutsättningslöst studeras av skatteutredningen. Vi anser också att den kontinuerliga prövning av den offentliga verksamheten som sker i samband med petita- och budgetarbetet skulle kompletteras med en mera översiktlig och genomgripande analys av vilka besparings- och rationaliseringsmöjligheter som finns inom offentlig verksamhet – liksom för övrigt inom all annan verksamhet.

På en punkt, slutligen, återfinns en bredare majoritet bakom utskottets betänkande. Det gäller det internationella utvecklingsbiståndet. Sverige intar redan en framskjuten position i detta sammanhang som största bidragsgivare till FN-systemet, räknat per invånare. Utskottsmajoriteten fullföljer här den linje som anvisats i centerns partimotion, nämligen att när FN anvisar en lösning på de problem som drabbat u-länderna genom oljekrisen Sverige solidariskt skall göra en insats och att regeringen då bör återkomma med förslag om finansiering av denna insats. Detta ligger också i linje med strävandena att snabbt uppnå enprocentsmålet. Jag noterar med särskild tillfredsställelse att det nu råder en så bred uppslutning bakom detta ställningstagande.

Att bekämpa inflationen och upprätthålla en hög sysselsättning bör sammanfattningsvis, herr talman, vara vägledande för den ekonomiska politiken under den närmaste tiden. Vi befinner oss alltså i en senkommen högkonjunktur. Exportefterfrågan är mycket expansiv. Under våren har också hemmamarknadsefterfrågan ryckts med. De svaga sektorerna i ekonomin är de kommunala investeringarna och bostadsbyggandet. Inom dessa sektorer, men också inom andra och inte minst regionalt avgränsade områden, finns ännu ledig kapacitet. Till skillnad från högkonjunkturerna 1964/65 och 1969/70, då det fanns ett betydande överskott av lediga platser på arbetsmarknaden, är det en påtaglig jämvikt i utbudet av lediga platser och antalet arbetssökande.

Den internationella konjunkturbilden är ganska splittrad. Men huvudtrenden torde vara en avsakning i konjunkturutvecklingen, delvis betingad av oljekrisens ekonomiska konsekvenser. Till den nedåtriktade

tendensen bidrar naturligtvis också att många länder förefaller att oroas sig mer för inflationsutvecklingen och bytesbalansen än för sysselsättningen och den lediga produktionskapaciteten. Ännu är emellertid utvecklingen för våra exportindustrier gynnsam, och en betydande buffert mot obehagliga överraskningar senare i år och i början av nästa år finns naturligtvis i den aktuella lagersituationen.

Den internationella efterfrågeinflationen, som visserligen påverkat vår ekonomi men som vi ändå på ett någorlunda hyggligt sätt hittills lyckats bemästra, löper naturligtvis risken i detta läge att förbytas i en ren kostnadsinflation, vilket är en allvarigare och mer svårbemästrad variant. Därtill kommer risken att den i sin tur alstrar inhemska prisrörelser. Det är därför centern ger sin helhjärtade anslutning till kravet på en kraftfull och målmedveten ekonomisk politik, där inga förutfattade meningar eller politiska hämningar bör få styra inslagen i stabiliseringspolitiken. Det är av den anledningen som de finanspolitiska dispositionerna inte bör företas med längre perspektiv än nödvändigt, och det är därför som det finns anledning till en rent principiell kritik mot regeringen för kravet på att redan nu binda formerna och dimensionerna för finansieringen av framtida reformer.

Detta förfarande ger inget konstruktivt bidrag till stabiliseringspolitiken. Oavsett de finanspolitiska dispositionerna måste den penningpolitiska beredskapen vara hög, vilket också riksbanken visat med sin varning för fortsatt kreditexpansion inom bankväsendet.

Naturligtvis måste också i det här läget betalningsbalansens utveckling och våra ekonomiska relationer med omvärlden vara föremål för en fortlöpande och omsorgsfull bevakning. Finansutskottet har velat bidra till beslutsunderlaget i den ekonomiska politiken genom att föranstalta om en speciell analys av Sveriges betalningsbalans. Denna analys har utförts av fil. dr Sven Grassman och kunde med fördel ha tagits in som en bilaga till finansutskottets betänkande nr 25, även om det av skilda omständigheter inte blev så. Författaren till analysen, som givetvis själv svarar för sina värderingar, noterar att det kapitalutflöde från vårt land som vi kunnat märka under våren inte bara var en följd av att ränteläget i Sverige kommit att ligga på en internationellt sett låg nivå. Orsaken var snarare tre samverkande faktorer: minskande överskott i utrikeshandeln, den svenska kronans ställning i förhållande till D-marken och det relativt låga ränteläget. Anknytningen till D-marken, som i realiteten inneburit en gradvis försiktig revalvering av den svenska kronan, har emellertid också haft sin betydelse för att hålla nere inflationstakten. Utan att i detta sammanhang närmare gå in på den svenska kronans ställning i förhållande till den stympade "ormen" kan jag nöja mig med att konstatera att det fortfarande inte finns några tendenser i betalningsbalansens utveckling som skulle utgöra något hinder för att fullfölja våra strävanden till fullt kapacitetsutnyttjande i ekonomin. Detta kan vara ett väsentligt påpekande som bakgrund till en mer ingående diskussion om den ekonomiska politikens utformning under den närmaste tiden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 25 under punkterna 3, 4, 6, 8, 11 och 13 samt i övrigt bifall till reservationerna 2 A, 3 A, 6 A, 8 A och 11 A.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Herr talman! Det ekonomiska läget är osäkert, och det är framför allt de höjda oljepriserna som är orsaken till det. De prishöjningarna har givit upphov till att alla oljeimporterande länder har fått svårigheter att betala sin import, när oljan har blivit så mycket dyrare. Dessutom har de allmänna prisstegringstendenserna kommit att kraftigt förstärkas. I detta motsägelsefulla ekonomiska läge finns det risk för olika ekonomisk-politiska åtgärder som kan komma att skapa internationella svårigheter. Därför fordras det stor konjunkturpolitisk vaksamhet här i Sverige.

Detta är bakgrunden till att vi moderater har krävt att datum för den beslutade ändringen av momsen, den 15 september, ändras så att höstriksdagen får möjlighet att pröva om det är en rimlig åtgärd. Jag vill framhålla att om riksbanken finner att räntan måste höjas ytterligare på grund av de valutaförhållanden som de höjda oljepriserna förorsakar, så är det inget tvivel om att vi den vägen kommer att få en åtstramning som kan bli på tok för stor ifall man dessutom redan den 15 september höjer mervärdesskatten.

När man talar om läget för närvarande och om behovet av åtstramningar av den typ som kan bli aktuella då momsen höjs igen, så skall man också vara medveten om att vi visserligen har kunnat notera en förbättring i sysselsättningsläget så att vi nu har lika många platser som arbetslösa men att det inte är tillräckligt eftersom vi förr om åren då vi haft en rimlig och riktig efterfrågan på arbetskraft har haft mycket fler obesatta platser än arbetslösa. Detta innebär alltså att arbetslösheten fortfarande är hög.

Regeringen skyller nu ifrån sig och säger att utbudet av arbetskraft inte passar ihop med efterfrågan. Det är på något sätt fel sorts människor som söker anställning. Men om regeringen vill söka tillflykt bakom det argumentet innebär det samtidigt ett mycket stort underkännande av den arbetsmarknadspolitik man bedriver. Den kostar ju miljarder varje år, och då skulle man kunna fordra att vi inte fick dessa ökade spänningar mellan å ena sidan vad det är för sorts arbeten som utbjuds och å andra sidan vad det är för människor som söker arbete. Endera är det fel på sysselsättningspolitiken eller också är det något allvarligt fel med den arbetsmarknadspolitik som bedrivs.

I det sammanhanget är det betydelsefullt att komma ihåg att de förbättrade sysselsättningssiffrorna inte i lika hög grad har kommit att gälla i de regionala stödområdena, och därför måste det läggas stor vikt vid att man uppmärksammar hur nödvändigt det är att vidta åtgärder för att stödja sysselsättningen även där. Jag vill påminna om vad vi ofta framhållit, nämligen orimligheten i att man i stödområdena håller en så hög sysselsättningsskatt som man gör. Det kan inte vara den riktiga ekonomisk-politiska metoden. Vi vill att man skall plocka bort den löneskatten.

När vi på grund av kravet på vaksamhet i konjunkturpolitiken har sagt att man bör skjuta på beslutet att höja mervärdesskatten, så har en del av våra politiska motståndare försökt göra sig lustiga över det genom att säga att det är konstigt att moderaterna vill skjuta på beslutat datum, när de röstade emot beslutet i vintras. Det finns då anledning påminna om

det verkliga förhållandet, nämligen att vi krävde att momsens skulle sänkas mer än vad som skedde och dessutom redan i vintras underströk det tokiga i att redan då besluta att höja mervärdesskatten den 15 september.

Förutom sysselsättningspolitiken är det två frågor som är särskilt brännande, nämligen dels vad man skall göra åt prisstegringarna, dels vad vi kan göra åt vårt orimligt höga skattetryck. Men innan jag anför några synpunkter på de frågorna måste jag något kommentera riksdagens arbete.

Jag tycker att riksdagen bör klargöra för regeringen att diskussioner av den typ som nu har bedrivits mellan regeringen, oppositionspartierna och arbetsmarknadens organisationer inte bör ordnas så att riksdagens arbete väsentligt försvåras. Om man ville ha sådana överläggningar i vår, så borde man ha inlett dem och planerat in dem så att resultatet av överläggningarna hade kunnat återspeglas i finansministerns kompletteringsproposition och även i oppositionspartiernas olika ekonomisk-politiska motioner. Nu blev det helt bakvänt. Parallellt med att finansutskottet försökte behandla regeringens proposition och motionerna från oppositionen bedrevs dessa andra överläggningar. Det fick till resultat att utskottets arbete helt trasades sönder. Det hela blev en karikatyr av utskottsbehandling.

Hur märkvärdig utskottsbehandlingen varit framgår med all önskad klarhet av det enkla förhållandet att utskottsmajoriteten när den skall dra upp riktlinjerna för den ekonomiska politiken nöjer sig med att i citatets form återge den överenskommelse som träffats mellan socialdemokraterna och folkpartiet. Det visar att utskottsmajoriteten inte har gjort någon självständig prövning, så som förutsatts. Varför har vi över huvud taget en utskottsbehandling, om utskottet bara skall citera en kommuniké som gjorts i ett helt annat sammanhang?

Jag är inte djärv nog att tro att dessa funderingar om riksdagsarbetet väcker något större intresse utanför den krets som är direkt berörd av det — helt enkelt därför att flertalet människor är mindre intresserade av formen än av innehållet. Men i detta fall har den skeva formen bidragit till ett skevt innehåll. Det visar sig i vad majoriteten har att säga om prisstegringar och skattefrågor.

Prisstegringarna är mycket allvarliga. På s. 15 i betänkandet gör utskottet med hänvisning till statens pris- och kartellnämnd gällande att prisstegringarna under de första fyra månaderna i år uppgått till 1,7 procent. Det låter ju inte så farligt. Men den uppgiften är missvisande, av olika tekniska skäl, som jag inte har tid att gå igenom. Om man i stället gör som man brukar, nämligen ser på konsumentprisindex, finner man att priserna under de fyra första månaderna stigit med 4 procent. Det är något helt annat än 1,7 procent! Och hade vi inte genomfört den tillfälliga momssänkningen hade prisstegringen under de fyra första månaderna varit 6 procent. Om vi vidare inte hade ökat skatterna för att få pengar till att ytterligare subventionera livsmedlen, hade priserna stigit med ytterligare 0,3 procent.

Tar man hänsyn till allt detta finner man att den verkliga prisstegringen under de fyra första månaderna i år har uppgått till 6,3 procent.

Fredagen den
31 maj 1974*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Det är den siffran man bör ta fasta på för att inse hur starkt påkallade åtgärder mot prisstegringarna är. Det är helt enkelt nödvändigt att vidta åtgärder mot prisstegringarna.

Under de senaste månaderna har herr Helén på ett förtjänstfullt sätt talat om inflationen och dess faror. I själva verket har man under de senaste veckorna knappast hunnit vakna om morgonen förrän herr Helén på ett riktigt och bra sätt i morgonekot förklarat att inflationen kräver åtgärder. Jag har satt stort värde på att vakna på det viset.

Överenskommelsen mellan herrar Palme och Helén gjorde mig glad åtminstone så till vida att jag nu räknade med att det äntligen skulle göras något för att få bukt med de besvärliga prisstegringarna, som bara under herr Palmes tid som regeringschef uppgått till 30 procent och mera.

I den kommuniké som utfärdades klagas det också mycket på inflationen. Men det måste vara en brist i denna överenskommelse att man då inte föreslår några åtgärder mot inflationen. Det är en häpnadsväckande och iögonenfallande brist i överenskommelsen. Man resonerar i cirklar, ritade med mycket allmänna fraser. Som ett exempel kan jag nämna följande formulering: "Detta" (dvs. att bota inflationen) "kan endast uppnås genom — — — en fast ekonomisk politik, som syftar till att begränsa prisstegringarna och deras verkningar." Rundare än så kan man inte uttrycka det. Prisstegringarna skall botas med en fast ekonomisk politik som hindrar prisstegringarna! Talet om "en fast ekonomisk politik" känner vi för övrigt igen från en socialdemokratisk valaffisch 1970. Det var som bekant åren efter 1970 som sedan med rätta kom att beskrivas som "förlorade år" — på grund av den politik som då fördes. Det enda mer handfasta som sägs om prisstegringarna är att det behövs "en stark finanspolitik. Statsutgifterna måste prövas med omsorg — — — möjligheter till besparingar tillvaratas. Reformerna som innebär stående krav på det allmänna — — — måste täckas — — — med skatter." Detta med skatteökning känner vi också igen.

Men om detta är budskapet, då undrar man om detta budskap tillför den ekonomiska politiken något nytt. Menar socialdemokraterna att finanspolitiken hittills saknat dessa inslag? Om man inte är beredd från socialdemokratisk sida att svara ja på den punkten måste slutsatsen vara att budskapet i kommunikén inte innehåller något nytt över huvud taget.

Nej, jag tror inte heller att den innehåller något nytt. Läser man överenskommelsen litet noggrant, herr talman, märker man att det trots allt tal om inflationens skadeverkningar uppenbarligen inte ens finns några avsikter att göra något åt inflationen. För det som sägs är ordagrant, att det gäller "att undvika att den fortsatta reformverksamheten föres till priset av ökad inflation". — Det mål man uppställer är alltså att det inte skall bli ökad inflation.

En av de frågor som herr Palme för några veckor sedan hade vänligheten att rikta till oppositionspartierna var denna: "Är ert parti berett att ge sin anslutning till en politik, som aktivt bekämpar inflationen — ?" Med tanke på att herr Palme i överenskommelsen förklarar att hans avsikt är att man inte skall öka inflationen, måste uppenbarligen herr Palmes eget svar på den frågan vara att hans parti egentligen inte är berett att ge sin anslutning till den politik som aktivt

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

bekämpar inflationen.

Inom moderata samlingspartiet anser vi att prisstegringarna är så allvarliga att det inte räcker med allmänna deklARATIONER utan att det fordras verkliga åtgärder. Det är lätt att säga. Därför är det också nödvändigt att man redovisar vad man verkligen vill göra.

För det första menar vi att det är nödvändigt att staten avhåller sig från åtgärder som direkt leder till högre kostnader och priser. Höjningar av indirekta skatter eller olika former av löneskatter är mot den bakgrunden olämpliga. De leder nämligen direkt till att priserna stiger. Därför är vi förvånade över att man i denna överenskommelse försöker göra affär av att man inte höjer den allmänna arbetsgivaravgiften, när man sedan höjer andra löneskatter proportionsvis desto mer. Totalt skulle, bara genom denna överenskommelse, olika löneskatter stiga med 5,95 procent.

För det andra gäller det att minska de enorma marginalskatteerna – skatterna på löneökningar. Eftersom skatterna på löneökningar är så höga, fordras det stora löneökningar för att det skall bli någonting kvar efter skatt. Men då sådana löneökningar och därmed kostnadsökningar driver upp priserna ännu mer, blir det ändå mycket litet kvar reellt av löneökningarna. Den "snurren" är en av de viktigaste förklaringarna till de starka prisökningarna.

För det tredje är det nödvändigt att näringslivets investeringar är så omfattande att man kan klara de löneökningar som vi alla vill ha utan att skicka dessa löneökningar vidare i form av prisökningar.

För det fjärde är det viktigt att man verkligen uppmuntrar en effektiv konkurrens. Det är det bästa sättet att motverka prisstegringarna, när företagen är tvungna att försöka hålla efter sina kostnadsstegringar. Vi kan på bostadsmarknaden se klara följder av hur det är att synda mot konkurrensens välgörande verkningar. Där har hyrorna stigit snabbt på grund av att olika statliga ingrepp starkt har minskat konkurrensen.

För det femte fordras, för att möta de prisstegringar som kommer utomlands ifrån, att man för en aktiv valutapolitik. Det låter tekniskt, men det är inte desto mindre mycket viktigt. Regeringen försöker ofta svänga sig och säga att den är oskyldig till den svenska inflationen, eftersom denna beror på utländska prisstegringar. Men hur hållbart är det argumentet?

Först och främst får man komma ihåg att exempelvis under den senaste tioårsperioden har prisstegringarna i Sverige varit snabbare än genomsnittligt i andra länder. Det måste innebära att vi snarare har försvårat det ekonomiska läget för andra länder genom att exportera inflation. För det andra förhåller det sig på det viset, herr talman, att om man inom det egna landet verkligen för en framgångsrik stabiliseringspolitik skapas parallellt därmed möjligheter att föra en växelkurspolitik som gör att man kan avskärma sig från prishöjningar utomlands. Jag erkänner gärna att de utländska prisstegringarna skapar svårigheter för den svenska regeringen -- det är inget tvivel om det -- men det är helt oacceptabelt att bara lättvindigt rycka på axlarna och skylla ifrån sig med att alla svårigheter kommer från utlandet.

Vad regeringen faktiskt har gjort för att försöka hålla priserna nere är

att ha priskontroll och subventioner. Jag tror att man med dessa metoder kan tillfälligt bromsa prisstegringar, men jag tror lika väl att det kommer surt efter. Att priskontroll inte ger några resultat på lång sikt kan vi se på bostadsmarknaden. Där har vi ju en priskontroll – hyresregleringen – och ändå har hyrorna stigit mycket snabbt. Om det vore så lätt att bli av med inflationen att det räckte med att förbjuda den borde man ha gjort det för länge sedan. Och om det vore så lätt att bli av med inflationen att man bara behövde införa prisstopp, varför gör då inte staten det först och främst på den egna affärsdrivande verksamheten, där staten helt kontrollerar priserna? Men prisstegringarna t. ex. inom SJ, postverket och televerket har varit snabbare än på andra håll.

Med subventioner kan man också bota prisstegringar tillfälligt, men inte på sikt. Mycket snart är nämligen den obehagliga sanningen klar, att valet står mellan att betala endera över disken eller över skattsedeln. Och att betala över skattsedeln blir när allt kommer omkring inte billigare – man kan möjligen lura sig själv att tro det, men det blir faktiskt inte billigare. Eftersom höga skatter dessutom driver på inflationen blir det sannolikt dyrare att välja att betala över skattsedeln.

Herr talman! Det räcker inte att försöka bekämpa prisstegringarna genom att tillfälligtvis dölja dem genom subventioner eller priskontroller. Det duger inte heller att systematiskt försöka skylla ifrån sig på utlandet. Inte heller kommer man så långt bara genom att myndigt förklara att man tänker föra en "fast ekonomisk politik". Det räcker herr talman, inte ens med att två partier gemensamt förklarar att de tänker föra en fast ekonomisk politik, utan det behövs verkliga motåtgärder också.

Av vad jag haft att säga här framgår att priser och skatter hör nära ihop. Om man kan undvika höjningar av olika löneskatter och om man kan hålla rimliga marginalskatter kommer man att få en gynnsammare prisutveckling. Eftersom det i sig självt dessutom är önskvärt att kunna hålla skattetrycket nere är då frågan, hur det egentligen skall gå till. Det är ju även på den här punkten så, att det är lätt att säga, men hur skall det göras?

Finansministern pekar på de stora budgetunderskott som staten har för de närmaste åren. Av detta drar jag en slutsats som han tydligen inte drar: att det behövs besparingar inom den offentliga sektorn. Därför har vi begärt en besparingsutredning – de borgerliga partierna gör det gemensamt. Om man ser tillbaka på tidigare år finner man att det med en annan och mindre lättvindig inställning till statsutgifter hade funnits mycket att spara på utan att den sociala servicen alls hade blivit sämre. Den misslyckade socialdemokratiska bostadspolitikerna har kostat enorma pengar. Utlokaliseringen av statliga verk kommer att visa sig dyrbar för skattebetalarna. Hade man – för att ta ett tredje exempel – fört en bättre sysselsättningspolitik, hade det inte behövts fullt så många miljarder i AMS-pengar.

Men det stora budgetunderskott som finansministern pekar på ger också anledning till en annan kommentar. Om man ser efter vad som händer på en femårsperiod, finner man att detta underskott ganska knappt minskar för att till slutet av femårsperioden vara helt borta. Detta framgår av finansministerns eget siffermaterial, även om han inte gärna

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

vill att man skall studera det så noga att man upptäcker det. Men vad beror det på att underskotten så snabbt försvinner?

Till att börja med beror det på att vi har en ekonomisk tillväxt varje år, åtminstone om man för en rimlig ekonomisk politik. Denna tillväxt innebär att staten automatiskt får ökade inkomster varje år utan att skattesatserna stiger. Staten tar alltså en rejäl bit av de ökade inkomster som den ekonomiska tillväxten ger. Det är bl. a. det som är tanken bakom talet om de förlorade åren. Hade vi inte haft en så dålig utveckling under de senaste tre åren, hade staten haft nästan 10 miljarder kronor mer i statsinkomster utan att skattetrycket hade varit högre. Hela det här budgetunderskottet som herr Sträng far omkring och pratar om hade då inte funnits.

I överenskommelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet står det följande: "Reformer som innebär bestående krav på det allmänna om högre social standard måste täckas med -- -- skatter." Vid första tanken låter det mycket rimligt och riktigt, men det är i själva verket helt befängt just med hänsyn till att ekonomisk tillväxt ger ökade resurser varje år som tillåter reformer eller skattesänkningar utan att man samtidigt höjer skattesatser eller avgifter. Det är detta som är en anledning till att man så ofta från olika håll har talat om de förlorade åren och de problem som de har skapat.

Det finns ytterligare en anledning till att budgetunderskottet under en sådan här femårsperiod helt och hållet kommer att försvinna. Den är att inflationen automatiskt skärper skattetrycket. När inkomster och priser stiger med 10 procent och de enskilda människorna alltså inte har fått någon reell ekonomisk förbättring, måste de ändå betala mera i skatt. Så fungerar helt enkelt de höga marginalskatterna.

Dessa påpekanden, att de offentliga inkomsterna ökar snabbt av dessa två olika anledningar, leder till slutsatsen att man kan vidta vissa reformer utan att öka skattesatserna. Det framgår också av detta att det finns utrymme för verkliga skattesänkningar om man bara vill ta vara på möjligheterna och inte ständigt ökar alla utgifter. I själva verket är en sådan skattesänkning en av de absolut viktigaste reformerna.

Det är nödvändigt att sänka skattetrycket. De automatiska skärpningar av skatterna som inflationen leder till kan inte godtas. Dem kan man undvika genom en indexreglering av skatterna, och jag är glad över att de borgerliga partierna gemensamt kräver detta. En sådan indexreglering är betydligt bättre än de årliga panikartade reträtter från högskattepolitiken som socialdemokraterna för närvarande gör. Behovet av dessa årliga panikreträtter har uppkommit på grund av att socialdemokraterna under en så lång följd av år har tyckt att det varit politiskt lämpligt att driva gäck med moderater som i tid har varnat för högskattepolitikens verkningar.

Det skall bli en justering av skatteskallorna 1975 -- det är bra -- och den skall arbetsmarknadens parter ta hänsyn till, sägs det. Men sedan aviseras redan nu en justering av skattesatserna 1976. Hur skall arbetsmarknadens parter ta hänsyn till denna? Innebär dessa årliga panikreträtter i skattepolitiken att avtal på arbetsmarknaden i fortsättningen skall vara ettåriga? I så fall vill jag påminna om att Landsorganisa-

tionen i den senaste avtalsrörelsen framhöll att den gärna vill ha tvåårsavtal.

Vi har för vår del dragit den slutsatsen att för att ge förutsättningar för samhällsekonomisk stabilitet krävs det att man gör en skattesänkingsplan över flera år, där man tar hänsyn till det utrymme som man får genom snabbt växande statsinkomster om man bara visar återhållsamhet med offentliga utgiftsökningar.

När man beräknar utrymmet för sådana skattesänkningar skall man för övrigt inte stirra sig blind på bara statens inkomster. Det gäller att ta hänsyn också till kommunernas inkomster, och det gäller för övrigt även att ta hänsyn till hela den s. k. socialförsäkringssektorn, dvs. framför allt AP-fonderna. Om man gör på det viset — på det riktiga viset — finner man ett helt annat läge än det finansministern beskriver. Det finns knappast några stora underskott alls, och inom en femårsperiod blir det i stället mycket kraftiga överskott i de offentliga finanserna. Socialdemokraterna i gemen skräms med det här underskottet för att kunna motivera ytterligare skattechöjningar, och på det viset få utrymme för ytterligare offentliga utgifter.

Jag tror att herr Sträng skräms med underskotten av en annan anledning; han vill varna sina partikolleger, eftersom han är orolig för följderna av deras lust att öka statsutgifterna. Men eftersom herr Sträng samtidigt inte önskar sänka skatterna finns det en tendens att den totala efterfrågan blir för låg. Det är detta som under de senaste åren lett till den arbetslöshet som vi har haft. Det har också lett till att man för sent har satt in olika nöd- och stödåtgärder. När åtgärderna satts in har de regelbundet haft formen av utgiftsökningar, dvs. just de utgiftsökningar som herr Sträng mellan skäl och vägg varnar för.

Jag vill för min del påpeka att det statsfinansiella läget är ett annat än det som herr Sträng säger. Jag gör det inte för att dra slutsatsen att vi skall öka utgifterna men för att visa att det finns utrymme för att sänka skattetrycket utan att höja skatterna på något annat ställe. Det måste påpekas också av den anledningen att vi annars snart igen kommer in i ett arbetslöshetsläge med sviktande inhemsk efterfrågan.

När vi från moderat sida kräver skattesänkningar brukar herr Palme stå upp och med brösttoner förklara att detta är ett hot mot solidariteten. Men jag undrar, herr talman: Är det en hyllning till solidariteten att ha så höga skatter att den vanlige industriarbetaren när han betalt sin skatt inte har pengar kvar till nödvändiga utgifter? Är det en hyllning till solidariteten att ta ut så höga skatter att den vanliga människan blir alltmer beroende av bidrag? Är det en hyllning till solidariteten, när man klart kan se i statistiken att de öknings som har skett under de senaste åren av de enskilda människornas disponibla inkomster inte beror på att det blivit mera pengar kvar efter skatt i lönekuverten utan endast på att bidragen har ökat?

Skattetrycket har kommit att bli så högt att ett växande antal människor måste få bidrag för att ha råd att betala sin skatt. Man höjer moms, och då måste pensionärerna och barnfamiljerna kompenseras för att ha råd att betala den här skatten. Man låter inflationen i smyg höja skatterna, då kan inte den enskilde klara sin hyra och då behövs det

bostadstillägg. Man höjer löneskatten och priserna stiger, och då kan den enskilde inte klara sin maträkning utan det behövs matsubventioner. Man höjer olika arbetsgivaravgifter, och då måste det genast till en växande flora av olika stödåtgärder till näringslivet. När man höjer löneskatten innebär det att man kraftigt beskattar kommunerna, och det måste genast bli större kommunutjämningsbidrag.

En sådan skattepolitik uppfattar jag som rena snurren. Det är inte bara jag som i illvilja försöker vrida till det hela, utan detta kan man klart se av statistiken. Under de senaste tio åren har i fasta priser nationalprodukten stigit med 37 procent. Statsutgifterna har stigit med 90 procent. Men utgifter av den typ som jag nu talat om har stigit med 110 procent.

En fråga som i detta sammanhang tränger sig på är följande: Hur tänker man sig att få pengar till de 400 000 nya jobb som skall skapas i den offentliga sektorn, när redan nu skattestrycket är så högt att varje ytterligare mer eller mindre dold skatteökning genast framtvingar behovet av ökade bidrag för att folk skall ha råd att betala skatten? Då blir det väldigt litet pengar kvar till att finansiera dessa 400 000 nya arbeten.

Herr talman! Som ett led i våra ansträngningar att få till stånd åtgärder som ger stabilare priser och rimliga skatter har vi utformat ett antal reservationer som fogats till detta utskottsbetänkande. Jag ber att få yrka bifall till dessa. Jag ber därutöver att få yrka bifall till utskottets förslag att skattesystemet bör indexregleras och att en besparingsutredning bör tillsättas.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Låt mig börja med ett par ord till utskottets ordförande, som inledde med att uttala sin tillfredsställelse över att finansutskottet fått spela den aktiva och beredande roll som är dess uppgift.

I detta sammanhang är det ett något vågat uttalande mot bakgrund av att beredningen i långa stycken sköttes utanför utskottet, ibland med centerpartiet, ibland utan. Utskottet fick i sista hand sitta och vänta på att skrivningarna mellan regeringen och folkpartiet skulle bli färdiga. Just då, herr Åsling, spelade inte utskottet som helhet någon särskilt aktiv roll. Den inställning som herr Åsling gav uttryck för är alltför ödmjuk för att komma från en utskottsordförande. Nog sagt om detta.

Vi har i motioner tidigare i år och nu i samband med kompletteringspropositionen utförligt redovisat vår syn på den ekonomiska politiken och i samband med detta ställt en rad förslag i syfte att åstadkomma en omfördelning i folkflertalets intresse.

För bara några månader sedan ansåg regeringen det ekonomiska läget vara så oklart att man inte kunde lägga fram någon nationalbudget. Man kunde heller inte anvisa någon fast inriktning av den ekonomiska politiken. Regeringen sade sig vilja "behålla handlingsfriheten", som man uttryckte det. Man avstod från att söka styra den ekonomiska utvecklingen och inkräkta på kapitalets makt.

Nu är man emellertid beredd att göra den värderingen att 1974 blir "ett gott år för Sverige och dess ekonomi". Vad som behövdes var bara en återgång till ett mera normalt konjunkturförlopp, en återgång till mera

”normala säsongsvariationer” och en liten fläkt av högkonjunktur för att man skulle tro att problemen är ur världen. Det är nog klokt att betrakta den s. k. högkonjunktur som vi nu är på väg in i för vad den är, nämligen en tillfällig ekonomisk uppgång, en uppgång som icke bryter den långsiktiga utvecklingen mot djupnande kristendenser, ökad arbetslöshet och utslagning, förvärrad näringsmässig och regional obalans, stigande inflationstakt, ökade ekonomiska problem för den centrala statsapparaten och kommunerna.

I den reviderade finansplanen ges intrycket att arbetslösheten inte längre är ett problem. Regeringen anser att det inträffat ”en kraftig förbättring med stigande sysselsättning och minskande arbetslöshet”. Problemet är nu att anpassa efterfrågan på och utbudet av arbetskraft till varandra. Jag tror regeringens syn är överoptimistisk. Högkonjunkturen innebär att situationen för en del arbetslösa tillfälligt kan förbättras och att tillgången på arbetstillfällen för en tid ökar. Men den förjagar därmed inte den kapitalistiska ekonomins motsättningar och de problem dessa ger upphov till. Regeringen grundar sina värderingar på en jämförelse mellan den högkonjunkturperiod som vi för närvarande är inne i och den nyss förflutna lågkonjunkturen. Mera relevant vore att jämföra den nuvarande högkonjunkturen med tidigare högkonjunkturer eller att försöka se utvecklingen på längre sikt. Gör man det, visar det sig nämligen att arbetslösheten i den nuvarande högkonjunkturperioden inte bara överstiger vad som gällt vid tidigare högkonjunkturer utan också är väsentligt högre än någon gång under 1960-talet.

Minskningen av arbetslösheten i år är i hög grad säsongsbetingad. Vinterarbetslösheten är som bekant alltid normalt högre än arbetslösheten under sommarmånaderna. Under 1970-talet har säsongsvariationerna mellan januari och mars varit betydligt mindre än de varit tidigare. Därför tror jag inte att man på basis av en variation på 13,5 procent, som vi har i år, kan dra slutsatsen om ett starkt förbättrat läge på arbetsmarknaden. Minskningen av arbetslösheten hänger väsentligen samman med en tillfällig konjunktur- och säsongsförändring.

Vår kritik av regeringens politik på det här området vänder sig mot att regeringen fäster sig vid det kortsiktiga och ser huvudproblemet så att det gäller att skapa balans mellan utbud och efterfrågan, och den balansen tänker man få till stånd framför allt genom att underlätta arbetskraftens rörlighet. En sådan politik innebär att man avstår från att söka styra utvecklingen och i stället begränsar det hela till en anpassning till den ekonomiska utvecklingen, vars främsta drivkraft ju hela tiden är kapitalägarnas profitjakt. Vi har från vårt partis sida i andra motioner till årets riksdag ställt krav om en långsiktig politik för att bekämpa arbetslösheten, och vi har anvisat riktlinjer för en sådan långsiktig politik. De tillfälliga svängningar som vi upplever nu gör naturligtvis inte de kraven mindre angelägna.

Låt mig i det här sammanhanget med några ord beröra ett område där sysselsättningsproblemen under många år varit mycket stora, nämligen byggnadsbranschen. Vi vet att under de senaste åren har bostadsbyggnandet minskat mycket kraftigt, inte därför att bostadsbristen är hävd utan därför att hyrorna är för höga. I den reviderade finansplanen kan man

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

utläsa att arbetslösheten bland byggnadsarbetarna minskat med 9 000 personer. Ja, men det är just därför att avgången från byggnadsbranschen varit osedvanligt stor. Denna påtvingade stora avgång från byggnadsbranschen bland verksamma byggnadsarbetare är ju ingalunda önskvärd. Den är följden av en kapitulation inför de svårigheter inom branschen vilka är ett resultat av den utveckling som framtvings framför allt av branschens kapitalägare. Huvudorsakerna är markspekulation, monopolpriser på byggnadsmaterial och högräntepolitik.

Därför måste verksamma åtgärder vidtas för att bryta hela den här utvecklingen. Våra huvudkrav, som vi har framfört i många år, är krafttag mot markspekulation, förstatligande av den tunga materialindustrin och införande av en statlig samhällsbyggnadsbank, som skall tillhandahålla kapital till fast och låg ränta. Bostadsbyggandet i form av nyproduktion och sanering måste ökas till en nivå motsvarande den nyproduktion vi har haft under den senaste tioårsperioden. Det är helt nödvändigt därför att hundratusentals människor fortfarande saknar egen eller standardmässigt rimlig bostad.

När det gäller inflationen måste, menar vi, politiken inriktas på att bekämpa den omfördelning till kapitalägarnas förmån som pågår. Därför måste politiken inriktas mot den prishöjningspolitik som förts, mot monopolen, mot de s. k. multinationella företagen, mot spekulativen. Men varken i finansplanen eller i de borgerliga partiernas motioner eller i överenskommelsen mellan folkpartiet och regeringen finns det en sådan nödvändig grundlinje. Dessutom saknas över huvud taget konkreta förslag om hur inflationen skall bekämpas. I överenskommelsen mellan folkpartiet och socialdemokraterna proklamerar att dessa partier är för en stark finanspolitik. Denna starka finanspolitik skall innebära att reformutgifter måste täckas av avgifter och/eller skatter. Det finns dock grundad anledning att betvivla att de i överenskommelsen inkomststärkande åtgärderna ger en sådan täckning.

Moderater och centerpartister vill tillsätta en "besparingsutredning". Moderaterna vill dessutom förlänga den tillfälliga momssänkningen ytterligare två och en halv månader – en åtgärd som knappast är inflationsdämpande utan bara medför möjligen en viss tidsmässig förskjutning av en stegrad inflationstakt, som blir följden av en återförhöjd mervärdeskatt.

Det som bjuds från regeringen och folkpartiet eller de båda andra borgerliga partierna är således ganska magert. Man tror sig kunna bekämpa inflation med proklamationer och önskingar, när det i stället helt självklart är bestämda åtgärder som behövs. Man är vidare överens – det gäller alla de fyra övriga partierna – och uttrycker förväntningar om en "lugn avtalsrörelse". Det uttrycks ju också i den överenskommelse som har träffats mellan folkpartiet och socialdemokraterna. Men man talar ingenting om de rekordvinster som företag efter företag redovisat. Detta visar det fördelningspolitiska och klassmässiga innehållet i regeringens och de borgerliga partiernas politik – en politik som är helt borgerlig.

Vår huvudlinje är att den nuvarande omfördelningen till kapitalägarnas förmån måste stoppas. Och vi hävdar att den viktigaste omfördel-

ningsreformen för närvarande är det krav som vänsterpartiet kommunisterna under många år har ställt i förgrunden, nämligen: Bort med momsens på maten – beskatta kapitalet.

Den ekonomiska politiken kan följa olika linjer. Socialdemokraternas och folkpartiets överenskommelse följer den linje som länge har dominerat den ekonomiska politiken. Den stärker kapitalägarnas makt och medför ingen omfördelning till löntagarnas förmån. Den linje som vårt parti företräder och som vi har sammanfattat i motionen 1845 har en annan inriktning. Vi ställer en rad konkreta förslag som är insatta i ett fördelningspolitiskt och klassmässigt riktigt sammanhang.

Vi kräver att tillämpningen av den allmänna prisregleringslagen utvidgas till att gälla alla dagligvaror. Alltså prisstopp.

Vi kräver ånyo att momsens slopas för livsmedel och att inkomstbortfallet för statskassan täcks genom skärpt beskattning av stora förmögenheter, arv och gåvor. Med andra ord att skatten på maten slopas och att i stället kapitalet beskattas hårdare.

Vi kräver att bolagsskatten höjs och att frågan om progressiv bolagsvinstbeskattning prövas.

Vi kräver också att en prisutjämningsavgift tas ut på de extravinsterna som exportföretagen gör till följd av de starkt stigande priserna på exportmarknaden. De medel som på detta sätt flyter in skulle användas för att bekämpa inflationen på den svenska marknaden.

Vi kräver stopp för hyresstegringarna och åtgärder för att bryta byggkapitalets makt.

Frågan om att bekämpa inflationen är med andra ord en fråga om att ingripa mot och begränsa spekulanternas makt och vidta konkreta åtgärder för en omfördelning till förmån för löntagarna.

Frågan om slopande av matmomsen börjar bli väl bekant både här i riksdagen och ute bland allmänheten. Omständigheterna har gjort att vi haft anledning och tillfälle att föra fram detta krav flera gånger till årets riksdag.

De argument som nu framförs mot vårt krav om slopad matmoms är inte mer övertygande än de varit förut. I sitt yttrande till finansutskottet åberopar skatteutskottet administrativa och kontrolltekniska skäl mot förslaget att slopa matmomsen och beskatta kapitalet. Påståendet att en sådan åtgärd skulle vara krånglig har tidigare anförts. Men nog måste man säga att det är särskilt märkligt att få höra detta igen, med tanke på det krångel som vi just nu upplever i butikerna genom den tillfälliga momssänkningen. Det är naturligtvis inte alls omöjligt att befria livsmedel från moms, om bara viljan finns.

Regeringens ekonomiska politik har svängt en hel del under den här vårriksdagen. Den har bl. a. svängt med konjunkturerna. Man har inte haft någon fast linje för att styra ekonomin. Man har inte haft någon ekonomisk-politisk avsikt att begränsa kapitalägarnas ekonomiska maktställning. Därför har inriktningen av den ekonomiska politiken växlat med växlingarna i konjunktursiktterna. Man har följt kapitalägarnas planlösa styrning av ekonomins utveckling som ett rö för vinden.

Som jag sade tidigare ansåg regeringen i början av året utvecklingen vara så osäker att man inte ville binda sig vid någon bestämd

ekonomisk-politisk linje. Strax därefter, i slutet av januari, ansåg den att vissa "stimulanser" var önskvärda. Efter ett tag höjde man diskontot. Och nu tycker man väl snarast att vi lever i den bästa av ekonomier.

Men det är inte bara som en följd av växlingarna i konjunkturerna som regeringen bytt ansikte. Den har krumbuktat hit och dit för att kunna ena sig med de borgerliga partierna, i syfte att undslippa ett nyval. Efter olika språng hit och dit har regeringen fört in politiken i den paradoxen att folkpartiet, som led ett icke helt obetydligt valnederlag, nu har fått ett avgörande inflytande över den ekonomiska politiken.

I remissdebatten i januari i år yttrade statsministern när det gällde momssänkningen:

"Men skälet till att vi inte har rört momsen och föreslagit en tillfällig momssänkning är, enkelt uttryckt, att det är väldigt svårt – trots en behjärtad tro här från flera håll – att få genomslag för detta. Erfarenheterna från tidigare år är ju dåliga på den punkten. Det hade i så fall krävt en oerhörd prisövervakning. För det andra blir det, om sänkningen gäller en kort period, hamstringseffekter – en väldig rush innan momsen skall höjas igen – som har en tendens att gynna dem som är likvida. Man får alltså en fördelningspolitiskt negativ effekt."

Vi har tidigare sagt att vi tycker att denna värdering är helt riktig. Den var riktig då, och vi tycker att den är lika riktig i dag. Finansministern spädde på med att säga att det ligger "ett antisocialt inslag i tanken" att tillfälligt slopa momsen på alla varor. Men den 13 mars gick man med på denna "antisociala" åtgärd.

Det finns de som nu talar om en helt ny politisk situation som resultatet av de många turerna under vårriksdagen. De har i så fall måttliga anspråk på vad som menas med ny. Regeringen har gjort upp åt höger – det är tyvärr inget nytt. Folkpartiet vinglar till som så många gånger förr – den här gången för att försöka lägga sig till vänster om centern, och det är ju inte så svårt. De borgerliga partierna grälar inbördes – det är inte heller något nytt. Och att det inte finns någon borgerlig mittenpolitik har vi vetat sedan länge. Mittenpolitiken står regeringen för i dag.

Något nytt hade det däremot varit om regeringen lyssnat på rörelsen, dragit upp riktlinjerna för en radikalare politik än den hittills förda och varit beredd att slåss för den. Nu låtsades regeringen att den var beredd att ta nyval hellre än att kompromissa, och det är väl inte otroligt att många socialdemokrater ute på fältet trodde att det var uppriktigt menat. Besvikelsen över regeringens handlande kan komma att sätta sina spår, särskilt som det är uppenbart att kompromissen innehåller inslag som är direkt fientliga mot löntagarna, såsom rekommendationerna om återhållsamhet i den kommande avtalsrörelsen.

Nu räknar regeringen med att slippa nyval före 1976, men någon arbetsro lär det ju inte bli för det. Om regeringen skall slå in på linjen med hoppande majoriteter och stödjä sig än på folkpartiet, än på centern, så kommer vårens spektakel i frågan om momsen, i frågan om fjärde AP-fonden och nu senast i finansieringsfrågorna att upprepas med jämna mellanrum. Det här måste vara den sista kompromissen, hör man bland socialdemokratiskt fackföreningsfolk. Men hur skall det kunna bli det, så

länge regeringen är rädd för ett nyval?

Regeringen kunde ha valt en annan linje och tagit strid. Den valde att anamma en borgerlig politik och att söka samförstånd högerut. Den kallar den här politiken ansvarsfull. Jag är osäker på vem man är ansvarsfull mot. I vart fall kan det inte vara mot arbetarväljarna, eftersom det aldrig går att driva arbetarpolitik tillsammans med folkpartiet eller något annat borgerligt parti.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! När vi i mars debatterade den ekonomiska politiken riktades kritik från vänsterpartiet kommunisterna och moderata samlingspartiet mot den uppgörelse som då hade träffats. I dag framförs sådan kritik även från centerpartiet, eftersom det har ställt sig utanför en bred uppgörelse.

Herr Åsling kritiserar de överläggningar som den här gången har förts och säger, att det väl ändå är riksdagen som skall fatta de slutliga besluten. Ja, visst skall den här kammaren någon gång på kvällssidan fatta de slutliga besluten!

Herr Burenstam Linder anser att det som har förevarit är en karikatyr av riksdagsarbete. I reservationen 2 B till finansutskottets betänkande nr 25 har moderata samlingspartiet också kritiserat att utskottsmajoriteten "vad beträffar riktlinjerna för den ekonomiska politiken ordagrant återger en kommuniké från förhandlingar som helt förts utanför utskottets ram". Men vad skulle det vara för fel i att utskottsbetänkandet ordagrant redovisar resultatet av den överläggningen?

Jag delar utskottets ordförandes mening att momssänkningen rent administrativt har fungerat bra, och jag vill ansluta mig till hans uttalande, att de som har haft att handlägga de här frågorna i detaljhandeln har gjort det på ett bra sätt. Men jag tror, herr Åsling, att man inte skall övervärdera momssänkningens betydelse. Vi har nog inte alldeles klart för oss vilken effekt den har haft. Vi skall emellertid inte diskutera det i dag; vi träffade ju en överenskommelse på den punkten i slutet av februari månad i år.

Sedan kommer herr Åsling in på den höga beredskap som måste finnas beträffande den ekonomiska politiken och framhåller att centerpartiet är med på reformer men att man anser det inte vara en riktig politik att nu binda sig för finansiering fullt ut av dessa reformer. Från vår sida har vi ansett att om man är för en stark ekonomi, om man är för en stabiliseringspolitik och om vi har reformer framför oss som kan kosta inemot 8 miljarder kronor, då är det värdefullt att innan man går vidare i det reformarbetet också veta att det i den här kammaren finns en majoritet för det.

Centerpartiet har med några yviga fraser velat skilja sig från överenskommelsen genom att säga att för att inte varje reform skall kräva ökat skatte- och/eller avgiftsuttag måste näringslivet, regionalpolitiken och den ekonomiska politiken inriktas på en utbyggnad av näringslivet som ger full sysselsättning och ökade resurser. Sättet för finansiering måste enligt centerpartiets uppfattning avgöras i samband med att beslut fattas om nya reformer. Det är klart att det kan låta bra, men vad

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

vi var ute efter var ett besked nu om vilka möjligheter det finns att genomföra reformen rörande en sänkning av pensionsåldern och dessutom den skattereform som är aviserad. Det är, herr Åsling, vidare ingen brist på solidaritet om man anser att den reformen i enlighet med löntagarnas bestämda uttalanden kan uppskjutas ett halvt år. Jag skall återkomma till detta.

Herr Åsling har velat ha en reform redan nu beträffande sparavdraget vid beskattningen. Som herr Åsling vet har finansutskottets majoritet sagt att 1972 års skatteutredning med förtur skall utreda den frågan, och då borde väl det räcka.

Jag känner inte riktigt igen utskottets ordförande när han säger att den inställning som utskottsmajoriteten har beträffande de regionalpolitiska medlen skulle vara ett hån mot glesbygden. Nej, det är inte så, och jag tror att när herr Åsling läser litet närmare vad som står på s. 19 i utskottets betänkande, skall han finna att här tog han till överord.

Herr Burenstam Linder kände nog inledningsvis behov av att tala om moderata samlingspartiets inställning till momssänkningen, som genomfördes här i riksdagen den 13 mars och som då från moderata samlingspartiets sida betraktades som fullständigt meningslös — den skulle inte betyda någonting. Den kritik som herr Burenstam Linder riktade mot de andra borgerliga partierna var sannerligen hårt. Men nu skall detta i mars så starkt kritiserade beslut upphävas, och momssänkningen skall vara ända fram till årsskiftet. Nog är, herr talman, politikens vägar mången gång underliga!

Herr Burenstam Linder kommer in på frågan om prisstegringarna i vårt land och svänger sig på ett elegant sätt, som han alltid gör, med prisstegringar på kort sikt och på lång sikt. Under perioden från mars 1973 till mars 1974 steg konsumtionspriserna verkligen kraftigt i många länder. I Finland var prisstegringen för den totala konsumtionen under den perioden 17,6 procent, i Danmark 13,8 procent och i Storbritannien 13,5 procent, medan den hos oss var 10,8 procent. Vi skulle ha sluppit prisstegringar och vi skulle ha kunnat ligga på en annan nivå, menar herr Burenstam Linder, med en moderat politik. Jag skall återkomma litet mer till detta.

I det resonemang som man i dag för från moderata samlingspartiets sida underskattar man helt det underskott som budgetsaldot visar. Det är för närvarande ett belopp som vi oroas över men tydligen inte moderaterna. Moderata samlingspartiets inställning är tydligen en helt annan än den gamla högerns inställning lät oss säga på Jarl Hjalmarsons tid i början av 1960-talet. Då fick vi sannerligen veta hur illa det var för landets ekonomi om staten hade stort underskott. Under en hel valrörelse talade högern om hur eländigt det var för varje nyfödd medborgare i det här landet som kom till världen med en andel i statsskulden på ungefär 3 000 kronor. Men numera anser ni tydligen inte att det är så farligt med underskotten i budgetsaldot, för nu vill ni vid beräkningarna också ta med det sparande som sker i AP-fonderna. Det sparandet hade sannerligen inte kommit till stånd om ni och era borgerliga vänner hade vunnit här i riksdagen när vi slutgiltigt genomförde ATP-reformen 1959.

Det skall vara verkliga åtgärder, säger herr Burenstam Linder, och så

räknar han upp vilka dessa åtgärder skulle vara. Herr Burenstam Linder säger att staten skall avhålla sig från ingrepp som kommer att medföra prishöjningar, och han understryker att höjningar av den indirekta beskattningen leder till prisökningar. Vidare säger han att marginalskatterna måste ses över och att vi måste få en skattesänkingsplan.

Jag vill då till herr Asling ställa frågan: Är centerpartiet berett att följa moderata samlingspartiet och begränsa marginalskatterna till 50 procent. Det är en mycket intressant fråga, för även om det inte blir något nyval i år vore det värdefullt att få veta, om ni skulle kunna mötas på den punkten, där moderaterna säger att ingen skall behöva betala mer än 50 procent.

Det skall vara en effektiv konkurrens -- det skulle lösa det mesta, säger herr Burenstam Linder. Det finns en effektiv konkurrens, som jag ser det, i den marknadsekonomi som vi har här i landet.

Vi skulle kunna möta prisstegringarna från utlandet genom en aktiv valutapolitik, hävdar herr Burenstam Linder. Det vore verkligen intressant att få höra litet mera om detta. Vi vet alla att utvecklingen på valutamarknaderna har lett till att flertalet viktiga valutor numera flyter i förhållande till varandra. Men det finns ett undantag när det gäller de valutor som ingår i det europeiska valutasamarbete som inleddes för drygt ett år sedan. I det samarbetet deltar Sverige, Västtyskland, Belgien, Danmark och Nederländerna, och det har haft till syfte att upprätthålla ett så fast värde på den svenska kronan som möjligt i förhållande till flera av våra viktiga handelspartner.

Det vore intressant om herr Burenstam Linder ville närmare utveckla hur han menar att vi just nu skulle agera i fråga om valutapolitiken.

Med en borgerlig politik skulle vi ha haft 10 miljarder mera till förfogande, säger herr Burenstam Linder. Detta låter sig naturligtvis sägas. Herr Burenstam Linder är i sina ljusa ögonblick en öppen och inte alltför partibunden person. Men tyvärr måste jag säga att det är löjligt när moderata samlingspartiet, som nu görs i dess motion, påstår att vi under tiden 1970—1973 skulle ha haft "20 välfärdsmiljarder" mera med en borgerlig politik, utan att närmare bevisa hur det skulle ha gått till. Jag tycker att det är att handskas lite vårdslöst med siffror.

Herr Werner i Tyresö säger att vänsterpartiet kommunisterna ställt konkreta förslag på flera punkter. Det har ni givetvis gjort. Utskottet har också kommenterat de konkreta förslagen punkt för punkt. Herr Werner menar att det saknas förslag på bestämda åtgärder hos utskottsmajoriteten. Det är fel! Herr Werner kritiserar den uppgörelse som träffades beträffande den fjärde AP-fonden. Jag är själv engagerad i det arbetet och har inte träffat någon som sagt att den uppgörelsen innebar något särskilt stort avsteg från det beslut riksdagen fattade i fjol. Det är en beskyllning som får stå för herr Werners egen räkning att vi bedriver mittenpolitik. Det är fortfarande så, herr Werner, att det är vi som bedriver en resultatpolitik för de många i samhället.

Vad de konkreta punkterna beträffar tycker jag att vi när det gäller prisutjämningsavgifter har mycket klart i uppgörelsen angivit vår syn. Från vänsterpartiet kommunisterna har det sagts att företagens speciella konjunkturvinster bör tas i anspråk på något sätt. Där menar vi att den

Fredagen den
31 maj 1974

Den ekonomiska
politiken, m. m.

överenskommelse som har träffats borde vara tillfredsställande även för herr Werner, ty av kommunikén framgår ju mycket klart att om företagen under 1975 noterar samma övervinster som de gjort nu, så skall de vinsterna tas i anspråk på sätt som då befinner lämpligt från stabiliseringspolitiska och fördelningspolitiska synpunkter.

Vad sedan bostadsbyggandet angår vill man från vänsterpartiet kommunisternas sida att vi under de kommande tre åren skall bygga 100 000 lägenheter per år. Men riksdagen har ju redan behandlat frågan om bostadsbyggandets omfattning och enhälligt beslutat om en ram på 75 000 lägenheter. Och vad hyresstoppet angår, som kommunisterna också tagit med i sin motion i anledning av kompletteringspropositionen, kan det väl inte vara obekant för herr Werner att civilutskottet i sitt betänkande föreslagit bordläggning av er tidigare motion till denna riksdags höstsession. Även om herr Hermansson nu inte är inne i kammaren måste jag beträffande de här yrkandena säga till herr Werner att någon ordning måste det väl ändå vara – även i riksdagsarbetet!

Sedan enkammarriksdagens tillkomst 1971 har vi nu den elfte debatten rörande riktlinjer för den ekonomiska politiken. Under den gångna mandatperioden lyckades den borgerliga oppositionen varje gång skriva sig samman i reservationer, som skulle vara motförslag till regeringens politik. Kännetecknet på de reservationerna var att de till nöds kunde duga som reservationer, men de skulle vara föga användbara som genomarbetade alternativ till regeringens politik. Den 13 mars i år sprack enigheten, då riksdagen godkände finansutskottets betänkande om den ekonomiska politiken. Mittenpartierna och socialdemokraterna hade då kommit överens om åtgärder som borde sättas in i stimulerande syfte i anledning av främst oljekrisen. Det var första tecknet på att den tidigare utåt visade enigheten inom oppositionen började knaka i fogarna. Och nu ligger finansutskottets betänkande nr 25 på riksdagens bord, och det visar med all tydlighet att vi nu har tre borgerliga partier som går var sin väg.

1974 års vårsession har varit händelsrik – jag delar utskottsordförandens mening på den punkten. Blockpolitiken är i flera viktiga hänseenden borta. Siffrorna 175–175, med talmannens klubba emellan, som vi sett otaliga gånger i TV-rutan, har inte längre aktualitet. Detta beklagas tydligen av vissa. Men det är säkerligen en utveckling som hälsas med tillfredsställelse av de många i samhället. I ett politiskt jämviktsläge som för närvarande måste en strävan att söka komma fram till lösningar som gagnar landets invånare vara angelägen, och sådana lösningar har också kommit till stånd. Partipolitik får aldrig bli ett självändamål.

Finansutskottet står nu splittrat men dock med en klar majoritet. När det gäller de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken föreligger inte mindre än fyra olika skrivningar. Moderaterna och vänsterpartiet kommunisterna har gjort helt egna beskrivningar av läget och egna motiveringar för sina förslag. Ja, litet har man ju knyckt här och var i utskottsmajoritetens skrivning! Och när moderata samlingspartiet och centern har blivit ensamma på en del punkter har centern tydligen motat bort moderata samlingspartiet när det gäller motiveringar, även om förslagen och klämmarna är ganska lika; där har de inte fått vara med. Centern har velat visa distansen. Det kan vara intressant att notera.

Det är värt att påpeka att centern för sin del accepterar majoritetens skrivning beträffande det ekonomiska läget 1974. Men det är kanske inte så överraskande, eftersom centern länge förmodades komma att delta i en bred uppgörelse om finansieringen av de reformer som regeringen aviserat i kompletteringspropositionen. Det var tydligen någonting som kom emellan - jag skall inte närmare efterforska vad. Framtiden kommer väl att visa vad det var som inträffade.

När det gäller den ekonomiska politikens utformning under den närmaste tiden ville centerpartiet alltså inte vara med fullt ut. När centern skall förklara varför man ställt sig utanför en bred lösning av i kompletteringspropositionen framförda frågor, t. ex. frågan om en sänkning av pensionsåldern, blir jag inte bara förvånad - jag har emellanåt också blivit ledsen över att den politiska debatt som följt efter den 22 maj ibland kunnat föras på ett så lågt plan. Enligt överenskommelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet föreslås den sänkta pensionsålder träda i kraft den 1 juli, och inte den 1 januari 1976. I Centerpress har man påstått att löntagarorganisationerna LO och TCO uttalat sig positivt för en sänkning från just den 1 januari. Vi skulle alltså ha svikit dem. Antingen beror detta på okunnighet om vad som förevarit eller också är det ett avsiktligt försök att sprida felaktiga upplysningar. Jag vill på denna punkt citera vad som sägs på s. 16 i finansutskottets betänkande:

”Förbättrade folkpensionsförmåner, en sänkt pensionsålder till 65 år och en rörlig pensionsålder är angelägna reformer. Förslag härom läggs till riksdagen 1974 och 1975. De förbättrade folkpensionsförmånerna träder i kraft den 1 januari 1975. För att tillmötesgå önskemål från arbetsmarknadens parter om erforderlig tid för förhandlingar om övergångsbestämmer och om den viktiga frågan om en rörlig pensionsålder, föreslås den 1 juli 1976 som tidpunkt för ikraftträdandet av en sänkt och rörlig pensionsålder.”

Från centerpartihåll har man t. o. m. gjort det lika felaktiga påståendet att socialdemokraterna skulle gå på samma linje som Svenska arbetsgivareföreningen. Vad ville Svenska arbetsgivareföreningen? Jo, att pensionsålderssänkningen skulle uppskjutas till 1978. Vad det nu gäller är ett halvt år och ingenting annat. Och då tycker jag att ni borde sluta att beskriva den här uppgörelsen på något annat sätt.

Låt mig göra en kort tillbakablick på den gångna vårsessionen. Jag vill, liksom utskottsordföranden, säga att vi givetvis i finansutskottet har satts i focus på ett dramatiskt sätt vid två tillfällen. Vi startade arbetet i januari med närmast total okunnighet om framtiden. Regeringen ansåg det vid den tidpunkten inte möjligt att redovisa en nationalbudget för innevarande år som kunde anses fylla ens lågt ställda krav på realism. Härigenom kunde regeringen inte heller låsa inriktningen av den ekonomiska politiken.

När man i dag står med facit i handen kan man konstatera att regeringens beslut var riktigt. Redan mot slutet av januari hade förutsättningarna för den ekonomiska politiken blivit betydligt klarare, och utformningen av den kunde börja diskuteras på ett meningsfullt sätt. Bara formalister skulle kunna ge en reprimand när det gäller omöjligheten

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

att i december 1973 utforma en ekonomisk politik. Centerpartiet har i sin motion 1853 sagt att det var märkligt att regeringen då intog en passiv hållning. Vad jag i stället har funnit märkligt var att oppositionspartierna under den allmänna motionstiden kunde bedöma situationen. OECD kunde vid den tidpunkten sannerligen inte göra det!

Då de akuta oljeförsörjningsproblemen var överståndna kunde vi konstatera att prishöjningarna på oljeprodukter – och därmed även på en rad andra varor och tjänster – skulle bli det dominerande problemet i den ekonomiska politiken ett bra tag framöver. Den dämpning av konsumtionsefterfrågan och därmed den tillväxt i ekonomin, som prisstegringarna skulle medföra, måste kompenseras med stimulansåtgärder.

Vår betalningsbalans och valutareserv i utgångsläget gjorde också sådana stimulansåtgärder möjliga. Regeringen bedömde att ca 2,8 miljarder kronor borde pumpas in i det ekonomiska kretsloppet, och i propositionen 25 föreslogs en rad åtgärder, som i första hand avsåg att gynna barnfamiljer och pensionärer. Genom att man därutöver accepterade den temporära sänkningen av mervärdeskatten kom stimulanspaketet att bli av storleksordningen 4,1 miljarder kronor.

Vi kan nu fastslå att stimulansåtgärderna i vart fall ej blev av för blygsam omfattning. Den påtagliga konjunkturuppgång som kunnat iaktas från mitten av 1973 har fortsatt i år. En fortsatt god exportutveckling i kombination med en kraftig tillväxt av den privata konsumtionen ger oss i år en BNP-tillväxt om cirka 4,5 procent.

Man kan med tillfredsställelse konstatera att industriinvesteringarna nu åter ökar kraftigt. Tillväxten beräknas i år bli 9,5 procent omkring 8 procent år 1973. Och den kraftiga ökning som byggnadsinvesteringarna står för antyder att det nu verkligen är fråga om en utbyggnad av industrikapaciteten och inte bara ett utbyte av människor mot maskiner. Mot bakgrund av den ytterst gynnsamma vinstutvecklingen inom stora delar av industrin ter sig denna utbyggnad som konsekvent och riktig.

Låt mig i detta sammanhang göra en reflexion angående den kritik som gång på gång riktas mot socialdemokratin och regeringen från framför allt moderat håll om våra "förlorade år". Jag är ledsen, herr talman, över att jag måste komma igen till det, men sådana yttranden har gjorts även i dag.

I sin motion säger moderaterna att 1973 blev ytterligare ett i raden av magra år. Herr talman! Samtidigt kan man läsa det ena bokslutsresultatet efter det andra där företagen redovisar rekordvinster. En sammanställning som har gjorts av SE-banken visar att företagsvinsterna år 1973 genomsnittligt beräknas ha stigit med 60 procent.

Detta tyder i vart fall inte på att den ekonomiska politiken kan anklagas för de svagheter som moderaterna tidigare pådyvlat den, nämligen att vinstmarginalerna för företagen skulle vara för låga för att kunna utgöra incitament för investeringar. Vi bör komma ihåg en sak när vi diskuterar, och när ni också kritiserar den ekonomiska politiken: vi skall komma ihåg dess möjligheter och begränsningar.

Den ekonomiska politiken är inte något sådant fint kirurgiskt

instrument med vars hjälp man kan göra fullständigt exakta ingrepp. Inte minst gäller det industriinvesteringarna. 1971, som var ett utpräglat lågkonjunkturår, blev detta i stor utsträckning till följd av att industrin inte utnyttjade det resursutrymme som skapades för dess investeringar. Den ekonomiska politiken gavs en sådan inriktning därför att det skulle möjliggöra en kapacitetsutbyggnad av exportindustrin och därigenom en strukturell bytesbalansförbättring. Vi får gång efter annan uppleva – det har finansutskottet uttalat även i tidigare betänkanden – att i lågkonjunkturer kommer näringslivets företrädare ständigt att gripas av djup pessimism, men så snart konjunkturuppgången kommer och priserna stiger i höjden, då sätter man i gång med investeringarna. Kan man ändå inte ändra detta? Tänk, om man hade den framtidstron, att man gjorde sina investeringar i lågkonjunkturen! Därmed skulle man ju också lindra lågkonjunkturen i stället för att man, som man många gånger gör nu – t. ex. år 1970 – är med och skapar en överhettad konjunktur.

Men det är inte bara näringslivet som agerar tämligen självständigt i förhållande till statsmakterna. Det svenska samhället kännetecknas även i övrigt av en långt gående decentralisering beträffande planering och beslutsfattande. En stor del av förhållandena på arbetsmarknaden regleras genom de avtal som arbetsmarknadens parter sluter. Kommuner och landsting har vidare en betydande självständighet i sitt handlande. De enskilda individerna bestämmer slutligen själva över inkomsternas fördelning på konsumtion och sparande. Och inte minst hushållssparandets utveckling, har vi fått lära oss, är hart när omöjlig att förutse. Under första hälften av 1960-talet låg sparkvoten i intervallen 6 à 7 procent men föll därefter successivt till närmare 2 procent 1969. Därefter har det stigit snabbt: det fördubblades mellan 1970 och 1971 och låg på ca 7,5 procent i genomsnitt för helåret 1973.

För 1974 förutses nu ytterligare en uppgång av sparkvoten med kanske en halv procent. De erfarenheter jag nyss redogjort för ger en tydlig fingervisning om behovet av att nära följa utvecklingen och stå beredd att ingripa i stabiliserande syfte om situationen kräver det.

I detta läge måste prisutvecklingen och bytesbalansen stå i centrum för vårt intresse när det gäller att hålla totalefterfrågan i ekonomin inom ramen för vår produktionskapacitet. En alltför snabb efterfrågeutveckling sätter omedelbart sina spår i form av accelererade prisstegringar och försämrade bytesbalans. Självfallet gäller för den offentliga sektorn att vi måste rätta munnen efter matsäcken och inte störta oss in i en okontrollerbar inflationsutveckling. Som läget nu är på arbetsmarknaden, med 69 000 lediga platser och 47 000 anmälda arbetslösa, finns inte längre utrymme för en ytterligare generell efterfrågestimulans. Det krävs därför i det här läget att man för en stark finanspolitik. Reformen som innebär bestående krav på den offentliga sektorn måste ges finansiell täckning. Saknas en stabil finansiering av reformpolitiken, riskerar man att komma i en situation med ökad inflation och hårda kreditrestriktioner.

Jag vill belysa detta med några siffror.

Det statliga budgetunderskottet beräknas för innevarande budgetår uppgå till 3,8 procent av bruttonationalprodukten mot 1,8 procent för

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

fem år sedan. Härigenom ställs stora anspråk på kreditmarknaden från statens sida. Den statliga upplåningen uppgick kalenderåret 1971 till 2,6 miljarder kronor och till drygt 6 miljarder 1972 och 1973. För 1974 beräknas underskottet till inte mindre än 11 miljarder.

Från moderat håll hävdas nu att regeringen sitter fast i ett otidsenligt budgetsaldotänkande och att man helt tycks glömma det sparande som sker inom ATP-systemet. Låt oss då betrakta vilket resultat vi når om vi tar in ATP-sparandet i bilden. Man kan konstatera att summan av det statliga och kommunala budgetsaldot under de senaste åren understigit AP-fondens tillväxt med 3 à 4 miljarder kronor om året. I princip har alltså ett motsvarande belopp varit tillgängligt för utlåning till övriga sektorer i ekonomin, då främst bostads- och industrisektorerna. För kalenderåret 1974 förutses däremot att detta samlade budgetunderskott för stat och kommun kommer att överstiga AP-fondens tillväxt med ungefär 500 miljoner kronor. Denna utveckling, som nästan helt förklaras av det statliga budgetunderskottets ökning, innebär en omsvingning mellan 1973 och 1974 på ca 4 miljarder kronor eller ca 2 procent av BNP. Den bild som framträdde vid en isolerad betraktelse av det statliga budgetsaldot kvarstår således även vid en sådan mera vidgad bedömning.

Jag tror att vi alla mot den bakgrund som jag här givit av det statsfinansiella läget måste kunna erkänna att det verkligen föreligger ett starkt behov av att finna en bred uppslutning inte bara kring de reformer vi alla är överens om utan också om dessas finansiering. Det är därför glädjande att folkpartiet har tagit sitt samhällsansvar, vilket har manifesterats i den överenskommelse som vi träffade för en dryg vecka sedan. Jag vill på denna punkt hänvisa till den överenskommelse som finns intagen i finansutskottets betänkande.

Finansutskottet har haft att behandla sju motionsyrkanden angående internationellt bistånd. Motionerna har varit remitterade till utrikesutskottet för yttrande, och det är på detta fackutskotts synpunkter som finansutskottet har grundat sitt ställningstagande. Jag konstaterar med tillfredsställelse att vi inom utskottet har kunnat enas i frågan.

Två av motionerna, vänsterpartiet kommunisternas motion 1845 i denna del och herr Werners i Malmö m. fl. motion 1847 mom. 2, har utskottet avstyrkt. Beträffande den förstnämnda motionen har utskottet anfört att yrkandet icke baseras på FN-deklarationerna, och när det gäller den senare motionen hänvisar utskottet till att riksdagen redan har tagit ställning till ökningstakten för biståndsanslagen efter budgetåret 1974/75. I fråga om övriga yrkanden föreslår utskottet att riksdagen måtte finna motionerna besvarade med vad utskottet anfört i anledning av uttalandet om utvecklingsbistånd i kompletteringspropositionen.

Det har i de yttersta av dessa dagar förekommit många olika tolkningar av finansutskottets ställningstagande, och jag anser det vara nödvändigt att tillföra kammarens protokoll den slutsats som utskottet har kommit fram till. Utskottet säger på s. 20:

”Enligt propositionen förutsätts att när man inom FN når fram till en lösning av de problem som uppstår för u-länderna på grund av oljekrisen, bör också Sverige solidariskt göra sin insats. Finansutskottet förutsätter att när en sådan samlande lösning uppnås, regeringen fullföljer sin i

propositionen anförda mening och jämväl lämnar förslag till finansieringen härav. Utskottet biträder vad som sägs i utrikesutskottets yttrande om att ett ställningstagande om svenskt bidrag till FN-insatser bör göras på ett tidigt stadium. Detta ligger i linje med strävandena att snabbt uppnå enprocentmålet.

Mot den bakgrunden finner utskottet ej anledning att nu pröva de förslag angående inkomstförstärkningar för statskassan som föreslagits i vissa motioner, där en höjning av biståndsanslagen krävts."

Och så slutar utskottet med att säga att utskottet med detta anser motionerna besvarade.

Slutligen vill jag, herr talman, med några ord kommentera ett par punkter där vi inte har kunnat nå enighet i utskottet.

Det gäller först kravet på att skatteutredningen skall få tilläggsdirektiv angående inflationsskydd i skattesystemet. I utskottsbetänkandet framhålls att ett sådant inflationsskydd skulle bidra till inflationsbekämpning genom att bryta pris- och lönespiralen. Jag är personligen av den uppfattningen att effekten av en indexreglering av skatteskalorna kan bli den rakt motsatta. I några länder har man infört system av detta slag eller står i begrepp att införa dem. Vi kan fråga våra vänner i Danmark vad de tycker om effekten. Någon utförlig utvärdering av effekterna har ännu ej gjorts, men det torde ändå redan nu kunna fastslås att indexreglering i alla former kan skapa bl. a. stabiliseringspolitiska problem. Hur de stabiliserande effekter sådana system får beror självfallet på deras utformning. När vi nu kunnat enas om att inrikta den ekonomiska politiken på att begränsa prisstegringarna, anser jag det naturligt att inte genomföra en ändring av skattesystemet, vars effekter i grunden kan sabotera resultatet av övriga ekonomisk-politiska åtgärder. Därför bör vi i stället fortsätta den beprövade väg vi slagit in på: omprövning av beskattningen med jämna mellanrum.

Vad gäller förslaget om tillsättandet av en parlamentarisk besparingsutredning har vi i vår reservation pekat på vissa restriktioner för att en sådan utredning verkligen skall kunna ge något positivt. Låt mig bara här upprepa att varje mer radikal nedskärning av statens utgifter självfallet måste innebära att transfereringarna reduceras, eftersom ju transfereringarna svarar för två tredjedelar av de egentliga statsutgifterna. Arbetet i riksdagen har sannerligen inte givit mig anledning att tro att något av de partier som nu kräver en besparingsutredning är berett att föreslå omfattande ingrepp i inkomstöverföringarna.

I sitt betänkande nr 29 år 1971 behandlade finansutskottet utförligt då väckta motioner om en parlamentarisk besparingsutredning. Vi erinrade från den dåvarande majoritetens sida om att krav i den här riktningen framförts vid varje riksdag under de senaste åren. Men riksdagen har avvisat kraven under hänvisning till bl. a. det ringa resultat som besparingsutredningen i slutet av 1950-talet gav. De förslag utredningen kunde enas om var mycket begränsade och innebar till betydande del endast en övervältring av statens kostnader på andra subjekt. Inte heller de förslagen genomfördes. Resultatet av 1958 års besparingsutredning lämnade alltså inte några bestående spår efter sig. Bland utredningens förslag fanns nedtrappningen av statsbidraget till

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

statens järnvägar och av skatteersättningen till kommunerna samt långsammare utbyggnad av vägväsendet. Jag kan inte bedöma om det är utredningen som verkat provocerande, men i varje fall har på samtliga dessa områden utvecklats en påtaglig aktivitet i riksdagen för ökade statsutgifter. Liknande erfarenheter har gjorts i andra länder.

Jag finner nog att bästa sättet att göra besparingar ligger i att riksdagen omsorgsfullt och restriktivt prövar nya utgiftskrav. Inte minst gäller det kraven på nya utredningar, eftersom redan tillsättandet av en utredning ofta innebär att man binder sig för framtida reformer och utgifter. Inte minst den nu snart avslutade vårsessionen kan uppvisa en brokig provkarta på utredningskrav. Jag är övertygad om att en av de få besparingar av statsmedel som kan göras utan välfärdsförlust för medborgarna är att avslå förslaget om tillsättandet av en parlamentarisk besparingsutredning.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till finansutskottets hemställan på samtliga punkter, med undantag för punkterna 4 och 9, där jag yrkar bifall till reservationerna 5 respektive 9.

Herr ASLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick ett intryck av att utskottets värderade ordförande är något bekymrad över utvecklingen och att bekymren närmast återfaller på att underlaget för majoritetens skrivning är litet smalt och bräckligt. Så till vida förstår jag hans bekymmer.

När jag i mitt första inlägg ifrågasatte hur de inledande överläggningarna hade utformats, var det inte en kritik mot förhandlingar såsom inslag i det parlamentariska arbetet. Tvärtom tycker jag att de utgör ett värdefullt och nödvändigt inslag i en levande demokrati. Det finns ingen anledning att på den punkten göra någon reservation. Vad jag kritiserade var tidtabellen. Jag beklagade att finansutskottets intentioner att tidigare starta stabiliseringspolitiska konferenser inte gick att realisera. Till herr Werner vill jag säga att vänsterpartiet kommunisterna i detta avseende inte bidrog till att finansutskottet fick spela en aktivare roll. Självklart hade jag i mitt anförande anledning att vara kritisk mot vissa svaga punkter i den träffade uppgörelsen.

Beträffande finansieringen vill jag säga till herr Ekström att vi är överens om behovet av en stark och målmedveten ekonomisk politik. Men sättet för finansieringen av angelägna reformer, som vi också är överens om, måste rimligen anpassas till den stabiliseringspolitiska målsättningen. Vi kan inte frikoppla finansieringsfrågorna från den aktuella konjunkturutvecklingen och behovet av en aktiv stabiliseringspolitik. Det väsentliga måste vara att vi är eniga om att de reformer som vi ger vår anslutning även skall finansieras. Här finns många problem som behöver närmare studeras. Jag nämnde differentieringen av arbetsgivaravgiften, dess konsekvenser för sysselsättningen, nödvändigheten av att i ett visst konjunkturläge ta i anspråk ökad bolagsskatt för finansieringen, etc. Allt beror på konjunkturen, och den handlingsfriheten anser vi att man bör ha vid finansieringen av dessa reformer.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! För att ange de ekonomisk-politiska riktlinjerna har socialdemokraterna och folkpartiet i utskottet ordagrant återgivit den kommuniké som utfärdades utanför utskottet. Jag tillät mig kritisera detta förfarande såsom en parodi på utskottsbehandling. Herr Ekström tyckte emellertid att det inte var så farligt. Men om man ordagrant återger sådana citat, varför har vi då utskott, herr Ekström?

Herr Ekström ville gärna komma ifrån att vi har haft konjunktur-besvärligheter. De berodde nu inte så mycket på socialdemokraterna och den ekonomiska politiken, utan de var orsakade av att företag inte ville investera vid lågkonjunktur. Varför är då en av de viktigaste anledningarna till lågkonjunkturen att bostadsinvesteringarna sjönk så kraftigt? Det är ändå staten som bestämmer dem.

Ekonomisk politik, det är svårt det, sade herr Ekström. Ja, jag är beredd att hålla med honom, men om socialdemokraterna tycker att det är så svårt att sköta den uppgiften, som ändå är central för vilken regering som helst, varför är då en huvudtanke i socialdemokratisk politik att staten skall bestämma mer och mer? Om ni anser att ni inte kan bestämma det som en regering bör bestämma, varför då ge ett intryck av att ni kan klara flera uppgifter som ligger väsentligt utanför vad en regering nödvändigtvis måste ta på sig?

Även om det är svårt att bedriva denna politik är frågan om inte socialdemokraterna ändå har misslyckats ganska ordentligt, eftersom det fanns förslag till en annan ekonomisk politik. Hösten 1971 lade vi t. ex. fram förslag om en kraftig momssänkning, som borde ha givit ett rejält stöd åt konjunkturen.

Det är mot den bakgrunden som vi anser att vi har moralisk rätt att efteråt påstå att den arbetslöshet som uppstått och de resurser som varit outnyttjade under de här åren ger underlag för att tala om förlorade år. Det är alltså inte efterklokhet.

När herr Ekström försöker försvara sig för det här med de förlorade åren genom att hänvisa till att företagen har haft stora vinster, då tycker jag att han står på bräcklig grund. Skall detta verkligen vara något bevis för hur politiken har varit, då är det något grundläggande fel i själva målsättningen för politiken. Vi kan inte bevisa, sade herr Ekström, att om det förts en annan politik så hade det blivit en bättre utveckling. Tja, det som vi verkligen har bevisat är att det med socialdemokratisk politik uppstått allvarliga besvär under de senaste tre à fyra åren.

Herr Ekströms synpunkter på momssänkningen tycker jag är konstiga. Vi säger inte att momssänkningen var meningslös. Vi för inte fram någon skarp kritik mot den treprocentiga sänkningen, utan vi säger bara att det hade varit bättre och rimligare med en femprocentig sänkning i stället. Erfarenheten har väl visat att den typen av politik har varit bra.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationen I, så att kammaren får något att rösta om så småningom.

Herr Ekström sade att det fortfarande är socialdemokraterna som står för resultatpolitiken. Men vad blir det för resultat, herr Ekström, om

Fredagen den
31 maj 1974

Den ekonomiska
politiken, m. m.

innehållet i uppgörelsen mellan er och folkpartiet inte innehåller ett spår socialism, som herr Helén säger? Blir det inte en borgerlig resultatpolitik i så fall? Och det var väl knappast det ni gick till val på för ett par år sedan.

Sedan till frågan om exportföretagens vinster. Herr Ekström ansåg, om jag fattade honom rätt, att vi från vänsterpartiet kommunisterna borde vara nöjda med vad man har kommit överens om i uppgörelsen. Ni säger där att om företagets extravinster består även nästa år, så kan det finnas motiv för en särskild behandling av företagets speciella konjunkturvinster. Men eftersom högkonjunkturen sannolikt inte blir så lång, är ju det här ett sätt att komma ifrån åtgärder riktade mot kapitalägarna, fastän det skall se ut som om man är beredd att vidta sådana åtgärder.

När det gäller vårt förslag om hyresstopp, som herr Ekström uppenbarligen inte är överens med oss om, är det väl ett ganska dåligt försvar att krypa bakom civilutskottets bordläggning av frågan. Vill man vidta en konkret åtgärd för att hålla tillbaka hyreshöjningarna, framför allt i nyproduktionen, genom att införa ett temporärt hyresstopp i avvaktan på andra åtgärder, då tror jag inte att civilutskottet skulle gråta så mycket över om finansutskottet hade lagt fram ett förslag redan nu.

Intressantare är tycker jag, att herr Ekström inte hade ett ord att säga om vårt förslag att slopa momsens på maten. Jag vet inte om jag skall tolka det så att herr Ekström inte längre anser att argumenten mot ett sådant förslag är hållbara.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det finns inte mycket att kommentera i det som utskottets ordförande här senast anförde. Han sade att man från centerpartiets sida vill stå fri när det gäller att finansiera stora reformer på det sätt som har överenskommit mellan folkpartiet och socialdemokraterna. Jag förstår att ni vill stå fria, för det är klart att centerpartiet, som har så många arbetsgivare och företagare bland sina väljare, är i ett dilemma när det gäller att finansiera stora reformer med avgifter, vare sig de heter arbetsgivaravgifter, socialförsäkringsavgifter eller vad det nu kan vara.

När det gäller bostadsinvesteringarna under de senaste åren säger herr Burenstam Linder, som han alltid brukar göra, att här är det ju ändå staten som bestämmer. Nej, det är det inte. Det är behovet i kommunerna och de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen som i dagens läge avgör hur många bostäder som byggs. Herr Burenstam Linder måste väl ändå vara medveten om den ändring som har skett beträffande immigrationen av arbetskraft till vårt land, hur den var tidigare och hur den har varit de senaste åren. Den har i högsta grad påverkat bl. a. bostadsbyggandet. Det föreligger ett decentraliserat beslutsfattande när det gäller bostadsbyggande.

Beträffande "de förlorade åren" har jag i en tidigare debatt sagt att när ni hävdar att 1972 var ett förlorat år visade taxeringsutfallet i augusti 1973 någonting helt annat. Kommunerna hade att röra sig med ett taxeringsutfall som var 11 procent högre än åren förut. Det måste betyda att år 1972 inte var så förlorat som ni alltid vill göra det till.

Herr Werner i Tyresö: Vi bedriver en resultatpolitik från socialdemokratisk sida. Det tar jag ingenting tillbaka på. Att vi nu har uttalat att om företagen skulle få extraordinärt stora vinster under 1975 skall vi ta hand om dem i viss utsträckning, det bemöter herr Werner i Tyresö med vad ni säger i reservationen 1, nämligen att detta är att sno sig undan från det hela därför att det år 1975 inte blir några stora vinster. Vad vet herr Werner i Tyresö om det? Läser herr Werner inte alls några ekonomiska kommentatorer, eftersom han inte vet att flera ekonomer för närvarande anser, att vi kan få en stagnation under senare delen av detta år, men att döma av allt som händer i omvärlden kommer vi att år 1975 åter få en uppgång?

Sedan detta med hyresstoppet. Civilutskottet skulle inte gråta om man tog upp den frågan, säger herr Werner. Men då måste väl vänsterpartiet kommunisterna också begära ett upphävande av riksdagens beslut i anledning av civilutskottets betänkande nr 24 om bordläggning av frågan om hyresstopp till höstrikdagen. Det har ni inte gjort. Herr Werner i Tyresö kanske tycker att jag är formalistisk, men beslutet är fattat och då borde ni också ha ställt ett sådant yrkande. Nu är det så att den frågan skall behandlas till hösten. Det bör vara någon ordning och reda i riksdagsarbetet, som jag sade tidigare.

Herr ASLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi i centern vill stå fria i finansieringsfrågan helt enkelt därför att det är dålig ekonomisk politik att binda utgifter utan hänsyn till konjunkturutvecklingen. Bakom detta ligger framför allt omsorgen om att upprätthålla en hög sysselsättning.

Herr Ekström har i sitt tidigare inlägg talat om att socialdemokraternas avhopp från pensionsåldersreformen inte skulle vara ett tecken på bristande solidaritet. Jag tror att detta är ett område där varje förklaring gör situationen sämre för socialdemokratien. Det står dock fast att det fanns en överensstämmelse i pensionsålderskommittén om ikraftträdandet och att socialdemokratien nu, liksom för övrigt Arbetsgivareföreningen, vill skjuta på reformen — en omständighet som centern verkligen djupt beklagar.

När det gäller regionalpolitiken har herr Ekström hänvisat till några välvilliga rader i majoritetens skrivning. Det är riktigt, man har diskonterat gamla centerkrav i det sammanhanget. Men det väsentliga är att i nuvarande konjunkturläge fordrar de regionalpolitiska insatserna en alldeles speciell inriktning. I stället för värvningsresor från expansiva industrier och expansiva regioner till glesbygd fordras det nu särskilda åtgärder för att flytta ut industriell verksamhet till regioner med kvardröjande undersysselsättning.

Till sist, herr talman! Beträffande herr Ekströms fråga till mig om vi är beredda att följa moderaterna i deras syn på marginalskatterna kan jag kort och gott säga nej. Vår partiledare har så sent som i går i ett tidningsuttalande sagt att om moderaterna menar allvar med en generell begränsning av marginalskatten till 50 procent, står de vid sidan av det politiska skeendet.

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Asling och herr Ekström har en intern debatt om moderat skattepolitik, varför inte låta mig läsa upp en mening ur sammanfattningen i vår partimotion som jag antar att herrarna borde ha läst. Det står så här: "Marginalskatten bör stegvis justeras ned så att den i normala inkomstlägen inte överstiger 50 procent." Med normala inkomstlägen menar vi exempelvis vad en industriarbetare eller en TCO-medlem i genomsnitt tjänar. Jag skulle vilja ställa en motfråga till herrarna: Anser ni att det är bra att marginalskatten för dem är över 50 procent?

När det gäller bostäderna menade herr Ekström att det var behovet som styrde investeringarna, och därför kunde man inte anklaga staten. Men gäller inte motsvarande vid företagsinvesteringar? Företagen är väl intresserade av behovet, av efterfrågan på varor, och det är det som styr. Det är därför jag kommit till min slutsats, herr talman, nämligen att på grund av att det finns behovsfaktorer som är avgörande, krävs det en ekonomisk politik som medför en sådan efterfrågan att resurserna verkligen används.

Beträffande de förlorade åren, herr Ekström, tror jag inte det är någon mening att titta på taxeringsutfallet i kommunerna. Det hänger precis som företagsvinsterna i hög grad ihop med inflationen. Det är väl bättre och enklare att se efter hur det var med arbetslösheten och med kapacitetsutnyttjandet under dessa år. Svaret är: dåligt. Därför blev det förlorade år, därför fick vi samhällsinkomster som var 10–20 miljarder mindre än de annars skulle ha varit.

Jag observerar att herr Ekström klankar på våra synpunkter om hur man skall bota inflationen. Men kom med ett eget förslag, herr Ekström!

När det gäller skattefrågorna är det på precis samma sätt. Det klankas på att jag här ganska noggrant försöker redovisa hur jag menar att man skulle kunna komma fram till skattesänkningar. Jag är oroad när budgetunderskotten når en viss höjd, men jag konstaterar att under den femårsperiod som det här gäller leder olika krafter i ekonomin till att underskotten gradvis minskar. Då vill jag i tid påpeka det, så att man skaffar sig utrymme för de skattesänkningar som behövs och inte bara gör som herr Ekström kanske vill, nämligen basar på med större och större utgiftsökningar. Då hamnar vi i det läge som herr Ekström och herr Sträng har gjort, nämligen att som nu få göra panikreträtter från orimliga skattesatser en gång om året.

Jag skulle gärna vilja ställa en fråga till herr Sträng: Är tanken nu att det skall vara ettårsavtal i fortsättningen? Löntagarna har svårigheter att sluta avtal, när de inte vet hur skatterna kommer att bli. Herr Sträng säger, tillsammans med herr Helén, att det skall bli en ny skattejustering 1976. Innebär det ettårsavtal på arbetsmarknaden i framtiden?

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är värdefullt att få veta hur skattepolitiken skulle bli i landet därest vi skulle få en borgerlig regering. Även om herr Burenstam Linder nu säger att marginalskatten inte skall vara mer än 50 procent för normala inkomsttagare så är begreppet normala inkomsttagare synner-

ligen glidande. Herr Asling har tagit avstånd från detta och åberopar vad hans partiledare sagt nyligen. Vi kan alltså konstatera att det inte finns något underlag för en borgerlig regering, åtminstone inte en regering där moderater och centerpartister skall delta och föra en gemensam skattepolitik.

Herr Asling, vilka är det som i dag har den lägre pensionsåldern? Jo, det är de som har förhandlat sig till den. De har gjort det genom att avstå från löneökningar som de i annat fall skulle ha kunnat få. Det har skapats ett system för hur man skall få pension under tiden mellan 65 och 67 år.

Detta är en invecklad problematik som man måste klara ut i förhandlingar. När löntagarorganisationerna säger att de behöver ytterligare ett halvt år så måste de också få det.

Herr Asling säger att utskottet med några rader skulle ha aktualiserat centerkrav när vi talar om de regionalpolitiska medlen. Herr Asling var inte med i riksdagen när vi tog lokaliseringspolitiken första gången, i december 1964. Det var en socialdemokratisk politik som då sattes i verket och som vi också finansierade utan att säga att vi skulle vänta och se hur konjunkturen skulle bli. Vi hade sett till att det fanns pengar för att klara denna stora satsning.

Att företagen inte investerade under lågkonjunkturen i den utsträckning som vi hade önskat trots förmånliga villkor - extra skatteavdrag för maskininvesteringar, som ett exempel - skulle enligt herr Burenstam Linder bero på att just under de åren efterfragades inte varor. Men det är ju det jag har påtalat - denna djupa pessimism som alltid kommer till synes från det svenska näringslivets sida när det blir en dopping i konjunkturen. Då ligger man stilla, då klär man sig i säck och aska. När sedan konjunkturen går uppåt igen, då investerar man och är med och slåss om arbetskraften. Visst borde väl svenskt näringsliv kunna räkna ut även under en lågkonjunktur att de varor som man vill producera kommer det också att finnas köpare till.

Ni kritiserar den statliga och samhällliga långtidsplaneringen, men jag måste säga att i det privata näringslivet finns det mycket övrigt att önska när det gäller att se problemen på litet längre sikt.

Vi skulle ha haft 10 å 20 miljarder mera till vårt förfogande, återupprepade nu herr Burenstam Linder, om det hade förts en annan politik. Ja, det går att säga, eftersom ni inte måste bevisa ert påstående!

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Det senaste halvåret har verkligen varit omväxlande sett ur konjunkturpolitisk synvinkel. Under hösten 1973 kunde man skönja en klar konjunkturuppgång främst genom en starkt förbättrad export. Trots detta präglades arbetsmarknaden här hemma av en hög arbetslöshet, vilket föranledde oss inom folkpartiet att kräva en plan för sysselsättningsfrämjande åtgärder för vinterhalvåret. Den kom så småningom, och riksdagen kunde besluta om ett batteri av stimulansåtgärder.

Det mesta såg ut att arta sig väl, men så slog oljekrisen till. Läget präglades av stor osäkerhet. Regeringen ansåg sig inte kunna framlägga förslag i eljest bruklig ordning vid riksdagsstarten, men oppositionen redovisade i motioner sin uppfattning i fråga om stimulansåtgärder.

Fredagen den
31 maj 1974

Den ekonomiska
politiken, m. m.

Sedan också regeringen kommit med sin bedömning och framlagt förslag om ett åtgärds paket kunde man vinna en bred enighet om storleksordningen av den stimulans som borde sättas in för att motverka energikrisens köpkraftshämmande effekt. De höjda priserna på energi hotade att suga upp så mycket köpkraft att efterfrågan återigen måste beräknas sjunka ner på en nivå som skulle skapa sysselsättningsproblem.

Efter ingående förhandlingar träffades inom finansutskottet en överenskommelse mellan folkpartiet, centerpartiet och socialdemokratiska partiet beträffande den ekonomiska politiken för det närmaste halvåret, vari bl. a. även för första gången i svensk ekonomisk politik en tidsbegränsad momssänkning ingick såsom konjunkturpolitiskt instrument.

Vi var medvetna om de problem och det merarbete som handeln måste få vid en tidsbegränsad momssänkning. Det var för oss som inom finansutskottets ram förde förhandlingarna självfallet angeläget att söka nära kontakt med ledande representanter för handeln. Sedan handeln efter en viss tvekan valt att tillämpa öppet avdrag vid kassan har man på ett förtjänstfullt sätt bidragit till att förstärka effekten av momssänkningen. Herr Strängs farhågor för att sänkningen inte skulle slå igenom har verkningsfullt skingrats. Jag vill uttala min uppskattning och tacksamhet inför handelns medverkan på detta sätt.

Det kan nu konstateras att åtgärderna inom ramen för den träffade överenskommelsen haft avsedd effekt. Efterfrågan på hemmamarknaden har äntligen rört på sig. Det är inget tvivel om att det finns ett klart samband mellan de åtgärder som riksdagen beslutade om i vintras och den situation vi nu har, som närmar sig begreppet högkonjunktur.

Dels har naturligtvis efterfrågan fått sig en rejäl skjuts uppåt av bl. a. de extra barnbidragen och pensionstilläggen men kanske främst av den sänkta momsen. Dels och säkerligen är det inte mindre viktigt har den beslutsamhet som riksdagen visade stärkt framtidstron och ökat tryggheten för många, både konsumenter och företagare. Statsmakterna sitter inte passiva. Det var det viktiga besked som gavs, och detta har alldeles säkert haft en gynnsam effekt på ett psykologiskt plan.

Det senaste halvåret visar hur otroligt svårt det är att med acceptabel säkerhet ställa diagnos på konjunkturutvecklingen. Men det visar också - och det är faktiskt viktigare - att denna svårighet inte får leda till passivitet. Det är bättre att ta litet fel och handla litet fel än att inte ha någon uppfattning alls och inte handla alls.

Det kan vara värt att stryka under detta i dag. Läget för det närmaste året är återigen svårbedömbart. För vårt land blir helt säkert året 1974 totalt sett ett bra år. Men den som har ansvar för den ekonomiska politiken får inte stirra sig blind på detta förhållande. Det viktigaste är vilken trend som för närvarande råder och vilken som kan anses trolig för den tid vi har att fatta beslut om. Det kan inte sägas för ofta att grunden för en framgångsrik stabiliseringspolitik ligger i en tidig observans av ändringar i konjunkturförloppet. Denna observans måste också innefatta förändringar i andra länder och de åtgärder som där vidtas, eftersom vår export i så hög grad är beroende därav.

Det är enligt min uppfattning i dag mer som pekar på en fullt märkbar

Fredagen den
31 maj 1974*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

försvagning av konjunkturen mot slutet av året än motsatsen. Den internationella konjunkturen försvagas klart. Effekterna på vår export och senare på sysselsättningen kan komma som ett brev på posten.

Även om jag inte vill uppträda som någon olycksbarn, så finns det anledning att vädja om stor beredskap i finansdepartementet. Alla sinnen bör stå öppna för att registrera tecken på förändringar. Det vore ödesdigert om motåtgärder mot en konjunkturavmattning skulle låta vänta på sig lika länge nästa gång vi börjar rutscha utför som 1971. Målet för stabiliseringspolitiken bör vara att försöka haka på nästa uppgång i den internationella konjunkturen, som troligen kan förväntas någon gång i början av år 1976, utan att någon egentlig svacka i den inhemska konjunkturen uppstår däremellan.

I det allra närmaste perspektivet kan någon kanske oroas över den snabba förbättringen i den inhemska efterfrågan. Finns det kanske risk för att inflationen späds på ytterligare genom för hög efterfrågan? Jag är personligen inte rädd för det. Jag tror att vi nu skall ha litet is i magen. När vi bedömer siffror som tyder på ökad efterfrågan, så får vi inte bara se på det värdemässiga, som genom en ofta hög prisstegring registrerar kraftigt stigande kurvor, utan också på det volymmässiga. Även om vi när året är slut kan konstatera att vi haft en prisstegring på oroande 10 procent eller mer, så tror jag att en analys av orsakerna härtill skall visa att skulden inte ens till någon tiondel bärs av för hög efterfrågan hos hushållen. Industrin har så länge gått med betydande utnyttjad kapacitet att det i allmänhet ännu finns resurser att utnyttja.

En av hörnpelarna i en expanderande ekonomi är investeringsverksamheten. Det är en glädjande ökning som nu sker. Inte minst antyder ökningen av industrins byggnadsinvesteringar att industrins kapacitet kommer att öka. Den förbättrade lönsamheten i många branscher har förbättrat självfinansieringsgraden. Det är alldeles uppenbart att den varit hälsosam för investeringsviljan.

Investeringslusten måste nu hållas uppe. Jag vill inte sticka under stol med att utvecklingen på kapitalmarknaden inger viss oro. Det finns inget att säga om att åtgärder satts in för att hindra utströmning av valuta från landet. Men de kreditrestriktioner som satts in verkar nu - efter en hamstringsvåg som hade kunnat förutses - kunna leda oss in i en situation, som kusligt mycket påminner om det beryktade idiotstoppet från 1969-1970. Det får helt enkelt inte ske. Nu måste vi ställa krav på en så aktiv riksbankspolitik att inte investeringsverksamheten här hemma lider skada.

Som jag tidigare berört ligger den förbättrade lönsamheten i många företag bakom uppgången i investeringarna. Det är angeläget att så mycket av de besparade resurserna som möjligt plöjs ner i företagen för att garantera fortsatt expansion och därmed trygghet för de anställda. Att en viss del av vinstmedel nu föreslås bli använda till arbetsmiljöfonder är av värde. Om genom de kraftigt stegrade exportpriserna den höga vinstnivån består även under 1975, kan det finnas stabiliseringspolitiska, rättvisemässiga och fördelningspolitiska motiv för en särskild behandling av företagens speciella konjunkturvinster.

En god lönsamhet inom företagen är av betydelse för expansion och

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

för att bereda de anställda trygghet. Men samtidigt måste beaktas att den förmögenhetsökning som sker genom nedplöjning av vinstmedel inte enbart kommer aktieägarna till del. Vi har därför inom folkpartiet sedan länge arbetat för att löntagarna skall beredas möjlighet att få andel i företagets långsiktiga sparande. Ett system härför kan utformas på olika sätt. En grundläggande förutsättning för att det skall fungera är att det är lagbundet och att företag över en viss storlek åläggs medverka.

Det måste finnas möjlighet att skapa ett system där en del av vinsterna inom framgångsrika exportföretag kommer löntagarna till del samtidigt som kapitalet kan arbeta vidare. På längre sikt kan det bli ett verksamt instrument för att dämpa spänningar inom ekonomin som följer med internationell inflation. Så kraftigt ökade vinster för det senaste verksamhetsåret som vissa exportföretag visat utgör otvivelaktigt en risk för den ekonomiska stabiliteten. Löneglidningen blir lätt så snabb att den helt förrycker resultatet av avtalsförhandlingarna och blir ett hot mot en solidarisk lönepolitik.

Genom folkpartiets överenskommelse med regeringen får vi nu en utredning om andel för de anställda i företagets kapitaltillväxt. Självfallet måste en sådan utredning lyssna noga på vad arbetsmarknadens parter har att säga.

Herr talman! När jag nu övergår till att beröra finansutskottets betänkande nr 25 är det med tillfredsställelse jag i dag kan konstatera att vi från folkpartiets sida som enda parti helt står för betänkandet utan några reservationer.

I allt väsentligt delas våra i betänkandet redovisade bedömningar och ställningstaganden av representanterna för det socialdemokratiska partiet. Att så är fallet sammanhänger med den överenskommelse som kunnat träffas och enligt vilken vi inom folkpartiet fått gehör för många betydelsefulla men tidigare av socialdemokratiska partiet avvisade förslag. Vi å vår sida har påtagit oss ett ansvar för genomförandet av betydelsefulla reformer. Folkpartiets ledare, Gunnar Helén, kommer att i sitt anförande ingående behandla den träffade överenskommelsen och dess innebörd, varför jag kan avstå från att närmare kommentera den. Lydelsen finns ju för övrigt helt intagen i betänkandet.

I vad gäller de till betänkandet fogade reservationerna avstår jag helt från att kommentera reservationen 1 av herr Hermansson.

På två punkter har utskottets socialdemokratiska representanter anförts reservationer. Detta är helt i enlighet med vad som stod klart för båda parter då den i utskottets betänkande redovisade överenskommelsen träffades.

Reservationen 5 av herr Ekström m. fl. avser det i motionen 1854 mom. 3 av herr Helén m. fl. framförda yrkandet att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära att skatteutredningen i tilläggsdirektiv ges i uppdrag att framlägga förslag till inflationsskydd i skattesystemet. Vi nödgas med beklagande konstatera att man från socialdemokratiskt håll inte kunnat ansluta sig till detta yrkande. Då denna fråga vid flera tidigare tillfällen behandlats i debatter finner jag inte anledning att närmare beröra vad som anförts i reservationen. Argumenten från båda sidor är väl kända. I utskottets betänkande anges också att skrivningen innefattar ett yrkande

med i stort sett samma lydelse som i motionen 1852 mom. 4 av herr Bohman m. fl. På denna punkt råder enighet mellan folkpartiet, centerpartiet och moderata samlingspartiet.

Reservationen 9 av herr Ekström m. fl. avser den andra av de två punkter beträffande vilka samförstånd ej rått mellan folkpartiet och socialdemokratiska partiet. Den avser yrkanden om en parlamentarisk besparingsutredning i motionerna 599, 932, 1852 och 1853. Även beträffande betydelsen av tillsättandet av en parlamentarisk besparingsutredning har debatter vid flera tillfällen förts, och argumenten från båda sidor är väl kända. Jag beklagar att socialdemokratiska partiet ej kunnat biträda detta yrkande, vari enighet också råder mellan folkpartiet, centerpartiet och moderata samlingspartiet.

Vad herr Ekström nyss anförde såsom skäl för att inte biträda detta förslag har vi vid flera tidigare tillfällen bemött här i kammaren, och jag kan inte tänka mig att saken gagnas av att vi tar upp vidare träta. Vi har olika uppfattning. För vår del tror vi att det skulle kunna åstadkommas väsentliga saker när det gäller både rationalisering och besparing, om man griper sig an med dessa problem utifrån den synpunkten att man vill vinna verkliga resultat.

Det är förklarligt att centerpartiet och moderata samlingspartiet i reservationerna 2 A och 2 B vart för sig anför egna skrivningar i fråga om yrkanden avseende de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken, då dessa partier ej medverkat vid den överenskommelse som utgör en väsentlig grund för de riktlinjer vi från folkpartiets sida varit med om att utforma.

Det ligger i sakens natur att vi från folkpartiets sida i vissa fall avstått från att vidhålla yrkanden om bifall till motioner, som tillgodosetts på annat sätt genom den träffade överenskommelsen, eller där vi i nuvarande sammanhang avstår att helt fullfölja våra yrkanden. Sådana ställningstaganden är ju för övrigt väl kända för åtminstone centerpartiet från den uppgörelse som tidigare i år träffades mellan socialdemokraterna, centerpartiet och folkpartiet. På motsvarande sätt som då skedde har vi nu från folkpartiets sida genom det särskilda yttrandet 1 motiverat vårt ställningstagande.

Jag vill också säga några ord med anledning av utskottets behandling av motionen 1857 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. som avser rätt för postverket att inrätta en portoutjämningsfond.

I princip delar jag motionärernas uppfattning och har tidigare engagerat mig för att postverket borde få behålla den överavkastning som uppstått och uppstår för att genom en portoutjämningsfond undvika eller fördröja en portohöjning.

Departementschefens förslag om en extra avskrivning på 22 miljoner kronor innebär ett visst beaktande av postverkets framställning. Jag är medveten om att postverket inte anser detta till fyllest. I rättvisans namn bör påpekas att denna avskrivningsrätt för postverket i verkligheten inte innebär ett tillskott till verkets resurser av den angivna storleken utan inskränker sig till ett belopp, som motsvarar förräntningen av ett med 22 miljoner kronor nedsatt kapitalbelopp, dvs. mellan 1 och 2 miljoner kronor. Jag vill emellertid hänvisa till vad utskottet anförde av förståelse

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

Den ekonomiska
politiken, m. m.

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

för postverkets strävanden att stärka sin konkurrensförmåga och så långt möjligt undvika eller begränsa portohöjningar. Inte minst från prisstabiliserings synpunkt är detta värdefullt.

När utskottet sett sig nödsakat att i nuvarande statsfinansiella situation avstyrka bifall till motionens förslag om inrättande av en portoutjämningsfond, så innebär detta inte att förslaget avförts från att framdeles på nytt kunna övervägas.

I detta sammanhang vill jag erinra om att även andra förhållanden inverkar för postverkets del. Jag tänker då på avvägningen av ersättningen till postverket från den nyinrättade PK-banken för postverkets tjänster. Jag vill vädja till finansministern att han skall visa postverket en berättigad generositet, då det nu ligger i regeringens hand att avgöra de skiljaktiga uppfattningar som i dagarna redovisats från förhandlingarna mellan postverket och PK-banken. Det kan inte vara rimligt att PK-banken ensidigt kammar hem fördelarna av sammanslagningen.

Folkpartiets inställning i fråga om u-hjälpen och fasthållandet vid det fattade beslutet om uppnående av enprocentsmålet är alltför välkända förhållanden för att jag skall behöva gå närmare in härpå. Det kommer också att tas upp i debatten senare av herr Ullsten. Jag nöjer mig med att konstatera att vi har kunnat uppnå en anslutning till det eniga uttalande som gjorts inom utrikesutskottet.

Vi folkpartister har också i vårt särskilda yttrande nr 1 vid finansutskottets betänkande nr 25 lämnat en särskild redovisning av hur vi uppfattar denna sak i förhållande till uppnåendet av enprocentsmålet. Nu gäller det att handla både snabbt och effektivt för att hjälpa de verkligt fattiga och hårt drabbade länder som berörs av den fond som nu snart skall inrättas. Om vi då bara handlar i enlighet med dessa intentioner bör det inte vara någon svårighet för oss att uppnå det mål som vi tidigare har uppställt.

Låt mig bara avslutningsvis säga några ord till herr Åsling med anledning av att han nyss menade att det fanns en alltför bräcklig och smal grund för det gemensamma uttalande som har utformats av folkpartiet och socialdemokraterna. Jag beklagar att inte centerpartiet fann det möjligt att vara med om den trepartiöverenskommelse som enligt vad vi kunde förstå låg inom räckhåll så länge att det bara var på sista sluttampen som det inte var möjligt att uppnå den enighet som då hade utgjort en bredare grund för ett ställningstagande.

När herr Åsling sedan beklagar att man inom finansutskottet inte på ett tidigare stadium under våren behandlade motionerna angående stabiliseringspolitiska konferenser, får jag helt ta på mig ansvaret för att utskottet beslöt att skjuta på behandlingen av dessa motioner till dess vi skulle behandla kompletteringspropositionen. Jag tror mig kunna konstatera att vi på detta sätt bäddade för att man från regeringens sida verkligen *prövade något av vad som låg i idén med stabiliseringspolitiska konferenser*. Jag kan givetvis inte garantera att det inte hade kommit till stånd sådana samtal om utskottet inte hade skjutit på behandlingen. Men jag har anledning tro att vi i varje fall medverkat till att det fanns en större beredvillighet hos regeringspartiet att agera på det kloka sätt som vi anser ligga inom stabiliseringspolitiska konferensers ram även om man

denna gång inte har tagit steget fullt ut. Vi har nu vid folkpartiets ställningstagande i utskottet hållit fast vid att man i fortsättningen bör utnyttja detta instrument i full utsträckning och skapa de resurser som behövs för verkligt goda bedömningar i betryggande tid före avtalsförhandlingar.

Jag anser den förbättrade förståelsen för betydelsen av stabiliseringspolitiska konferenser vara mycket värdefull och menar att man därigenom får förutsättningar att uppnå en större samstämmighet mellan olika parter i vad gäller en totalavvägning av effekten av avgifter och löner. Detta kommer att göra det mycket lättare att undvika kapplöpningen mellan priser, löner, nya skatter och nya prisökningar och samtidigt att ta hänsyn till alla parter berättigade krav.

Vi kan inte bara ensidigt säga att löntagarna skall avstå från lönehöjningar utan att ta hänsyn till att andra parter ensamma kan ta hem extravinsten till följd av det förhållandet att vårt land förfogar över nationella tillgångar, som kan utnyttjas nästan på samma sätt som oljeländerna utnyttjar sina oljeprodukter gentemot den övriga världen.

Det gäller för oss att vara ärliga mot varandra och att inom ramen för stabiliseringspolitiska konferenser redovisa ärliga och uppriktiga ställningstaganden. Under sådana förhållanden anser jag att vi skall kunna uppnå en betydande stabilitetsförbättring och komma fram till en väsentligt lägre och mindre påfrestande prisstegring. Om det sedan skulle visa sig att man inom andra länder inte lyckas uppnå en motsvarande effekt, så att det svenska näringslivet får en alltför stark konkurrenskraft gentemot utlandet, bör vi ha möjligheter att komma till rätta med den utvecklingen utan att få en ensidig, hemmagjord inflation.

Herr talman! Med vad jag nu har anfört ber jag att få yrka bifall till finansutskottets hemställan i dess betänkande nr 25, märk väl på alla punkter.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Efter att ha lyssnat på utskottets representanter och på företrädarna för reservationerna vill jag säga, att den väsentligaste uppgiften för mig kanske är att försöka ge litet mera allmänna beskrivningar och bedömningar av bakgrunden till den ekonomiska situation som vi lever under i dag och som naturligtvis varit det avgörande motivet för att vi sensationellt nog har träffat en ekonomisk överenskomst över partigränserna av den art som redovisas bl. a. även i finansutskottets betänkande.

Låt oss börja med att konstatera att finansutskottet i sitt betänkande återger de väsentliga avsnitten om den ekonomiska utvecklingen på det sätt som de presenteras i kompletteringspropositionen. Utskottet ansluter sig till regeringens bedömningar med avseende på dagsläget, och jag vågar väl också säga med avseende på den framtid som man med realistiska bedömningar kan överblicka. För en gångs skull skulle vi således vara ganska eniga när vi bedömer dessa avgörande och viktiga frågor, nämligen om uppfattningen att vi lever i en påtaglig högkonjunktur, som av allt att döma kommer att präglade 1974. Personligen tror jag att så kommer att bli fallet också ett stycke in på 1975, i bästa fall kanske ännu längre.

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Jag bygger mitt antagande på bl. a. det förhållandet att det i de tre stora nationerna – jag menar nu stora i avseende på den ekonomiska betydelsen – USA, Västtyskland och Japan för dagen inte finns några tecken som talar för någon speciell avmattningstendens. I tidigare bedömningar och i de debatter vi hade här i kammaren i början av året var det hela annorlunda.

För ett halvt år sedan var det vanligt att man, i varje fall i USA, räknade med en konjunkturdämpning, som rimligtvis skulle inträffa hösten 1974. De senaste bedömningarna från det hållet redovisar att den här konjunkturdämpningen, om den över huvud taget blir aktuell, blir måttlig och att denna stora, tunga nation på det hela taget kommer att hålla efterfrågan uppe.

I Västtyskland och i Japan – framför allt i den senare nationen – räknade man för ett halvt år sedan under intrycket av oljekrisen med starkt negativa inslag i tillväxten; man talade t. o. m. om en nedgång på 10 procent. I Västtyskland var man väl i sina mest förhoppningsfulla ögonblick inne på någonting av plus minus noll.

I dag har lyckligtvis dessa spådomar inte längre någon relevans. I de ledande industrinationerna förutser man en fortsatt ekonomisk tillväxt för det närmaste året, om ock i mera måttlig takt än låt mig säga under 1960-talet.

För vår egen del är den ekonomiska bilden också radikalt annorlunda än vid årsskiftet. Oljekrisen har icke inneburit någon tillbakagång i vår ekonomiska aktivitet. Efterfrågan på vår produktion hålls på en stadigt hög nivå, och tillgången på drivmedel och energi är tillfredsställande. Det mera kvarstående intrycket av de dramatiska händelserna vid årsskiftet är naturligtvis prisstegringen på oljan, men såvitt vi kan bedöma har vi väl nu kommit fram till ett prisläge där en mera stadigvarande stabilisering har inträtt.

Den bestående starka efterfrågan på svensk industriproduktion får man dokumenterad, om man ägnar ett ögonblick åt att studera de statistiska sifferuppgifter som talar om utvecklingen på området. Vad som är det intressanta är att man här har haft ett accelererat tempo i efterfrågan under den senaste tolv månadersperioden.

I fråga om leveranserna från svensk industri hade vi en ökningstakt på 15 procent, om jag jämför första kvartalet 1972 med första kvartalet 1973. Under motsvarande tidsperiod ett år senare, från första kvartalet 1973 till första kvartalet 1974, har denna ökningstakt noterats till 30 procent. Det har gått dubbelt så snabbt under den senaste tolv månadersperioden.

Vi kunde för ett år sedan avläsa en orderingång som låg 21 procent högre än tolv månader tidigare. I dag kan vi avläsa en orderingång som ligger 34 procent högre än för tolv månader sedan.

Vi kunde slutligen under första kvartalet 1973 avläsa en orderstock som var 10 procent större än första kvartalet 1972. I dag är orderstocken 45 procent större än vad den var för ett år sedan.

Allt detta är visserligen räknat i löpande priser, men tendensen är så klar och otvetydig att jag vågar stå för vad jag tillät mig säga: Vi har haft ett accelererat tempo i konjunkturuppgången, särskilt markerat under de

senaste tolv månaderna. Denna lovande ökning i efterfrågan på vår industriella produktion, som vi har avläst sedan ett år tillbaka, har stadigt och radikalt förändrat hela den ekonomiska situationen i vår interna ekonomi.

Vi har haft en motsvarande glädjande ökning på sysselsättningsfronten. Den sista räkningen för maj månad visar som bekant 69 000 lediga platser och 45 000 anmälda arbetslösa. Jag lade märke till att herr Werner i Tyresö i sitt inlägg för en stund sedan sade att så länge det finns 45 000 arbetslösa, har vi en osedvanligt hög arbetslöshet. Men man kan icke se den siffran isolerad, man måste se den i samband med efterfrågan på arbetskraft. Senast under gårdagen hade vi på regeringsplanet en genomgång med ledningen för arbetsmarknadsverket, som med hänsyn till att vi nu har ett tidigare okänt utbud av arbetssökande tillät sig dra den konklusionen att vi aldrig tidigare har haft så låg arbetslöshet, om man ser på ett korrekt sätt, som just nu. Ökningen i antalet lediga platser under den senaste månaden har varit starkare än vad som i medeltal har gällt under den senaste tioårsperioden, och arbetslöshetens nedgång har också under denna senaste månad, mellan april och maj, varit väsentligt mera påtaglig än vad som representerar medeltalet under den senaste tioårsperioden.

Vi har för närvarande rikssiffror som innebär att det finns 150 lediga och obesatta platser på 100 arbetslösa. Bland storstadsområdena redovisar Stockholm, Göteborg och Malmö mer än två lediga platser på varje arbetslös. En uppdelning länsvis efter den senaste räkningen ger vid handen att det för dagen bara är de fyra Norrlandslänen plus Värmlands och Gävleborgs län som fortfarande har fler arbetssökande än lediga platser. För landet i övrigt är situationen den omvända.

Detta ger naturligt och logiskt en anvisning om hur vi bör se på lokaliseringspolitikens och arbetsmarknadspolitikens inriktning för den tid vi nu närmast har att planera för.

Kanske ännu intressantare är redovisningen över sysselsättningen bland de arbetslöshetsförsäkrade. Den är intressant därför att den omspannar hela den fackligt organiserade arbetsmarknaden — alla som har gjort sin entré på arbetsmarknaden, alla som är etablerade på arbetsmarknaden. Anmälda arbetslöshetskasseförsäkrade arbetslösa är under maj månad i år 32 000. Det är 11 500 färre än under samma månad förra året, och det motsvarar 1,3 procent av de fackligt organiserade. Man kan ifrågasätta om det i praktiken över huvud taget finns möjligheter att komma högre i fråga om sysselsättning bland de fackligt organiserade än nära 99 procent av hela gruppen.

Sysselsättningspolitiken i dag är således en fråga om att kunna förmedla folk som vill ha ett arbete till de platser och orter där en uppenbar brist på arbetskraft föreligger.

Vi talar ofta om kapacitetsgränsen för produktion och för avkastning i vårt folkhushåll. Den frågan har berörts i debatten tidigare här i dag. Denna kapacitetsgräns — ett populärt uttryck — kan bestämmas av två faktorer. Den bestäms av tillgången på maskiner och lokaler, men det som kanske i första hand bestämmer gränsen — om man har nått den eller om man har någonting kvar — är tillgången på arbetskraft.

Det händer ibland att man utifrån den statistiska redovisningen av de arbetslösa drar enligt min mening förhastade slutsatser om att vi har ett utrymme kvar innan vi når kapacitetsgränsen. Räknesnuran säger detta, om man låter den vara avgörande för bedömningen.

Jag tror att det här i långa stycken är en konstruktion. Det tröghetsmoment som ligger i att få arbetsplatserna anpassade till de arbetslösa och de arbetslösa anpassade till de lediga platserna är svårt att övervinna; det tarvas inte bara en aktiv och energisk arbetsförmedling, som vi nu bygger ut och kommer att bygga ut i stark takt, utan det krävs också omskolning och yrkesutbildning samt en vilja från företagens sida att anpassa sig till den arbetskraft som står till förfogande. Trots den starka efterfrågan på arbetskraft som vi i dag har måste vi fortsätta – det är min uppfattning utifrån vad jag här redovisat siffermässigt – en intensiv arbetsmarknadspolitik med allt vad det innebär av omskolning, utbildning, förmedling, upplysning och information.

När det gäller den intressanta frågan huruvida vi kan diskutera ett fullt kapacitetsutnyttjande borde för dagen just förhållandena på arbetskraftsidan vara den begränsande faktorn. Jag skulle som en konklusion vilja anföra att det teoretiskt 100-procentiga kapacitetsutnyttjande som man får fram om man bara använder räknesnuran betyder att man ställer anspråken litet grand för högt. Man får finna sig i verkligheten som den är, och verkligheten i dag visar att vi har kommit upp i det kapacitetsutnyttjande som är praktiskt möjligt. Jag tror t. o. m. att jag vågar säga att det är snarare bristen på framför allt yrkesutbildad arbetskraft än dess motsats som utgör begränsningen i vår fortsatta produktionsökning.

Industriinvesteringarna beräknar vi skall expandera i en årstakt på 10 procent och produktionsökningen i en årstakt på 7 à 8 procent. Här vill jag gärna understryka vad Sven Ekström sade i sitt inlägg för en stund sedan: Gång på gång har man anledning att fundera över det olyckliga förhållande som ligger däri att investeringsviljan är starkt konjunkturbetonad inom den svenska industrin.

Vi har ju ändå under de senare decennierna upplevt hur konjunkturväxlingarna med väldigt stor regelbundenhet går fram över den industrialiserade världen. Det finns t. o. m. en logisk och vetenskaplig förklaring till den här periodiciteten: den är en följd av den fria marknadshushållningens lagar och värderingar. Det tar för lång tid för mig att ge mig in på en analys av dessa speciella frågor, och jag avstår från det. Jag tillåter mig bara att konstatera att för dagen torde det inte här i landet, för att ta ett exempel, finnas några företag på den skogsindustriella sidan eller några företag baserade på järn- eller stålhantering som inte plötsligt – och allesammans på en gång – har fått klart för sig att nu behöver man investera. Och så presenterar man investeringsplaner som rör sig om den halva miljarden och i vissa fall ända upp till miljarden för det enskilda företaget när det gäller den närmaste perioden.

Vi har självfallet ingenting att erinra mot detta, men man kan ju göra sina reflexioner. Jag kan förstå att de här tankegångarna vaknar hos företagsledarna och att det finns utrymme i styrelsernas ställningstaganden för att fatta ett positivt investeringsbeslut när leveranssiffror, ordergång och orderstock ter sig så som jag nyss beskrev siffermässigt.

När vändningen kommer försvinner investeringsaktiviteten i väntan på nästa våg.

Även om detta upprepas gång efter annan håller mönstret i sig. Och det vore önskvärt -- jag vill understryka vad Sven Ekström sade -- att de svenska företagen även satsade på investeringsexpansionen i lågkonjunkturen. Det finns ju så många företagsekonomiska skäl som talar för det. Lågkonjunktursrikare tillgång på pengar för billigt pris, de då mera modererade anläggningskostnaderna och fördelen av att ha produktionsapparaten i optimal kapacitet när efterfrågan ökar borde vara skäl för en tidsmässigt vidare spridning av den industriella investeringsaktiviteten. Under de gångna åren på 1970-talet har vi tvingats att med artificiella medel hålla aktiviteten uppe. De medlen har t. ex. varit investeringsfondsfrisläpp, extra maskinavskrivningar utöver de skattemässigt fördelaktiga avskrivningsreglerna samt stöd till lagerinvesteringar. Vi har vidtagit en hel rad sådana åtgärder. Och de har haft sin verkan. Jag har tidigare konstaterat och vill bara understryka det nu, att vi har som nation i den industrialiserade världen varit tämligen ensamma om att kunna öka industriinvesteringarna under den lågkonjunktur som präglade 1971 och 1972, och naturligtvis är det denna kammars beslut som där har varit avgörande. Men det är önskvärt -- och det är kontentan av denna lilla utläggning -- att vi får en mera helhjärtad insats från industrihåll i den önskvärda konjunkturutjämnande politik som vi alla är intresserade av att föra.

I kompletteringspropositionen har vi redovisat en ökning av den privata konsumtionen på mellan 4 och 5 procent under 1974. Jag tror mig ha viss anledning säga att det är ett realistiskt antagande. Vi följer handelns avsättning och utveckling månad för månad, och den volymökning som handeln redovisar -- märk väl *volymökning* -- under den gångna delen av 1974 ligger väl i nivå med här angivna antagande om privat konsumtionsökning. Den av fjolårets riksdag beslutade skattesänkningen, de konjunkturstimulerande åtgärder som riksdagen har fattat beslut om och de lönerörelser som genomförts under året har alla sammanfattningsvis medverkat till att konsumtionsprognosen bör hålla.

Kanske man frågar sig om vi har för mycket av intern efterfrågan i gång i samhällsekonomin för närvarande. Om så är fallet medverkar det till en extra prisuppdryvning och naturligtvis till en försämrad handelsbalans genom ökad import och konsumtion av vad som i annat fall skulle kunna exporteras. Herr Löfgren deklarerade här en mycket bestämd uppfattning att så icke är förhållandet. Jag skall återkomma till det litet längre fram. Svaret på den frågan får vi försöka avläsa i utvecklingen av vår utrikeshandel månad för månad.

Fortfarande är utrikeshandelns utveckling månad efter månad tillfredsställande, i så måtto att vi ännu har ett mindre överskott på exportsidan. Vad beträffar den procentuella utvecklingen av importen och exporten under det nu gångna året har vi i kompletteringspropositionen givit uttryck åt vår tro på en importökning på ca 9 procent och en exportexpansion på mellan 6 och 7 procent. Jag är glad om skillnaden blir så pass blygsam. I april -- som är den senast redovisade månaden och för vilken siffrorna kommit just i dessa dagar -- hade vi ännu ett mindre

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

Den ekonomiska
politiken, m. m.

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

överskott i handelsutbytet med omvärlden, men vi har en procentuell utveckling som är litet oroväckande. Importen ökade under april med 113 procent i förhållande till samma månad i fjol, medan vi för exporten noterade en ökningstakt på 74 eller 75 procent i förhållande till april månad i fjol. Denna utveckling är karakteristisk för de fyra första månaderna på året. Utvecklingen har accentuerats för varje månad, och kanske kulminerade den under april.

Denna utveckling vågar vi väl än så länge ta med lugnet i behåll. Vi har dess bättre en valutareserv som ett resultat, vågar jag säga, av den politik som fördes under åren 1971, 1972 och 1973 och som så ofta klandras – som ger oss en viss säkerhet. Vi är inte lika långt ute i det kalla vattnet som andra nationer där man inte har en sådan reserv i bakgrunden.

Vi har sedan årsskiftet tappat ett par miljarder av valutareserven, men det har inte i någon utsträckning berott på en förändring av vår exportstyrka kontra vår importbenägenhet, utan det har sin förklaring på det rent monetära planet. Den stora skillnaden mellan priset på pengar i vårt land och i omvärlden, även i fråga om de långfristiga krediterna, har medfört en obenägenhet hos industrin att finansiera sig på den internationella kapitalmarknaden. Dessa stora ränteskillnader har också medfört att de löpande betalningarna präglats av en fördröjd hemtagning av valutorna – man har haft dem placerade utomlands, där avkastningen varit bättre. Den senaste justeringen av diskontot och kapitalmarknadsräntorna har i viss utsträckning utjämnat detta förhållande. Dessutom har vi dess bättre under senare år, som jag sade, haft en hyfsad valutareserv att förlita oss på. Vi avläser därför än så länge med relativt lugn den här utvecklingen. Den svenska kronan har i internationellt, monetärt sammanhang ett gott anseende.

Låter det här för bra? Det är kanske en eller annan av kammarens ledamöter som gör sig den frågan, när jag lämnar denna redovisning och försöker ställa prognosen för framtiden.

Jag är angelägen att understryka att man sannerligen icke skall underskatta de risker som präglar världsekonomin och som vi dagligen upplever via situationen i vår omvärld. Politiska omkastningar, social oro och störningar i samhällsmaskineriet öppnar undantagslöst det förhållandet att ekonomin har kommit ur led. I dag koncentreras de ekonomiska problemställningarna kring nationernas bytesbalans, och här har oljekrisen naturligtvis spelat en alldeles avgörande roll. Även om tillförseln av olja nu flyter, kvarstår som jag sade den starka prisstegringen och dess inverkan på ländernas valutabalanser. 40 à 50 miljarder oljedollar flyter från konsumentländerna till de oljeproducerande länderna. Även om dessa pengar också i stor utsträckning flyter tillbaka till de industrialiserade länderna i form av placeringssökande kapital, belastas låntagarländerna efter denna operation med enorma räntekostnader i ett för dagen högt ränteläge. De upplever en ständig oro för en gradvis ökad nationell skuldsättning.

Denna utveckling kan i värsta fall leda till en isolationistisk politik med avseende på handel och varuutbyte, försök att exportera svårigheterna till andra länder genom att justera växelkurserna och genom att avgränsa den egna marknaden från omvärlden genom att bygga upp

importhinder. Vi har sett exempel på det i dessa dagar, exempel som sannerligen är tillräckligt drastiska för att var och en skall förstå det allvarliga i situationen.

Vad vi framför allt bevitnar är en internationell prisstegringsvåg som den här gången tenderar att bli mera uthållig än vid tidigare liknande tillfällen. De livsviktiga råvarorna leder prisstegringen, drar med sig motsvarande konsekvenser för färdigvarorna och tvingar fram höjningar av konsumentpriserna. I sin tur tvingar det fram krav på kompensande lönehöjningar, som åter i sin tur slår igenom i nya prisstegringar på speciellt varu- och tjänstesektorerna. En olycklig utveckling, som den jag här beskrivit, har då en benägenhet att rulla vidare. Vad som skiljer dagens prisstegringsvåg från de tidigare – jag kan erinra om Koreakrisen 1950–1951 och den konjunkturtoppens prisstegringsvåg som vi hade 1965–1966 – är att de tidigare prisstegringarna i allmänhet gick över på två år, medan den nuvarande prisstegringsvägen har hängt med i fyra–fem år med sina starka ökningstal.

Jag skulle kunna anföra en del exempel på det; det har gjorts tidigare i debatten, men jag skall göra det litet utförligare än tidigare talare. Vi avläser på den senaste tolv månadersperioden i de stora ledande industriländerna följande prisstegringar: England mellan 11 och 13, Frankrike mellan 12 och 13, USA mellan 10 och 11, Canada mellan 10 och 11 och Japan 24 procent. I en del europeiska länder – Spanien, Grekland, Island, Portugal och Italien – har prisstegringstakten under den senaste tolv månadersperioden varierat från 15 upp till 30 procent. I de skandinaviska länderna har ökningen på den senaste tolv månadersperioden varit för Danmark 14, för Finland drygt 17, för Norge och Sverige någonting mellan 9 och 10 procent. Efter denna prisstegringsvåg under de senaste åren, som ändå var begränsad till ungefär 7 procent, talar det mesta för att vårt land 1974 hamnar mellan 9 och 10 procent.

Vladimir Iljitj Uljanov Lenin, den ryska kommunismens fader, konstaterade redan på sin tid att inflationen var ett av de effektivaste medlen att luckra upp stabiliteten i ett samhällssystem, skapa desperation och oro hos medborgarna. Historien har gett honom rätt. Vi har många bevis på detta i våra dagar. Jag läste för litet sedan ett reportage av en radikal svensk ekonom, som hade besökt Chile efter det att militärjuntan hade tagit över makten. Han konstaterade, efter att ha studerat den ekonomiska utvecklingen under Allendes regi, att det var den våldsamma inflationen – som rörde sig om 40, 50, 60 procent per år – som var den naturliga förklaringen till den demokratiska regimen's sammanbrott och den efterföljande diktaturens etablering.

Jag tycker att det här ger anledning till eftertanke. Vad som är mest effektivt för att ställa till oro i samhället och sammanbrott i alla vedertagna uppfattningar är om inflationen går loss. Det är således ingenting överraskande i att regeringen från de här utgångspunkterna i dagsläget, och i den situation vi ser att omvärlden har, betraktar en stabilisering av den svenska ekonomin som den allt överskuggande och mest ansvarsfulla uppgiften för landet och landets politiker.

Det var utifrån denna välgrundade ståndpunkt som regeringen inbjöd arbetsmarknadsorganisationernas representanter och oppositionspar-

tiernas ledare till en serie överläggningar med målsättningen att stabilisera den svenska ekonomiska utvecklingen. Regeringen ville undersöka vilka möjligheter det förelåg att samarbeta om de program som innebar genomförande av de reformer som vi alla är synnerligen ense om att genomföra – och göra det med en bibehållen stabil ekonomi. Vi var medvetna om att det var en svår uppgift. En nyckelställning i arbetet fick självfallet de fackliga organisationerna; det är helt naturligt, att de fackliga organisationerna i vår demokrati – i sin egenskap av fria organisationer – har en mycket betydelsefull position i samhällsmaskineriet och i den ekonomiska utvecklingen.

Vi mötte förståelse och anslutning från det hållet. Den principiellt nya metod som lanserades under fjolåret, att väga in lönediskussionen och skattediskussionen i ett gemensamt och tidsmässigt samordnat handlingsprogram, har tvevelsutant gett ett gott resultat. Vi fick vittnesbörd om detta från samtliga företrädare för de fackliga organisationerna.

Man var införstådd med att genomföra reformerna som nu är aktuella på skattepolitikens och folkpensioneringens område – reformer som drar en kostnad av mellan 7,5 och 8 miljarder kronor. Man var också införstådd med att den fackliga rörelsen bör vara med och garantera motsvarande finansiering, eftersom vi inte har råd med de risker som en svag finanspolitik och en enormt ökad upplåning skulle ha inneburit.

Finanspolitiken har mer än någonsin en uppgift att fylla i det läge som jag har beskrivit som dagens ansträngda läge, om man nu inte har orimliga anspråk och orimliga krav på ränte- och kreditpolitiken. De fackliga företrädarna var beredda att ta det ansvar för en stabilisering som tyvärr endast en av de tre borgerliga partiernas ledare var beredd att leva upp till.

Permanent reformkostnad bör betalas med en permanent finansiering. När två klara och konkreta reformer ligger framför oss och vi skall sänka den direkta skatten begriper väl alla att vi inte kommer på idén att höja den direkta skatten med motiveringen att konjunkturpolitiken så kräver. Då får man använda andra medel. När vi på ett avgörande sätt skall förbättra folkpensionärernas villkor och när vi skall sänka pensionsåldern till 65 år, är vi väl allesammans på det klara med att vi inte kan försämrå förhållandena för folkpensionärerna eller höja pensionsåldern till 67 år för att den vägen tjäna pengar och passa in sådana ändringar i något slags konjunkturpolitisk bedömning. Om man bestämmer sig för reformer av den här karaktären, kommer de alltid att kräva sin permanenta finansiering. Det är att kamouflera ett allvarligt problem om man såsom centerpartiet försöker göra gällande, att det här ju ändå skall passas in i en samhällsekonomisk bedömning, och följaktligen bör man längre fram, förslagsvis i höst, ta ställning till frågan om finansieringen helt och fullt ut.

Det där är ett skalkeskjul för att slippa ta konsekvensen av att man vill vara med om reformverksamheten men känner obehag inför att vara med och betala den. Självfallet betyder vad jag nu säger inte att jag har kommit till någon uppfattning om att man inte kan föra konjunkturpolitik via finanspolitiken. Man kan föra den via finanspolitiken – och man kan föra den via kreditpolitiken och via penningpolitiken – men man får

använda andra områden än den direkta statsskatten och pensionsförstärkningar, om man vill göra anspråk på att finanspolitiken skall ha en funktion att fylla i den konjunkturpolitiskt nyanserade verksamheten framöver.

Med arbetsmarknadsorganisationerna som solidariska parter i inflationsbekämpandet kunde vi föra den här debatten över på det politiska planet, tyvärr bara med partiell framgång. Moderata samlingspartiet steg av i ett tidigt skede. Det kom i och för sig inte som någon överraskning. Är man bärare av den ekonomiska filosofi som moderaterna numera har lagt sig ombord med var det logiskt att stiga av. Man har en läpparnas bekännelse — jag vill vara artig mot herr Bohman och göra den reservationen att han förmodligen inte har sitt i övrigt goda förstånd med sig när han presenterar denna skattefilosofi — att skattesänkningar och pensionshöjningar är på något sätt självgenererande rent finansiellt. Propagandan ”sänk skatten och nya skatteinkomster flödar” är snarfager, förledande propaganda men en erbarmligt falsk melodi. Vore det rätt skulle vi med herr Bohman som försångare alla vandra in i reformernas rike utan att behöva betala för dem — de skulle så att säga betala sig själva. Jag tror att herr Bohman bör sjunga den vackra visan i enrum eller möjligen för en liten samling edsvurna trogna. I annat fall får han räkna med så högljudda protester att ingenting hörs av sången.

Sven Ekström erinrade om att här har herr Bohman som ledare för moderata samlingspartiet deklinerat på ett alldeles uppseendeväckande sätt. Och det finns faktiskt anledning att understryka detta. Under 1940- och 1950-talens ekonomiska debatter, när det var andra högerledare, var man i det avseendet ganska konsekvent. Man höll på den gamla goda linjen att är det så att man kostar på sig reformer som blir permanenta och beständiga får man också se till att man har pengar till dem. Man hade den i och för sig riktiga finanspolitiska uppfattningen att även ett budgetsaldos omfattning och storlek spelar en roll när man bedömer finanspolitiken och ekonomin — någonting som moderna ekonomer, med bl. a. herr Burenstam Linder i den skolan, tydligen inte längre har någon känsla för.

Måhända, herr talman, vågar jag ändå ha den stilla förhoppningen att när herr Fälldin i lugn och ro haft sin sommarsemester och skaffat sig det sinnets lugn som umgänget med fåren onekligen bör ge, skall han fram på hösten komma fram till den mycket riktiga ståndpunkten att man bör vara med och betala reformer som har den här permanenta karaktären. När jag säger detta är det självfallet ingen deklassering av fåren i och för sig. Det är utmärkta djur, och vi är alla mycket tacksamma över att de svenska jordbrukarna driver den köttproduktionen; som konsumenter har vi alla stort utbyte av den.

Jag skall inte beskylla herr Hermansson för att smita från notan. Herr Hermansson var faktiskt beredd att betala. Tyvärr valde han en valuta som inte är gångbar och kom således också på ett tidigt skede vid sidan om den mera allvarliga diskussionen.

Det blev regeringspartiet och folkpartiet som politiskt förklarade sig villiga att följa upp löntagarnas intentioner dels om reformverksamheten, dels om hur den skall betalas — en reformverksamhet som bör kunna

genomföras utan att vi bär bränsle till en inflationsrisk. Vi har nu klarsignal för en reformverksamhet trots dagens ansträngda ekonomiska läge. Och det är värt att notera därför att det är ett stort reformverk, dessa båda avgörande frågor, skattesänkningen och den pensionsförbättring som väl är ett radikalare tag i bl. a. omsorgen om de gamla i vårt land än vad som har hänt sedan 1946.

Jag drar inte några längre gående växlar på uppgörelsen mellan regeringspartiet och folkpartiet än vad uppgörelsen i dess innehåll innebär. Men den är dock tillräckligt remarkabel för att jag efter 19 års debatter som finansminister om landets ekonomi gärna vill ge folkpartiet ett erkännande för politiskt kurage och samhällsansvar. Jag är personligen litet grand överraskad, men jag erkänner villigt att det är en glädjande överraskning.

Herr talman! Jag vill sedan säga några ord direkt i anslutning till den tidigare debatten i dag.

Herr Werners i Tyresö ganska uttalade surhet över den här uppgörelsen av bilateral karaktär har väl sina särskilda förklaringar, och dem känner herr Werner bättre än jag, men vi vet båda vad det är som ligger i botten. Herr Werner säger att vi kommer att få möta arbetarnas irritation över den här uppgörelsen. Jag är medveten om att vårt parti framför sig har en informationsuppgift som kan tarva en del arbete men som vi självfallet kommer att lägga ned mycken energi på. Herr Werner talade här om arbetarna. Jag tror att jag kan försäkra herr Werner att vi har möjligheter att tala om för arbetarna att vi har löst två svåra frågor på ett sätt som står i överensstämmelse med den reformistiska väg att ändra samhället och genomföra förbättringar som alltid varit socialdemokratins speciella framgångsväg.

Herr Werner har, om jag skall tro de valstatistiska barometrarna, en väsentlig del av sina anhängare bland ungdomarna — en hel del av dem kanske är missnöjda — på våra universitet och högskolor. Men de är ju rent intellektuellt inte sämre utrustade än att om herr Werner vill hjälpa till med den här informationsverksamheten, så skall vi nog få även dem att förstå att det är bättre med en fågel i handen än tio i skogen och att det är bättre med praktiska resultat än med stora ord och later.

Jag vill beröra ytterligare en fråga som har tagits upp i dagens debatt, nämligen den fråga varom riksdagen så småningom fram i natt skall votera: indexregleringen av skatteskalorna. Vi har till leda diskuterat själva problemställningen, och jag skall inte upprepa mig där. Så mycket är väl ändå alldeles klart, att om man accepterar en indexreglering av skatteskalorna har man därmed också accepterat en matematisk skattesänkning i samma procentsatser oavsett om vederbörande tillhör de lågavlönade, de medelavlönade eller de högavlönade.

Nu har vi fått ett förslag från skatteutredningen, som har enats om utformningen av en ny skatteskala. Där bakom står alla de tre fackliga organisationernas representanter och även de politiska partiernas representanter. Efter en sådan bastant enighet om hur detta provisorium på skattepolitikens område skall utformas föreställer jag mig att det inte vore korrekt av finansministern och regeringen att göra några ändringar — i varje fall några ändringar att tala om — när förslag så småningom skall

läggas på riksdagens bord.

Jag är medveten om att en och annan kan ha sin fundering över huruvida fördelningen av skattesänkningen fått den utjämningsprofil som man kanske hade önskat. Jag tror att sådana funderingar finns inte bara inom mitt parti utan också inom centerpartiet. Finns det någonting kvar av centerpartiets skattepolitiska uppfattning att man bör skapa förutsättningar för och möjligheter till att i kommande definitiva utformningar av skatteskalorna lägga in en värdering av hur skattesänkningen skall slå med hänsyn till lägre inkomsttagare och högre inkomsttagare? Jag har i så fall fasligt svårt att få detta att gå ihop med den automatiska anpassningen efter index, där all sådan fri värdering helt enkelt är omöjliggjord, såvida man inte säger att man dels skall ha denna automatiska anpassning, dels ett utrymme därutöver för denna värdering. Men det kostar mycket mer pengar, och då uppstår alltid det problemet och den diskussionen.

Jag vet att man inom oppositionen tidigare gärna har hänvisat till att det även på fackligt håll finns ett engagemang för en indexreglering av skatteskalorna. Vi kom i våra överläggningar med representanter för de fackliga organisationerna fram till att med den ambition som regeringen nu har visat genom reformeringarna av skatteskalorna har man inte längre samma uppfattning om det nödvändiga i att knyta fast det till den automatiska indexregleringen. TCO, som väl närmast drev den linjen, är numera helt tillfredsställt med att få en omprövning med jämna mellanrum och då ha friare möjligheter att göra den.

Det mest intressanta i utvecklingen på skatte- och löneområdet är att vi efter fjolårets uppgörelse finner en klart annorlunda principiell uppfattning bland löntagarorganisationerna när det gäller samarbetet mellan politikerna då de bestämmer skatteutformningen och mellan löntagarorganisationerna då de diskuterar sina lönerörelser. Man är medveten om att man kan ta ut formella lönehöjningar som är högre, men man har kommit fram till att en ersättning i skattefria pengar i form av en skattesänkning innebär värden, som det finns anledning att vara tillfredsställd med. Då har vi kommit in på den idé som väcktes från fackligt håll och fördes ut i praktisk verklighet under fjolåret, när vi lyfte ut folkpensionsavgiften från skattsedeln och sedermera tog med detta såsom ett element i de kommande löneförhandlingarna. Vi har från löntagarorganisationerna fått deklARATIONEN att när nu riksdagen genomför en provisorisk skattesänkning under 1975 kommer det att spela sin väsentliga roll såsom ett element i avvägningen av löneutrymmen, då man vid kommande årsskifte förhandlar om ett nytt avtal.

Detta uttalande är principiellt så intressant att det är värt att understryka. På något sätt ser jag det såsom ett fackföreningsrörelsens ansvarstagande för samhällsekonomin. Kombinationen ger oss fördelar, sett från inflationsbekämpandets synpunkt, som vid närmare eftertanke är värdefulla.

Herr Åsling framhåller att den omständigheten att centerpartiet klev av i elfte timmens sista minut – i varje fall i avslutningsskedet av våra diskussioner – berodde bl. a. på att man bakom sig hade en enig pensionsutredning, som hade föreslagit att sänkningen av pensionsåldern skulle träda i kraft den 1 januari 1976 och att det i den pensionsutred-

ningen även fanns representanter för de fackliga organisationerna. Här har vi kanske något av en dualism, men den är inte så överraskande. När de fackliga organisationerna fick bedöma vilka komplikationer det innebar att gå över till en variabel pensionsålder och att avlösa systemet för finansiering av de två pensionsåren mellan 65 och 67 med ett annat system, kom man fram till att vi inte klarar av detta på ett hyfsat sätt till den 1 januari 1976.

Våra debatter med de fackliga organisationerna rörde sig från deras sida om önskvärdheten av att få ytterligare ett år på sig, och vår diskussion med arbetsgivarorganisationen rörde sig om behovet av två år för att få möjlighet att praktiskt reda ut de här frågorna. Så småningom hamnade vi i samförstånd med de fackliga organisationerna på den 1 juli 1976, men det är på en uttrycklig hemställan från ledningarna för de tre olika fackliga organisationerna, och det måste ju ändå ha den avgörande betydelsen.

Därför vill jag föreslå herr Åsling att när han driver satsen att vi till varje pris skall sänka pensionsåldern redan den 1 januari 1976 så skall han inte bära ut att det innebär något slags hederlighet gentemot fackföreningsrörelsen att göra det, med åberopande av att de fackliga representanterna i utredningen varit med på det förslaget. De ansvariga fackliga ledningarna har uppfattningen att de behöver i vart fall ett halvår till för att klara ut de praktiska problemställningarna.

Skall vi ha ettårsavtal, sade herr Burenstam Linder, om man nu driver linjen att skattepolitiken blir en integrerad del i de avtalsdiskussioner som förs mellan arbetsmarknadsparterna? Det är naturligtvis ett problem, och även det problemet har varit föremål för överläggningar vid våra diskussioner med arbetsmarknadsorganisationerna. Utan att ge mig in på några utläggningar om hur frågan skall lösas, för det är väl litet för tidigt, så tror jag att det finns praktiska möjligheter att klara ut detta även med utgångspunkten att man önskar komma fram till ett tvåårigt avtal. Vi har alla intresse av längre avtalsperioder än bara ett år.

När jag nu har tagit upp herr Burenstam Linders inlägg i debatten för bemötande, så vill jag beröra ytterligare en principiellt intressant och viktig fråga, som spelar sin roll i utskottets betänkande och även i de borgerliga motionerna, nämligen denna: Vilket underskott kan statsbudgeten kosta på sig, och har en underbalanserings omfattning över huvud taget någonting att göra med den ekonomiska politiken och finanspolitiken i konjunkturpolitiskt hänseende? Jag har numera läst inte bara i uttalanden från den borgerliga oppositionen utan också i långa artiklar av högt lärda professorer och docenter inom den respektabla nationalekonomiska vetenskapen att egentligen behöver man inte ha så stor respekt för om underskottet i statsfinanserna är så stort. Man talar om något slags konsoliderad sektor. Man lägger ihop den statliga sektorn med den kommunala sektorn och, som man säger, socialförsäkringssektorn. Man talar om att i AP-fonderna finns det ju en placeringsmöjlighet på 10 miljarder kronor varje år, och då har finansministern stora utrymmen för den händelse han skulle vilja underbalansera budgeten med t. ex. de 7 à 8 miljarder som de båda reformerna kostar.

Det här är med förlov sagt en till ytterlighet abstrakt diskussion. Man

behöver inte vara så särdeles sakkunnig i teorin för att komma underfund med att här är det ju bara teori och ingenting av praktisk verklighet. Det vore ju bra om finansministern, när han sköter sin budget, kunde kosta på sig reformer och utgifter i den förhoppningen att han har AP-sektorn med det sparande som ligger där att röra sig med.

Det är klart att finansministern har möjligheter att ta sin upplåning i AP-fonderna, men vad ställer han då till för någonting? Han strandsätter den svenska industrin på de långa pengar som den får när AP-fonderna köper dess industriobligationer. Han strandsätter bostadsbyggarna när de skall avlösa byggnadskreditiven med inteckningslån. I dag ligger det nära 10 miljarder i oavlyftade byggnadskreditiv och väntar på avlyft. Vi har fått tvinga affärsbankerna, med mer eller mindre uttalat våld, att ta på sig 4 miljarder av detta belopp i form av avlyft, vilket de som affärsbanker traditionellt inte skall göra. Kommunerna skall låna pengar i AP-fonderna. Finansministern har lånat 3 miljarder där, men har inte vågat ta hand om mera för att inte strandsätta de andra områdena.

Hur kan man då tala om den s. k. konsoliderade offentliga sektorn och däri inkludera AP-fonderna? Hur kan man leka med tanken att när man skall bedöma vad budgeten skall ha för balanssiffra så skall man ta in AP-fonderna i den bedömningen också? Det är helt orimligt. Såvida man inte har den uppfattningen – fast den inte är utsagd – att man skall låta finansministern finansiera sig i AP-fonderna, och sedan skall marknaden på något underligt sätt klara av de andra anspråk som i dag riktas mot AP-fonderna och som finansieras via AP-fonderna.

Jag garanterar att med en sådan politik skulle som ett brev på posten komma en kraftig räntehöjning framför allt på de långa pengarna. Det är möjligt att det är detta man innerst inne är ute efter. Men där har vi andra värderingar och andra politiska bedömningar. Vi vill hålla ränteutvecklingen på kapitalmarknaden under kontroll därför att det betyder så fantastiskt mycket i den allmänna ekonomiska, penningpolitiska och även finanspolitiska bedömningen. Följaktligen måste vi helt enkelt se budgetsaldot såsom det saldo och det avsnitt i det här problemet som har att svara för vissa ting och AP-fonderna såsom det avsnitt som har att svara för andra ting och andra sektorer.

Det finns ett vett i de här funderingarna om den s. k. konsoliderade offentliga sektorn. Det finns en konsekvens i detta – om man har en sådan situation att AP-fonderna icke kan placera sina pengar. Men hur har det varit där, ärade kammarledamöter? Är det inte på det sättet att under hela 1960-talet har vi haft en enorm, otillfredsställd kö av industrier som har velat ha AP-fondernas långa pengar? Vi har den stora balansen av oavlyftade byggnadskreditiv. Vi har haft en begränsning gentemot kommunernas upplåning därför att AP-fonderna inte har räckt till. De har inte räckt till för den långa upplåning som finansministern skulle ha önskat göra och som han i stället har fått göra i banksystemet, med de risker för uppladdning av likviditet och press i inflationistisk riktning som det innebär. Det är den enkla förklaringen. Ingen människa kan komma och säga att AP-fonden har stått med oplacerade pengar. Tvärtom. Under sådana förhållanden går det inte att göra den här storstilade sammanläggningen och föra teoretiska diskussioner om att

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

finansministern övervärderar riskerna av att bara öka på den statliga upplåningen.

Jag har velat säga detta för att ta ner det här litet komplicerade problemet på det enkla praktiska plan där det ändå i sista hand hör hemma.

Herr Löfgren gav en eloge till handeln för att den var med på det öppna avdraget av den sänkta moms. Följaktligen skulle man kunna inregistrera den verkliga effekten av momssänkningen. Jag är inte lika entusiastisk över verkningarna. Jag anser inte att jag behöver vare sig kritisera handeln eller ge den någon eloge. Jag har för all del ingen anledning att kritisera handeln för att man gör det öppna avdraget på sluträkningen. Men vad jag kan konstatera är att -- enligt det utförliga konsumtionsindex som utarbetas av statistiska centralbyrån och som väl har den mest auktoritativa tyngden i detta sammanhang -- så var prissänkningen från mars till april månad 0,7 procent. I april månad satte vi som bekant in en momssänkning på 3 procent och förstärkte den med statssubventionerade prissänkningar på baslivsmedlen.

Man kan naturligtvis säga att vi, om vi icke hade sänkt moms, hade fått en förhållandevis större prisstegring under april, och det är möjligt att vi hade fått det. Anledningen till att jag lämnat denna redovisning, som skiljer sig från den som återges i finansutskottets betänkande, där skillnaden mellan de två månaderna anges vara 2 procent, är att jag velat visa att denna fråga inte är så klar och behändig att genomlysas i siffror. Jag skall sträcka mig så långt att jag säger att en i annat fall trolig prishöjning har blivit något mindre på grund av den treprocentiga momssänkningen. Men jag vågar mig inte på att precisera resultatet i procent eller i tiondelar av procent. För det har jag alldeles för svagt underlag.

Herr Löfgren uttalade avslutningsvis sin tillfredsställelse över att man nu har kommit fram till att hålla stabiliseringspolitiska konferenser. Också jag kan uttala min tillfredsställelse över detta. Jag lägger kanske inte på denna punkt in lika mycket av värdering som herr Löfgren gör. Vi har nämligen på regeringshåll sedan åtskilliga år tillbaka haft regelmässiga konferenser med arbetsmarknadsparternas ledningar, dels om den ekonomiska situationen, dels om den reformverksamhet som legat i den politiska planeringen, dels naturligtvis också om förutsättningarna, utrymmet och möjligheterna för de kommande avtalsrörelserna. Vad som skiljer sig i år är att vi utbyggt dessa konferenser till att omfatta även de politiska partierna. Det gav resultat tack vare att ett av de fyra oppositionspartierna kunde göra upp med regeringen, och man får vara glad för det. Det hade naturligtvis sett bättre ut om vi allesammans hade varit eniga, men det låg nu inte inom möjligheternas gräns.

Jag avstår helt från att spekulera för framtiden om detta. Jag inskränker mig till att säga att uppgörelsen skall värderas med utgångspunkt i det innehåll den har. Det vore felaktigt att dra några slutsatser för framtiden. Det är kanske inte heller min uppgift att göra det.

Så mycket kanske jag ändå kan säga -- och jag skall sluta med det -- att jag tvivlar på att det för ett år sedan hade varit möjligt att ordna en motsvarande politisk rundabordskonferens som hade givit ett praktiskt

politiskt resultat.

Herr talman! Jag tror att jag väl har hållit mig inom den anmälda tiden, och i så fall bör herr talmannen hålla mig räkning för detta, eftersom jag så många gånger tidigare ogenerat har dragit över den tillmätta tiden.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Investeringsverksamheten är alltför konjunkturbetonad, slog finansministern fast, och det finns, sade han, en vetenskaplig förklaring till att det är på det viset. Men om det har gjorts systematiska studier som visar att den där rörelsen finns, då visar det ju samtidigt att man måste ha en ekonomisk politik som är inriktad på att motverka denna utveckling. Man kan inte bara i lugn och ro sätta sig ner och gräla över att det förhåller sig på det sätt som man tycker sig kunna konstatera. Att det är svårt att göra prognoser som kan ligga till grund för de olika utbyggnadsbeslut som man skulle vilja fatta måste ju herr Sträng själv vara medveten om, eftersom han faktiskt ofta gör tokiga prognoser.

Dessutom har väl den offentliga planeringen ofta visat att de prognoser och förutsägelser som där görs är tokiga. Se på universitetsväsendet! Man räknade med att det skulle byggas ut på ett visst sätt, men så blev inte tillströmningen av studenter sådan som man hade trott. Och på bostadssidan är det på precis samma sätt. Jag tycker att den offentliga planeringen visar hur svårt det är att göra upp planer inom företag och på andra håll, och jag upprepar: Det är därför det verkligen behövs en ekonomisk politik.

Herr Sträng säger att företagen borde ha utnyttjat alla de stödåtgärder som sattes in — bidrag och avdrag av olika sorter och slag. Men inträffade inte den väsentliga investeringsnedgången inom industrin i småföretag, som inte kunde tillgodogöra sig alla dessa olika avdrag, därför att de inte hade några vinster som gjorde att de kunde utnyttja investeringsavdragen?

Finansministern frammanade en bild av eget stort ansvar och höll en lång föreläsning om underskott och överskott i budgeten. Jag skall inte försöka reda ut vad som är rätt eller fel i hela den betraktelsen, utan jag skall bara göra ett enda mycket enkelt konstaterande: Alldeles oavsett vad herr Sträng håller för betraktelser om vilka konsoliderade eller icke konsoliderade budgeter man skall använda och hur man skall räkna kvarstår vad alla ekonomer säger men herr Sträng inte vill godta, nämligen att om resurserna i form av arbetskraft och kapacitet är underutnyttjade fordras det en stimulerande finanspolitik. Det gäller helt bortsett från om det är budgetunderskott som härskar i de offentliga finanserna eller inte.

Detta är en mycket enkel sanning, herr Sträng, och den är grundvalen för all konjunkturpolitik. Vi behöver inte komplicera det hela med utläggningar om huruvida AP-fondens pengar är utlånade eller inte, utan kvar står: Om man har utnyttjade resurser fordras det att man sätter in en stimulerande ekonomisk politik.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte riktigt säker beträffande på vilka grunder finansministern åberopade konsumentprisindex i försöket till värdering av mervärdeskattesänkningen. Statistiska centralbyråns senaste rapport talar om, att index från mars till april i år har sjunkit med 0,5 procent. Men ser man det hela specificerat på skilda varugrupper, finner man t. ex. att livsmedelsindex har sjunkit 3 procent. Då bör man också vara berättigad till påståendet att mervärdeskattesänkningen har haft en betydande positiv effekt på prisutvecklingen hittills.

Finansministern talar om centerns syn på finansiering av reformer. Jag är litet förvånad över att han inte vill acceptera, att vår klara utfästelse att ta ansvaret för finansieringen av reformer som vi hjälpt till att driva fram och givit vår anslutning till markerar en tillräcklig omsorg om samhällsekonomin.

När man sedan för ett resonemang om att man måste ha totalfinansieringen klar redan från början, så innebär detta i realiteten att man avhänder sig möjligheten att låta finansieringen av reformer ingå i en aktiv stabiliseringspolitik. Det är detta som jag inledningsvis karakteriserade som fastläsning och dålig ekonomisk politik.

När det gäller centerns syn på pensionsåldern har vi inte kritiserat de fackliga rörelserna för deras ståndpunktstagande i frågan. Vi har bara sagt att vi står fast vid den uppgörelse som de politiska partierna träffade i pensionsålderskommittén. Vi beklagar att socialdemokratin hoppat av från den uppgörelsen. Det måste innebära, herr finansminister, att man också ifrågasätter den sakliga grunden och de slutsatser beträffande det tekniska genomförandet av reformen som pensionsålderskommittén har dragit. Vi gör det inte, och vi står fast vid denna utfästelse till socialt eftersatta grupper i samhället.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Sträng nu har ett något vänligare tonfall när han bedömer handelns samhällsansvar i momssänkningshanteringen.

Sedan undrar jag om en svensk husmor, när hon går ut och handlar, fäster så mycket vikt vid herr Strängs laborerande med procent, tiondels procent osv. Om det verkligen står på skyltfönstret att i denna affär drar man av 3,41 procent på priserna, så vet hon att hon får detta avdrag, och det är detta hon fäster sig vid.

Det är en helt annan sak om det måste ske prisökningar. Då hör det väl till andra samhällsorgans uppgifter att se till att de inte blir oskäligen. Om den saken inte fungerar, så är det väl inte handelns fel.

Jag tror att det helt enkelt inte går – även om man försöker med herr Strängs skicklighet – att trolla bort effekten av att momssänkningen verkligen har fungerat.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Bättre med en fågel i handen än tio i skogen, sade herr Sträng när han försvarade uppgörelsen med folkpartiet. Ja, herr Sträng, jag är inte säker på att det alltid är så, i varje fall inte när fågeln heter Helén. Ni skall vara försiktiga med den fågeln, för jag tror att den är farlig.

Sedan tror jag i likhet med herr Sträng att socialdemokratin får en besvärlig informationsuppgift bland de socialdemokratiska väljarna, eftersom det ju inte är så helt säkert att de är övertygade om det fina i den här uppgörelsen som träffats med folkpartiet. Är det för övrigt en särskilt reformistisk politik att sänka marginalskatterna med de effekter som det får?

I början av det här året hade socialdemokraterna en kritisk inställning till de borgerliga partiernas ekonomiska politik. I mars var ni eniga med folkpartiet och centern om bedömningen av det ekonomiska läget. Genom den här senaste uppgörelsen har ni sytt ihop er med folkpartiet i ett ännu mer långtgående samarbete på den ekonomiska politikens område. Jag hävdar att grundlinjen i den här politiken är inte arbetarpolitik. Det är folkpartiets borgerliga politik, det är samhällsbevarande politik över huvud taget som ligger i den uppgörelsen.

I valrörelsen framställde ni saken som om ni stred *mot* en borgerlig politik, när ni entusiastade valarbetarna. Och valarbetarna gjorde säkerligen ett uppoffrande arbete därför att de ärligt var motståndare till de borgerliga partiernas högerpolitik. Jag måste, efter att ha hört försvaret för den här uppgörelsen, vända mig till de socialdemokratiska väljarna utanför detta hus, till de socialdemokratiska valarbetarna, till de många radikala socialdemokratiska aktivister som finns landet runt och ställa frågan: Var det för enighet med herr Helén som ni slogs i valrörelsen? Var det för den samförståndspolitik med herr Helén och folkpartiet som nu bedrivs ni kämpade i valrörelsen 1973?

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Efter dessa utomordentligt koncentrerade inlägg är jag tveksam om jag över huvud taget skall säga någonting.

Det skulle ta för lång tid att i det här inlägget redovisa att det, som jag sade, finns en vetenskaplig förklaring till att man i en fri marknadsekonomi har en periodicitet i konjunkturerna. Det *är* helt enkelt på det sättet.

Herr Burenstam Linder säger: Då skall man väl lägga politiken efter det. Ja, det är ju det vi har gjort. Vi har skapat stimulanmöjligheter så att industrierna kan investera under lågkonjunkturen för att vara parata att leverera när högkonjunkturen kommer. Nu misströstar jag inte helt om att industrin lär sig litet grand år efter år, för det har faktiskt varit industrimän som sagt till mig: Nu i efterhand begriper vi hur klokt det var att vi fick dessa möjligheter till lagringsstöd och investeringsstöd — i annat fall hade vi inte så snabbt kunnat fånga upp den efterfrågekonjunktur som vi nu möter.

Det är alltså möjligt att man har lärt sig en del och att vi kommer litet närmare en riktig lösning. Jag utgår ifrån att helt kan man aldrig lösa

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

problemet. Och herr Burenstam Linder har väl knappast uppfattningen att det är den socialdemokratiska regeringen som skall ta hand om den svenska industrin, eftersom den socialdemokratiska regeringen mycket bestämt anser att man bör investera i jämn takt, oberoende av konjunkturerna.

Herr Åsling kommer tillbaka och säger att han beklagar att socialdemokraterna har hoppat av överenskommelsen om att 65 års pensionsålder skall inträda inom folkpensioneringen den 1 januari 1976. Jag förstår inte det resonemanget. Det finns en skattekommitté som har uttalat sig för detta. Men när de av saken berörda organisationerna ber att få en respit för att kunna klara av sina problem förhandlingsmässigt och man går dem till mötes, är det att hoppa av en överenskommelse? Det är ju rena argumentnöden då herr Åsling kommer med den beskyllningen.

Till herr Löfgren vill jag slutligen säga att det är möjligt att husmor är tillfredsställd när hon står framför skyltfönstret. Hon ser att så och så högt var priset tidigare, men man har reducerat det gamla priset med 3 procent och så går hon in och handlar. Jag menar att hon har rättighet att vara tillfredsställd, om det är på det sättet att det inte har hänt någonting innan den där prissänkningen skedde. Men man har ibland en känsla av att det skett prishöjningar, varför dessa sänkningar via momsens många gånger haft en rent optisk funktion att fylla. Jag vill inte säga att detta har varit genomgående. Men jag har hört mig för litet med husmödrar som kollar sina inköp och följer priserna vecka för vecka, och då har det visat sig att det finns ett visst underlag för denna misstanke.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng förklarade att regeringen har anpassat politiken efter konjunkturrörelserna, och jag vill inte förneka det. Men regeringen har inte gjort det i tillräckligt hög grad. Ty i så fall skulle regeringen 1971, när den borgerliga oppositionen gemensamt drev kravet på en mera aktiv konjunkturpolitik, ha vidtagit ytterligare åtgärder.

En anledning till att det har förekommit rörelser i investeringarna har också varit att de mindre företagen med dålig lönsamhet inte har kunnat utnyttja de åtgärder som regeringen vidtagit. Storföretagen har kunnat göra det, och de har också haft en mycket jämnare investeringsutveckling. Jag delar helt herr Strängs uppfattning att den socialdemokratiska regeringen inte bör ta hand om företagen, utan en regering – vilken den än är – bör i stället sköta den ekonomiska politiken. Och en anledning till att vi tycker att regeringen inte skall ha hand om företagen är den, att det så klart har visat sig att redan den mindre uppgiften att bara sköta den ekonomiska politiken har varit så svår.

Vad sedan statsfinanserna angår är det faktiskt här inte fråga om att de borgerliga för närvarande skall svära på den socialdemokratiska idén att varenda utgiftsökning man beslutar om skall förutsätta en ytterligare skattekrona. Jag vill ställa en fråga till herr Sträng. Om man genom att sköta politiken bättre får en ekonomisk tillväxt i samhället som gör att staten tjänar någon miljard extra i skatteinkomster, menar herr Sträng då att man inte kan använda denna miljard till någon reform utan att samtidigt höja skattesatserna? Vad vi har velat peka på är att man under

en femårsperiod framför sig kan se hur de statliga inkomsterna av olika anledningar kommer att öka. Och då vill vi inte skriva under att man nödvändigtvis, bara för att herr Sträng tycker det, samtidigt skall höja skatterna när man använder dessa nya pengar. Vi vill använda de pengar som kommer in på det sättet bl. a. till ett systematiskt försök att sänka skatterna, i stället för de panikartade reträtter som nu företas. Och en metod att få en sådan systematik vore att införa indexreglering.

Herr Sträng sade också att en permanent reform fordrar en permanent finansiering. Då undrar jag: Hur var det i mars i år? Då ökade regeringen t. ex. matsubventionerna av konjunkturpolitiska skäl och plockade bort byggmomsen. Var detta en permanent reform? I så fall syndade regeringen mot den nu så starkt hyllade läran att varje reform skall skattefinansieras. Såvitt jag minns ökade man inte skatterna i mars, när dessa permanenta utgiftsökningar genomfördes. Någonstans måste det därför vara fel i herr Strängs tankegång.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern tyckte att jag använde hårdagna argument när jag talade om att socialdemokratin hade hoppat av överenskommelsen i pensionsålderskommittén, men jag konstaterade bara faktum. Och jag har inte tagit ställning till löntagarorganisationernas synpunkter. Jag förmodar att de utifrån sina perspektiv hade skäl som berättigade dem att ändra inställning. Men för centern, som under många år drivit denna fråga, var det av principiella skäl omöjligt att ge avkall på detta gamla krav på social rättvisa.

Jag beklagar att socialdemokraterna nu överger den linje som pensionsålderskommitténs ledamöter så sent som för några månader sedan var ense om. Och man gör det utan att i den offentliga debatten i varje fall närmare analysera vad som var fel i pensionsålderskommitténs enhälliga förslag. Vilka av dess tekniska överväganden är det som nu visat sig inte hålla måttet? Det borde man utförligt ha redovisat. Det har bl. a. sagts i betänkandet att det är tekniskt svårt att höja pensionen per den 1 juli och att det var en av anledningarna till att pensionsålderskommittén förordade att höjningen skulle göras från början av kalenderåret 1976.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Mot bakgrund av att herr Sträng så energiskt bekämpade förslaget att använda en momssänkning som konjunkturpolitiskt instrument men sedan fick ge vika, kan man förstå att herr Sträng söker förringa momssänkningens verkningar. Men det borde inte herr Sträng få ta till förevändning för att fortsätta att insinuera att handeln först höjer priserna och sedan anger att man drar av 3,41 procent i kassan, i avsikt att lura allmänheten. Det är en grov beskyllning mot den ansvarskännande handeln i vårt land. Jag har alltför många effektiva bevis för att det inte har fungerat på det sättet för att kunna acceptera att en sådan beskrivning görs i Sveriges riksdag.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Herr Burenstam Linder anser — med en efterklokhet som är lätt att prestera — att regeringen borde ha handlat på annat sätt

1971. Så sent som i november-december månad 1970 röstade vi alla i riksdagen för en skärpning av finanspolitiken, på grund av den överkonjunktur med inflationsrisker som vi upplevde 1970. Under 1971 hade vi en avtalsrörelse som var ytterligt besvärlig. Någon gång före midsommar – den 22 eller 23 juni – träffades det avtal som avgjorde hur lönebildningen skulle te sig framöver. Jag tror inte att någon regering hade varit beredd att springa in med några aktiva politiska åtgärder i denna osäkra situation. När löneuppgörelsen var färdig kunde man fundera på det. Och vi räknade nog alla med att löneuppgörelsen skulle sätta fart på konjunkturen. Vi var inte på det klara med att några sådana åtgärder behövdes förrän 1972. Det var då vi gick in.

Det är alltid lätt att vara efterklok. Men även om den politik som herr Burenstam Linder så flitigt kritiserar inte förde någonting annat med sig, så skapade den ändå en sådan säkerhet inför dagens påfrestningar att vi nu kan diskutera dessa frågor i lugn och ro och på ett helt annat sätt än vi i annat fall skulle ha kunnat göra.

Jag vill till herr Burenstam Linder också gärna säga att jag tyvärr tror att både subventionerna av matpriserna och statsstödet till bostadspolitiken har karaktären av permanenta inslag i vår politik, i varje fall under den tid vi nu kan överblicka.

Till herr Åsling vill jag säga att jag inte tycker att man skall låta principerna väga så tungt att man avvisar en enhällig framställning från löntagarna här i landet med att säga: Vi kan inte gå er till mötes, för vi har våra principer. Med all respekt för principerna måste jag ändå säga att man då har havererat i sin principfasthet.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Under det senaste året har gång efter gång inträffat händelser som har gjort det svårare än vanligt att bilda sig en uppfattning om den fortsatta ekonomiska utvecklingen. När uppgången i konjunkturen satte in här i landet förra året var det ur internationell synpunkt sent. Och i höstas verkade det som om denna eftersläpning i förhållande till andra industriländer skulle kunna hämtas in under 1974. Utvecklingen under den senaste delen av förra året påskyndades också av att regeringen äntligen insåg behovet av åtgärder för att stimulera konsumtionen och lade fram den s. k. minibudgeten i slutet av oktober.

Så kom oljekrisen, som på ett dramatiskt sätt ökade osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen. Det stod ganska snart klart att de höjda priserna skulle bli bestående och att ytterligare stimulansåtgärder skulle bli nödvändiga av den anledningen. Avbräcket i tillförseln av olja blev den här gången inte så allvarligt som man en kort period hade anledning att frukta. Härigenom har det funnits förutsättningar för fortsatt högkonjunktur under de senaste månaderna.

Produktionen stördes på det hela taget inte av bristen på olja, och exporten som hela tiden har burit upp den ökade aktiviteten i den svenska ekonomin har fortsatt att växa. Inom landet har bl. a. industriinvesteringarna ökat. Mest markant är emellertid att den privata konsumtionen nu för första gången på flera år har kommit att utvecklas i takt med tillväxten på andra områden. De konsumtionsstimulerande

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

åtgärder som satts in under våren har utan tvivel haft stor betydelse i det sammanhanget.

Men osäkerheten om den fortsatta utvecklingen är fortfarande betydande. Den hänför sig bl. a. till förhållanden på det internationella planet. Flera av våra viktigaste handelspartner har sedan länge sin produktionsapparat fullt utnyttjad, och redan det förhållandet sätter bestämda gränser för den svenska exportens fortsatta utveckling. Till det kommer de långsamma verkningarna av oljekrisen, dvs. främst effekterna av de höga priserna. Åtskilliga länder kan bli tvungna att hålla tillbaka sin efterfrågan på våra exportvaror för att över huvud taget kunna betala sina stora oljeräkningar. Det förhållandet kan i sin tur komma att förstärkas av åtgärder som olika länder vidtar som ett led i kampen mot inflationen.

Delvis kan de här minskade möjligheterna att öka exporten kompenseras genom att svenska företag kan sälja mer till de länder som tar hand om de ökade oljeinkomsterna, och de insatser som redan har gjorts från svenskt håll för att öka handelsutbytet med dessa länder har, såvitt jag förstår, gett ett ganska bra resultat. Man bör alltså kunna vara tämligen förhoppningsfull i det avseendet. Men det är givetvis ännu alldeles för tidigt att uttala sig om i vilken utsträckning dessa nya marknader kan ersätta den dämpning av ökningstakten som vi måste räkna med i Europa och andra industriländer.

Hur det kommer att gå i fortsättningen med våra egna industriinvesteringar sammanhänger naturligtvis i hög grad med hur exporten utvecklar sig. Man bör inte bortse från att oljekrisen i viss utsträckning ledde till att investeringsbeslut sköts upp, och därför är det lätt att överskatta investeringsbenägenheten om man bara ser till den allra senaste tidens förhållanden.

Den tidigare ogynnsamma konsumtionsutvecklingen har, som jag redan sagt, förbättrats genom de stimulansåtgärder som har satts in under våren, i form av bl. a. sänkt mervärdeskatt, men också genom direkta tillskott till pensionärer och barnfamiljer. Dessa åtgärder kommer under år 1974 att ge ett tillskott av köpkraft som i stort sett kompenserar det bortfall som följer med de höjda oljepriserna. En mycket viktig faktor är också att åtgärderna har bidragit till att hålla konsumentpriserna nere i ett känsligt skede. Sänkningen av mervärdeskatten har i det sammanhanget haft den största betydelsen -- detta gäller fastän regeringen inte gärna vill erkänna det.

Den uppgörelse mellan centern, socialdemokraterna och folkpartiet som låg till grund för dessa stimulansåtgärder blev på sina håll ganska hårt kritiserad. Nu i efterhand kan man konstatera att det inte fanns fog för en sådan kritik. Jag vill gärna upprepa, även om det är sagt tidigare här i dag, att moderata samlingspartiet ansåg att en 3-procentig sänkning av momsens skulle vara så värdelös att den aldrig hade bort göras. Men det har inte hindrat samma parti att nu föreslå en förlängning av momssänkningen! Det kanske är konsekvent, eftersom det väl är den fjärde ståndpunkten i momsfrågan som moderaterna har intagit på ett halvår.

Det är också värt att konstatera att sänkningen av mervärdeskatten har fått det genomslag i konsumentpriserna som var avsett. Handeln har alltså varit mycket lojal och inte utnyttjat situationen för att öka sina

marginaler.

Men det finns också andra faktorer inom landet som under de närmaste månaderna kommer att ha en klart tillbakahållande effekt på den ekonomiska aktiviteten. Dit hör det sjunkande bostadsbyggandet. Kommunerna befinner sig också i en utomordentligt besvärlig situation inför arbetet med budgeten för 1975. Man måste enligt min uppfattning realistiskt räkna med att kommunerna blir tvungna att banta sina hittillsvarande planer för nästa år både när det gäller investeringarna och i fråga om den löpande verksamheten. Bl. a. kommer utvecklingen på skatteområdet – med ökad övergång till socialförsäkrings- och arbetsgi-
varavgifter – att på allvar innebära påfrestningar för kommunerna dels genom ökade personalkostnader, dels genom urholkningen av skatteunderlaget.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att möjligheterna att vidmakthålla den nuvarande förhållandevis gynnsamma ekonomiska utvecklingen ännu en tid förefaller relativt goda. Samtidigt finns det emellertid många osäkerhetsfaktorer. Risken för en avmattning i slutet av året eller i början av 1975 får absolut inte underskattas. Det måste därför finnas en beredskap för att möta en sådan utveckling, särskilt som vi är i det lyckliga läget jämfört med de flesta andra länder att valutasituationen inte lägger några allvarliga hinder i vägen för att föra en politik som är inriktad på en fortsatt hög sysselsättning.

Jämsides med detta blir inflationsproblemen alltmer påtagliga. Hittills har verkningarna av de internationella prisstegringarna delvis kunnat undanröjas genom en ändrad prispolitik på livsmedelsområdet, den tillfälliga sänkningen av mervärdeskatten och andra åtgärder. Inflationstrycket har inte heller varit lika starkt här som på andra håll till följd av den svaga inhemska efterfrågan och den höga arbetslöshet som vi har haft i Sverige. Men inflationstakten har ändå stegrats. När den inhemska efterfrågan nu har ökat blir inflationen och dess verkningar ett huvudproblem för den ekonomiska politiken under den närmaste framtiden.

Den uppgörelse som träffades i förra veckan mellan socialdemokraterna och folkpartiet har sitt värde bl. a. och kanske framför allt i att inflationen nu pekats ut som ett huvudproblem för den ekonomiska politiken framöver. Något nytt vad gäller konkreta åtgärder för att komma till rätta med prisstegringarna kan jag däremot inte se att uppgörelsen innehåller. Tvärtom måste man väl räkna med vissa kostnadsfördyringar av varor, kommunala tjänster osv. som en följd av att man nu har bundit sig för enbart ökade avgifter på arbetskraften när det gäller att finansiera de aktuella nya reformerna.

Herr talman! Redan långt före den här uppgörelsen stod det klart att det fanns en bred majoritet för en ny skatteomläggning efter samma mönster som den föregående, då folkpensionsavgiften lades om till en avgift på arbetskraften och samtidigt räknades av från det tillgängliga löneutrymmet i den efterföljande avtalsrörelsen. Ätminstone vi i centern har aldrig föreställt oss att man skulle kunna genomföra några reformer utan att det kostar något. Ingen lär kunna hitta något exempel på att vi sprungit ifrån notan. Däremot går det att hitta exempel på att vi har

avstått från att driva reformkrav om vi inte kunnat ge anvisning om betalningen. Jag vill t. ex. påminna om att centern våren 1972 inte stödde regeringens förslag till vissa lättnader i den direkta beskattningen eftersom vi inte ansåg det tillrådligt att i ett läge med mycket stor arbetslöshet höja vare sig mervärdeskatten eller löneskatten. Med det i minnet borde folk akta sig för att beskylla centern för att inte ta ansvaret på det ekonomiska området för sina reformkrav.

Å andra sidan står det alldeles klart att det inte är tillräckligt med en skatteomläggning av det här slaget för att klara en stabil prisutveckling i ett läge där vissa företag ökar sin produktion, sina priser och sina vinster betydligt mer än andra. Vi har redan i år haft en stark löneglidning som är koncentrerad till de stora exportföretagen och som hotar att sudda ut avtalens låglöneprofil. Om denna ojämna vinstutveckling består blir det problemet ännu större efter nästa avtalsrörelse, därest man inte på ett bättre sätt anpassar skatteuttaget från företagen efter deras bärkraft.

Här finns det utan tvivel utrymme för att vidta åtgärder. Vi har från centern fört fram flera konkreta förslag. Skyldigheten att avsätta medel till arbetsmiljöfonder, som regeringen har föreslagit, bör kompletteras med en särskild arbetsmiljöavgift som kan utnyttjas för att ge mindre företag och andra företag utan stora vinster bättre möjligheter att reparera eftersatta arbetsmiljöer eller att vidta sociala välfärdsanordningar på arbetsplatsen. Regeringens förslag innebär att en del av vinsterna i de stora exportföretagen visserligen kommer att reserveras för arbetsmiljöinvesteringar men de reserveras helt inom respektive företag, något som flertalet av dessa storföretag ändå skulle ha haft råd med. Någon solidaritetskänsla med dem som arbetar i andra företag finns det däremot inte i regeringens förslag – inga ambitioner att åstadkomma en jämnare fördelning av produktionsresultatet.

Vi har i våra motioner i anslutning till kompletteringspropositionen också gett uttryck för att man i nuvarande situation borde kunna öka skatten på bolagsvinsterna i stället för att lägga hela det ökade uttaget på arbetskraften, vilket kommer att bli fallet med den av socialdemokraterna och folkpartiet träffade uppgörelsen. Vi är alltså öppna för att höja bolagsskatten och anser detta vara en bättre metod än att höja sådana skatter och avgifter som slår blint antingen det finns något att ta av eller inte.

Uppgörelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet berör emellertid också andra områden. En del lösningar som man där har enat sig om stämmer överens med våra krav. Det är t. ex. positivt att socialdemokraterna nu gått med på att utreda råvaru- och energibeskattnings och att man indirekt erkänner att egenavgifterna för mindre företagare, hantverkare och olika slag av fria yrkesutövare utgör ett problem. Beträffande höjningen av sparavdraget anser vi att det samtidigt bör läggas om till ett avdrag på slutskatten för att åstadkomma större rättvisa mellan stora och små inkomsttagare.

Som vi har deklarerat tidigare fanns det två anledningar till att vi inte kunde biträda uppgörelsen. Vi motsätter oss bestämt att man skjuter ytterligare på sänkningen av pensionsåldern till 65 år. Vi anser också att finansieringen av skatteomläggningen delvis måste bedömas mot kon-

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

junktursituationen i höst och att man därför inte nu definitivt bör binda sig för hur och i vilken omfattning det skall ske.

Fastän det tidigare i dag sagts mycket om pensionsreformen vill jag ta några minuter i anspråk för att beröra den frågan.

När det gäller pensionsreformen anser vi att man bör hålla fast vid den tågordning som företrädare för både de politiska partierna och löntagarorganisationerna så sent som för tre månader sedan — märk det! — var helt överens om i pensionsålderskommittén.

Kommitténs förslag innebär förbättrade pensionsförmåner från den 1 januari 1975 och särskilda förbättringar för de unga invaliderna. De äldre har genom sina arbetsinsatser lagt grunden till välfärdssamhället. De har därför rätt att kräva en god trygghet och en rättvis andel av standardhöjningen.

Pensionsålderskommitténs förslag innebär också att pensionsåldern skall sänkas från den 1 januari 1976. Därmed skulle alla äntligen få rätt till full pension vid 65 års ålder. Kommitténs förslag vad gäller tidpunkten för reformens genomförande var en kompromiss. Från centerns sida hade vi helst sett reformen genomförd den 1 januari 1975 men detta var inte möjligt av tekniska skäl. Även den 1 juli 1975 avvisades eftersom ett ikraftträdande vid ett halvårsskifte skulle innebära stora svårigheter. Så t. ex. beräknas pensionsgrundande inkomst på helår vilket skulle medföra extra svårigheter för ikraftträdande vid ett halvårsskifte. Vidare anfördes att det skulle medföra att man krånglade till övergångsbestämmelserna vid samordningen med de förtida uttagen.

Därför biträdde vi genom vår ledamot i pensionsålderskommittén den kompromiss som ikraftträdande den 1 januari 1976 innebar. Det var en senare tidpunkt än vi önskade, men enighet uppnåddes därmed mellan företrädare för de politiska partierna och löntagarorganisationerna i utredningen. Det går heller inte att bestrida att det i utredningen endast var representanter för Svenska arbetsgivareföreningen som ställde sig utanför överenskommelsen om den 1 januari 1976. SAF:s representant ville skjuta på reformen.

Detta var läget i februari i år. Nu — bara tre månader senare — har Arbetsgivareföreningens uppskovslinje stöd av en majoritet i finansutskottet. Jag måste fråga alla som bildar den majoriteten: Hur länge och i vilken utsträckning anser ni att ni kan utmana den del av befolkningen som ännu står utanför rätten till full pension vid 65 år? Framställ er inte som jämlikhetsivrare så länge ni ytterligare förhalar denna viktiga jämlikhetsreform!

Rörligheten i pensionssystemet har angetts vara ett motiv för uppskov med ikraftträdandet. Låt mig först slå fast att den rörlighet som nu finns kring 67 år självklart skall gälla kring 65 år. Ingen har ifrågasatt detta såvitt jag vet.

Det är också viktigt att möjligheten till ökad rörlighet klarläggs. Men det bör nog påpekas att detta arbete i stor utsträckning ankommer på arbetsmarknadens parter — det är i hög grad en avtalsfråga.

När det är sagt vill jag fråga: Vad är det för nya omständigheter, för nya svårigheter, som tillkommit sedan början av detta år och som varken experterna i utredningen eller löntagarnas eller de politiska partiernas

företrädare i utredningen hade klart för sig då? Vilka nya svårigheter har tillkommit som ger er skäl att säga att det inte går och att vi måste skjuta på reformen?

Herr talman! Vi har tidigare gjort klart att vi i huvudsak ansluter oss till det förslag till skatteomläggning som vår utredningsman har varit med om att utforma i skatteberedningen. Vi betraktar det väl alla över partigränserna såsom ett provisorium.

De förslag till ändringar i skatteskala och avdrag som skatteutredningen lagt fram har i stor utsträckning utformats med sikte på att underlätta avtalsrörelsen. Det är naturligt att utredningen har haft den utgångspunkten. Men det innebär samtidigt att bl. a. låginkomsttagarnas speciella problem denna gång har fått komma i andra hand. Det finns därför anledning att redan nu slå fast att de förändringar i skattesystemet som bör ske året därpå måste ges en låginkomstprofil. Jag vill gärna fråga företrädarna för de andra partierna: Ansluter ni er till den grundinställningen?

I detta sammanhang tog finansministern upp frågan om indexreglering och framhöll, att "om ni har denna mening kan ni inte gärna ansluta er till en indexreglering". Jag vill upprepa det besked som jag tidigare givit och som står fast för vår del, nämligen att vi aldrig har lekt med tanken att indexreglera ett skattesystem, som vi inte tycker är bra. Vår grundinställning är: Först ett bra skattesystem, sedan indexreglering. Vid närmare eftertanke tror jag att finansministern och andra måste medge att det är en rätt bra princip. Den ordning som vi nu har och som kom till såsom ett resultat av skatteutredningens förslag, kompromissen, är ju i realiteten en anpassning till skatteuttaget såsom det var tänkt när skattereformen 1970 genomfördes och i praktiken en indexreglering.

Hur fungerar denna indexreglering? Jo, den ger åt människor med 70 000–80 000 kronors inkomst en skattelättnad på styva 2 000 kronor. Är det så alldeles säkert, herr finansminister, att ett bra system med indexreglering skulle ge så stora skattelättnader åt höginkomsttagarna? En fråga till: Är inte utredningens förslag ett återställande av skatteuttaget som var tänkt när reformen genomfördes 1970? Är det inte i praktiken en indexreglering, även om den inte har skett automatiskt?

Beträffande finansieringen av reformer över huvud taget frågade finansministern: Delar herr Fälldin den uppfattningen att permanenta reformkostnader bör klaras med permanent finansiering? Ja, jag delar den uppfattningen. Men om man bedömer att tillväxten inte räcker, får man ta ut skatter eller avgifter så att man oavsett konjunkturen kan leva med reformen. Därför har centerpartiet aldrig ett ögonblick tvekat att säga ja till de 0,3 procent och 0,9 procent, som är de två bitarna i pensionsreformförslaget. Det beskedet hade ni fått tidigare än vid Hagaöverläggningarna.

Vi har inte heller tvekat att säga ja till en omläggning av sjukförsäkringsavgiften på samma sätt som skett med folkpensionsavgiften. Det beskedet har ni också fått. Av de totalt 8 miljarder som det här är fråga om återstår det 1,8 miljarder att finansiera. Detta är en del av finansieringen av skatteomläggningen. Är det inte rimligt att vänta med finansieringen av den delen till det ögonblick då man beslutar om

skatteomläggningen? När en skatteomläggning sker, måste den ju ändå ta intryck av konjunkturen, sådan vi bedömer den vid det tillfället.

I fråga om rena konjunkturpolitiska åtgärder var finansministern den 11 januari så osäker att han avstod från att ge besked, och då var det ändå fråga om konjunkturpolitiska insatser för första halvåret 1974. Finansministern har antytt – och jag anklagar honom inte för det – att här måste vi ha en hög beredskap med tanke på hur ekonomin i landet och i vår omvärld kan utvecklas, men trots denna osäkerhet är finansministern så säker på att det behövs exakt 1,8 miljarder att nu skulle det vara fel att inte i dag ta ställning till det, trots att reformen skall genomföras av höstriktsdagen.

Så några ord om fåren. Det är alldeles uppenbart att mina får lämnar inte herr Sträng och andra socialdemokrater någon ro. Märkligt nog tycks det vara så att i samma grad som fåren har en lugnande inverkan på mig, stressar och hetsar de upp finansministern och andra socialdemokrater. Något besked skall jag väl ge, och då är det: Hur långt jag än är beredd att gå i omtanke om finansministern och andra, så kommer jag inte att sälja fåren.

De ekonomisk-politiska frågor vi diskuterar här i dag är av stor betydelse för möjligheterna att öka välfärden och få den fördelad så att den kommer alla till del. Det finns fortfarande många eftersatta grupper som behöver samhällets speciella omsorg, och nya grupper hamnar genom strukturutvecklingen utanför välfärden. Det är samhällets uppgift att hjälpa dem mest som har det sämst.

Av avgörande betydelse för utvecklingen av välfärden och dess fördelning är samhällsstrukturen. Skall vi ha ett centraliserat eller ett decentraliserat samhälle? Målsättningen jämlikhet och trygghet kan enligt centerns uppfattning bäst förverkligas i ett decentraliserat samhälle.

Decentralisering innebär att beslutanderätten skall ligga nära de enskilda människorna. De många människornas möjligheter till insyn och inflytande måste vidgas. Det måste ske genom att utveckla den kommunala demokratin. Den tvångssammanläggning av kommuner som socialdemokratin genomdrivit har gått i motsatt riktning. Det har blivit ökat avstånd mellan väljare och beslutsfattare, och risken för främlingskap har ökat. Våra motioner med förslag om åtgärder för att förbättra den kommunala demokratin är skjutna till höstriktsdagen. Det gäller i den från kommunaldemokratisk synpunkt besvärliga situation som främst sammanläggningarna av kommuner har tvingat oss in i att göra det bästa möjliga genom kommunalråd eller kommunalfullmäktige, genom bättre kommunal information och genom att skära ner på den statliga detaljkontrollen över kommunerna.

Inom länen måste målet vara länsdemokrati, så att de av folket inom länen valda landstingen får svara för den viktiga länsplaneringen inom de ramar som riksdagen skall dra upp. Till länsplanet kan föras uppgifter från det centrala planet. Man måste, som vi motionerat om, gå igenom den centrala verksamheten, verk för verk, funktion för funktion, för att se vad som kan flyttas till länsplanet och ut till kommunerna.

Decentralisering innebär också att de enskildas möjligheter till insyn och medinflytande på arbetsplatserna skall ökas. Åtgärder som represen-

tation i företagsstyrelser och nämnder är bra steg framåt. Men det är nödvändigt att gå vidare för att finna nya former för information och samråd, så att man framför allt ökar möjligheterna att förbättra de egna arbetsförhållandena.

Mot centerns decentraliseringspolitik i fråga om bebyggelse och näringsliv har länge stått en regeringspolitik som inte bara accepterat utan t. o. m. stimulerat till centralisering och koncentration. Omflyttningspolitik är inget bra sätt att lösa sysselsättningsfrågorna. Fortfarande satsar regeringspolitiken på ökad geografisk rörlighet, dvs. bortflyttning av människor. Inte minst i högkonjunkturen finns det risk för koncentrationsutveckling. Vår uppfattning är att de regionalpolitiska medlen alltid måste sättas före en geografisk omflyttning av arbetskraft.

Centerns riksplån, som avvisats också av vårriksdagen, har som målsättning att varje län 1980 skall ha samma andel av landets folkmängd som 1970, så att koncentrationsutvecklingen bryts.

Det gäller nu att ta krafttag för att lokalisera arbetstillfällen till de delar av landet där arbetslösheten finns. Det krävs en aktiv regionalpolitik och näringspolitik med denna inriktning. En väg är att i ökad utsträckning satsa på de små och medelstora företagen. Könsrollstänkandet i arbetslivet måste brytas. Det är en uppgift bl. a. för en effektiv arbetsförmedling. En ökad anpassningsverksamhet i företagen är en väg för att i större utsträckning kunna placera äldre, handikappade och andra som hittills i många fall betraktats som utslagna. Även de som inte kan nå topp effektivitet måste ha rätt till arbete.

De bästa livsmiljöerna har man möjligheter att skapa i ett decentraliserat samhälle. I god miljö och med god trivsel ökar möjligheterna till en bra produktionsutveckling. För att kunna upprätthålla en önskvärd produktionsutveckling är det nödvändigt med en aktiv näringspolitik som inte bara beaktar stordriftsfördelarna utan också ser till att de mindre och medelstora företagen får goda utvecklingsmöjligheter. Då skapas de största förutsättningarna för sysselsättning åt alla, resurser för reformer och bistånd till dem som behöver stöd inom och utom landets gränser.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! I den överenskommelse som nyligen träffats mellan socialdemokraterna och folkpartiet och som hedrats med att oavkortad intagas i finansutskottets betänkande erinras om att den starka inflationen i dag utgör "ett av de dominerande och mest oroande problemen i samtliga västliga industriländer". Det är angeläget att vårt land söker undvika de spänningar "vi nu kan se i världen omkring oss". Detta kan endast uppnås genom att "skapa en gemensam grund för en fast ekonomisk politik" – heter det vidare i denna uppgörelse.

I kommentarerna till tvåpartiuppgörelsen, liksom i motsvarande bedömningar av trepartiuppgörelsen i början av året, har statsministern hävdats att sådana kompromisser utgör en framgång för den svenska demokratin. Det parlamentariska läget i Europa visar – har statsministern sagt – "kaotiska drag och allehanda extremistpartier har fått vind i seglen". "Man möter allt oftare dystra visioner som för tanken till 1920-talets diskussion om demokratins svaghet och sönderfall." Den

svenska riksdagen har däremot förmått visa beslutsamhet och handlingskraft. Och statsministern har vidare – i likhet med den socialdemokratiska nordiska samarbetskommittén nyligen i Helsingfors – hävdad att de socialdemokratiska idéerna representerar den starkaste politiska kraften i Västeuropa. Socialdemokratin står starkare än någonsin med representation i 11 av 15 regeringar.

I ett hänseende är skildringen riktig. Dagens västvärld hemsöks av regeringskriser och politiska omgrupperingar som lett till dödlägen och balanssituationer, vilka ofta omöjliggjort eller i varje fall försvårat en kraftfull och ansvarsmedveten politik. I Östeuropa talar man om "kapitalismens kris". Samma tankar tycks föresväva de nordiska socialdemokraterna, som för övrigt i sitt uttalande parallellställer "kapitalism" och "kommunism".

Denna socialdemokratiska argumentation håller inte. Om den europeiska krisen är så allvarlig och socialdemokratin så stark som man gör gällande, kan skulden inte rimligen läggas på "kapitalismen". I själva verket är dagens socialdemokrati inte stark. I själva verket är det inte fråga om någon kapitalismens kris utan snarast om demokratins kris, och den beror i sin tur på politikernas oförmåga att med kraft utöva den regeringsmakt som folket lagt i deras händer. Detta har minskat förtroendet för regeringar och för demokratin.

Det var de fria marknadskrafter och den kapitalism som vår statsminister tycker så illa om som i hög grad bidrog till Europas återuppbyggnad efter det andra världskriget. Och det var genom att för en kraftfull reformpolitik utnyttja dessa samma krafter som socialdemokratin tidigare lyckades mobilisera folkflertalet för sin politik – med andra ord att bli en stark socialdemokrati.

Man kan väl säga att socialdemokratin här i Sverige nådde sin kulminationspunkt på den nästan extatiska partikongressen efter 1968 års andrakammarval, då vår nuvarande statsminister valdes till partiordförande.

Detta var på 1960-talet. Men i dag är tendensen en annan. Utställda löften har inte kunnat infrias. Osäkerhet och vilshenhet har följt i deras spår. Den ekonomiska och sociala verkligheten har i land efter land dementerat de socialdemokratiska visionerna. I Sverige fick vi de tre "förlorade åren".

I Västtyskland, i Österrike, i Norge och i Danmark ger sig i dag precis samma tendenser till försvagad socialdemokrati till känna. I Sverige nådde socialdemokraterna i höstens val en lägre andel av rösterna än de haft i riksdagsvalen under de fyra senaste decennierna.

När man alltså på socialdemokratiskt håll nu så ofta talar om "regeringsmaktens kris" ute i Europa, då är det i själva verket "socialdemokratins kris" man talar om. Och den krisen har, som jag nyss sade, sitt upphov inte bara i de inte infriade löftena utan också i en alltmer påfallande radikalisering och splittring av socialdemokratins politiska förkunnelse. Den nya generationens människor – låt mig säga den nya individualismens människor – finner inte lika naturligt som kanske tidigare sin hemvist i dagens socialdemokrati.

Detta om statsministerns första påstående. Men inte heller stats-

ministerns andra påstående har stöd i verkligheten. Politiska kompromisser mellan olika partier vittnar inte i och för sig om någon "handlingskraft". Och de kan verkligen inte betraktas som ägnade att "stärka demokratin", i varje fall inte i ett skede, då alltför många börjat ifrågasätta demokratin som styrelseform. Snarare tvärtom.

Ett folkstyre, byggt på skilda partier som företräder olika folkgrupper och intressen, förutsätter naturligtvis att partierna kan gå samman för att lösa aktuella eller brännande problem. Politiska kompromisser är ur denna synvinkel naturliga och praktiska inslag i folkstyret. Så långt råder det inga som helst delade meningar.

Men sådana förhandlingslösningar skall inte syfta till eller av väljarna uppfattas som syftande till något annat än vad de ger sig ut för att vara. De får inte sätta de vedertagna parlamentariska arbetsformerna ur spel. Motiv och syften måste redovisas och kunna klart uppfattas av väljarna. Om kompromissen avser något mer än att nå förnuftiga politiska resultat i skilda aktuella sakfrågor, om avsikten alltså är att åstadkomma omfattande politiska bindningar på längre sikt, då skall regeringssamverkan och inte hastigt tillkomna uppgörelser ligga till grund för samarbetet.

En regeringskoalition förutsätter att ett regeringsprogram ger väljarna en redovisning av samverkans syfte. Väljarna får därigenom möjlighet att klart bedöma de fördelar och nackdelar som samarbetet kan medföra. De politiska skiljelinjerna ligger öppna för människorna. Väljarna vet vad partierna står för, vad de har skjutit undan och vad de har skjutit i förgrunden. Väljarna har möjlighet att betygsätta vad som har inträffat och i nästa val kräva det parlamentariska ansvaret för regeringskoalitionens maktutövning. Så skall det gå till, om respekten för de politiska partierna och för politiken som sådan skall kunna upprätthållas.

Efter den uppgörelse som nu har träffats kan väljarna med fog fråga sig, vad de i kompromissen medverkande partierna egentligen gått med på eller uppnått. De kan också fråga sig: Vilket ansvar har respektive partier för den politik vars innehåll har beslutats i sådana här överenskommelser och som i efterhand bekräftats av den parlamentariska majoritet som man har skapat genom kompromissen utanför parlamentet? Hur skall ansvaret utkrävas, då det ju även i fortsättningen blir ett enda parti som bär det *formella* regeringsansvaret för de åtgärder som har möjliggjorts av samförståndet med ett parti som inte delar samma regeringsansvar?

Det är förmädet, herr talman, att gå ut och slå sig för sitt bröst och göra gällande, att Sveriges riksdag genom kompromissarbete av det här slaget visar handlingskraft och stärker demokratin i en period, kännetecknad av risker för en politisk utveckling motsvarande den som präglade Europa under mellankrigstiden. Farorna för demokratins sunda utveckling och anseende kan i själva verket – om man nu skall ge sig in på en sådan bedömning – bli *större*, inte *mindre*, genom arbetsmetoder av det slag som svensk socialdemokrati i minoritet nu tvingas göra till sina.

Och hur skall väljarna, frågar man sig vidare, kunna få klart för sig vart politiken syftar och vilka konsekvenser för landet och dem själva som en uppnådd samförståndslösning innebär, när den ena partens företrädare och tidningspress går ut och förklarar för väljarna, att uppgörelsen

innebar en stor seger för just deras parti och en stor förlust för kompromissbrodern, medan den andras företrädare och tidningspress går ut och hävdar motsatsen? Båda tillskriver sig segern. Båda påstår att den andra mer eller mindre kapitulerat. Vad skall väljarna tro? De står där förvirrade och osäkra. Hur kan man påstå att sådant stärker demokratin och ökar förtroendet för politikerna?

Det kan inte heller vara särskilt ägnat att stärka förtroendet, om samma väljare dessutom anser sig ha skäl att misstänka att uppgörelsens syfte inte i första hand var att nå sakligt befogade och för landets bästa nödvändiga lösningar, utan att förhindra att dessa väljare får tillfälle att i ett nyval rätta till det jämna valresultat som skapat svårigheterna att föra en målmedveten och följdriktig regeringspolitik.

Herr talman! Att bekämpa inflationen är en angelägen uppgift för oss alla. Det finns inget som på sikt är så förödande för människornas förtroende för statsmakterna och för samhället över huvud taget som ett ständigt sviktande penningvärde. Det finns få företeelser som är så ägnade att skapa social orättvisa och motsättningar mellan olika grupper – och det är i regel de som har det sämst och de som har störst försörjningsbördorna som blir mest lidande på inflationen.

Sett i ett längre perspektiv har Sverige haft en hög prisstegringstakt. Inflationen har gått snabbare hos oss än vad den har gjort i flertalet andra länder under det senaste decenniet. Det är först under de allra senaste åren som vår prisstegringstakt har legat något under genomsnittet. Men det har berott på att svensk ekonomi under dessa år har gått på sparlåga, att vi inte utnyttjat våra samlade resurser och att vi haft en orimligt hög och betungande arbetslöshet.

Under de gångna åren har det parti som jag företräder, liksom hela den demokratiska oppositionen, här i riksdagen krävt mera målmedvetna insatser från regeringens sida för att dämpa prisstegringarna. Vi har år efter år föreslagit åtgärder i det syftet. Vi har begärt överläggningar mellan samtliga i inflationskampen mobiliseringsbara parter men vi har som bekant inte fått gehör för våra synpunkter, bl. a. därför att regeringen då antingen haft ensam majoritet i riksdagen eller kunnat driva sin mening med stöd av kommunisterna. Nu är läget ett annat, nu är regeringen i minoritet, och nu har regeringen visat sig beredd att diskutera åtgärder mot prisstegringarna. Det var detta som var utgångspunkten för de överläggningar som statsministern i maj månad förde på Haga slott, överläggningar som så småningom resulterade i den tvåpartiuppgörelse som jag här har berört.

Förväntningarna bland människorna var naturligtvis spända, inte minst bland alla dem som hört de stolta deklARATIONERNA av uppgörelsens upphovsmän om vad man verkligen uppnått. Har vi, frågar sig dessa människor, nu fått det efterlängtrade programmet mot inflationen? Innebär överenskommelsen att vi nu äntligen har att räkna med krafttag mot den förödande penningvärdeförsämringen? Kommer prisutvecklingen i vårt land under den period överenskommelsen avser att bli lugnare än tidigare och lugnare än i andra länder, där motsvarande anti-inflationsdokument inte har undertecknats? Låt oss studera handlingen!

Efter att ha slagit fast de oroande prisstegringstendenserna utanför och innanför våra gränser, understryker uppgörelsen "kravet på en kraftfull ekonomisk politik" och "behovet av en gemensam grund för en fast ekonomisk politik som syftar till att begränsa prisstegringarna och deras verkningar". Vad menar finansminister Gunnar Sträng, som har varit med och arbetat med det här papperet, med "kraftfull och fast ekonomisk politik"? Tanken kan väl knappast ha varit – i varje fall inte finansministerns tanke – att regeringsparten vid överläggningarna med det här uttrycket har velat erkänna att den tidigare politiken inte har varit "kraftfull" och inte har varit "fast"?

Kärnan i de två samverkande partiernas nya anti-inflationsprogram är följande avsnitt, som jag skall be att få föredra:

"Inflationsbekämpningen ingår som ett väsentligt led i en stark finanspolitik. Statsutgifterna måste prövas med omsorg och restriktivitet och möjligheterna till besparingar tillvaratas. Reform-er som innebär bestående krav på det allmänna om högre social standard måste täckas med sociala avgifter och/eller skatter. En stabil finansiering av reform-verksamheten är nödvändig för att undvika att den fortsatta reform-politiken föres till priset av ökad inflation och hårda kreditrestriktioner."

Finanspolitiken skall alltså vara "stark", och det låter ju ståtligt. När har någonsin någon regering förordat en "svag" finanspolitik? Man kan tala, och har också brukat så göra, om en "expansiv" eller om en "sysselsättningskapande" finanspolitik. Och man har mot detta brukat ställa en "restriktiv" eller "efterfrågedämpande" finanspolitik.

Är det detta sistnämnda som överenskommelsen syftar till när man använder begreppet "stark"? Att finansministerns motvilja mot statliga budgetunderskott lyser igenom i formuleringarna är klart. Herr Strängs ovilja att godta det vidare budgetbegrepp som alla ekonomer är helt ense om och som är det enda samhällsekonomiskt riktiga, lyser också igenom. Därför kan innebörden av detta uttalande befaras vara – men finans-ministern har ju möjlighet att rätta mig – en rekommendation om samma ekonomiska politik som fördes under åren 1971–1973 och som ledde till de "förlorade år" som inte minst folkpartiledaren Gunnar Helén tidigare så ofta och så värtaligt beskrivit.

Den statliga utgiftsprövningen skall vidare vara "omsorgsfull och restriktiv". Besparingsmöjligheter skall tillvaratas, heter det. Självfallet har väl ingen några som helst invändningar mot det. Men så länge jag kan minnas har just dessa ord varje år, alldeles oberoende av konjunkturen, återfunnits i herr Strängs finansplaner och kompletteringspropositioner. År efter år har alltså sådana – som det sedan visat sig – till intet förpliktande önskemål framförts, samtidigt som utgiftsstegringarna fortsatt. Om man menar allvar med sina krav på en hård utgiftsprövning och på strävan efter besparingar, varför har socialdemokraterna då så envetet sagt nej till våra år efter år upprepade krav på att den offentliga sektorns utgifter i princip icke bör tillväxa snabbare än ökningen av våra gemensamma tillgångar, och till våra lika konsekvent framförda krav på en parlamentarisk utredning med bestämda direktiv att åstadkomma kraftfulla besparingar?

De kostnader eller inkomstbortfall som sociala reformer leder till skall

nu tackas genom höjda skatter och avgifter. Därmed har socialdemokraterna ännu en gång bekräftat sin krona-för-krona-filosofi, som herr Sträng varit inne på och som jag skall återkomma till ytterligare.

Jag undrar, herr talman, om det finns något annat land där en regering förfäktar en sådan här budgetfilosofi – en filosofi som alltså bygger på att det totala utrymmet för sociala reformer eller statliga utgifter över huvud taget eller rent av skattesänkningar skulle kunna bedömas alldeles *oberoende* av de ökade statsinkomster som ett fullt utnyttjande av våra ekonomiska resurser ger oss. Vad Sverige har råd med måste ju vid varje särskilt tillfälle bero på hur höga inkomster som står till vårt förfogande. Att konstatera detta för mig självklara faktum innebär naturligtvis inte att man inte vill betala räkningen för de beställningar som man gör. Det innebär att man alltid måste ta hänsyn till betalningsförmågan.

Och krona-för-krona-filosofin bortser ju dessutom från att utrymme för nya reformer kan skapas *inte bara* genom högre intäkter *utan också* genom besparingsåtgärder av olika slag och genom en omprövning av tidigare gjorda åtaganden. Just detta sistnämnda har ju finansministern nästan varje år i sina långtidsprognoser brukat erinra om – behovet av att göra nya prioriteringar i framtiden. Det känner vi igen – det har skett år efter år. Men nu passar det liksom inte in i bilden.

Sådana här tankegångar återfinns inte i det nu aktuella aktstycket. Studerar man därutöver årets långtidsbudget finner man – och herr Burenstam Linder har ju erinrat om detta – att det budgetunderskott för de närmaste åren som har utlöst den nästan panikartade aktiviteten från socialdemokratins sida redan efter några år kommer att täckas av de ökade statsinkomster som själva konstruktionen av vårt skattesystem tillför statskassan. – Att herr Sträng nu ler är väl uttryck för en inre tillfredsställelse över att det förhåller sig på detta sätt, antar jag.

Statens ekonomi kan i det här hänseendet betraktas precis på samma sätt som en privat familjs ekonomi. Om, för att ta ett exempel, ett svenskt familjehushåll vill skaffa en ny TV-apparat, en tvättmaskin eller en diskmaskin gör den ekonomiskt kloke hushållaren – mannen eller hustrun – säkerligen en bedömning av om familjen har råd att göra det nya inköpet. I varje fall bör man ju göra på det sättet. Familjen kan få råd till det genom att *avstå* från andra utgifter. Familjen kan alltså spara. Men – om man nu bortser från dagens helt orimliga marginalskattesituation – då står också den möjligheten familjen till buds att genom ökade arbetsinsatser, genom extraarbete eller på något annat sätt, höja sina inkomster för att därmed möjliggöra det här angelägna och önskade inköpet. För den socialdemokratiska filosofin däremot står tydligen varken besparingar eller ökade arbetsinkomster till förfogande, när man skall genomföra nya utgifter.

Sådana här resonemang gillar inte herr Sträng. Jag skall, herr talman, be att få bemöta en del av det herr Sträng förde fram i sitt långa anförande. Det är väl bättre att jag gör det nu än att jag begär replik, även om det förlänger mitt anförande.

Herr Sträng talade om min erbarmliga – jag tror att det var det ordet han använde – skattefilosofi. Om vi nu skall begagna den här terminologin oss emellan – och det är klart att vi kan göra det – när vi

beskriver de olika uppfattningar vi har blir jag givetvis starkt benägen att returnera adjektivet erbarmlig till herr Sträng.

Vi säger ju inte — det är bäst att stryka under det — att *varje* skattesänkning ökar skatteinkomsterna i samma män. Det har vi aldrig sagt. Vi har inte heller sagt att vi inte skall vara med och betala räkningen. Vad vi har sagt är för det första att vi alltid, när vi bedömer vad landet har råd med, måste ta hänsyn till de ökade resurser som den ekonomiska tillväxten skapar. För det andra har vi sagt att utrymme för reformer kan skapas genom en restriktiv utgiftspolitik. Det har herr Sträng också sagt ibland för resten. För det tredje har vi hävdad att det är orimligt och dessutom samhällsekonomiskt felaktigt att stirra sig blind på just det statliga budgetsaldot.

När finansministern ger sig på mig för att jag säger detta och gör gällande att det här är *erbarmligt tar finansministern* — och det har han också bekräftat — samtidigt avstånd från vad nästan varje national-ekonom i det här landet säger. Professor Göran Ohlin hade en artikel om det häromdagen. Finansministern tar också avstånd från budgetutredningens rekommendation och, naturligtvis, från Bengt Petterssons, konjunkturinstitutet, artikel i Ekonomisk Debatt för någon vecka sedan. Detta, säger herr Sträng, må nationalekonomerna tala om. De är inte praktiska män. Det är ren teori. Men de är ju inte erbarmliga i alla fall, herr Sträng!

Den senaste tidens arbetslöshet och ekonomiska stagnation är just resultatet av denna finansministerns skall vi säga erbarmliga — eller uteslutande praktiskt betingade — filosofi. Också på den punkten håller följdriktigt flertalet ekonomer med mig. Vi accepterar inte en fortsättning av denna politik. Vi anser den vara fel. Och vi har medhåll av all denna teoretiska sakkunskap.

Sedan rosade finansministern högerledarna under 1940- och 1950-talen. Det brukar också statsministern göra, när han vill komma åt mig. Högerledarna då var ”jättebra”. Men den situation i vilken de verkade var ju en helt annan än den vi verkar i nu. Socialförsäkringssektorn var på den tiden nästan försumbar jämfört med dagens situation.

I sin replik till herr Burenstam Linder förklarade herr Ekström att talet om de s. k. förlorade åren bara var ”tomt prat”, men det är det tydligen inte för finansministern. För herr Sträng är de ”förlorade åren” tydligen höjden av klok, förnuftig och praktisk ekonomisk framsynthet. Genom denna framsynthet har vi i dag, förklarade finansministern, en valutareserv som gör att vi kan hålla oss på mindre djupt vatten än man måste göra i andra länder. Jag frågar då: Menar finansminister Gunnar Sträng verkligen att vi i dag skall vara tacksamma för de senare årens arbetslöshet och ekonomiska stagnation? Menar finansministern rent av att arbetslösheten och stagnationen, alltså det som herr Helén och vi andra har sammanfattat i begreppet de förlorade åren, var avsiktliga för att vi skulle få denna höga valutareserv? Var det priset som vi betalade för att svenska folket inte skulle få råd att öka sin konsumtion och sin import — ty det är ju samma sak som att öka valutareserven?

Om jag inte missförstod finansministern sade han, att om man skall bedriva konjunkturpolitik skall man inte i det syftet använda inkomst-

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

skatten. Om herr Sträng verkligen menade det, så måste det innebära att finansministern har glömt att vår inkomstskatt är konstruerad så att man har möjlighet att år från år ändra uttagsprocenten. Den konstruktionen har man valt för att skatten skall kunna användas så som konjunkturläget och den varierande statsfinansiella situationen kräver. Den är avsiktligt uppbyggd på det sättet. Och när mervärdeskatten på sin tid genomfördes underströk man från regeringen att skatten var så bra därför att den möjliggjorde en flexibel konjunktur- och finanspolitik. Men sedan hände det ju inte en enda gång att vi använde mervärdeskatten förrän nu efter beslut i februari månad.

Talet om den konsoliderade offentliga sektorn – jag erkänner gärna att det är ett komplicerat uttryck, men det är i alla fall vedertaget – är till ytterlighet abstrakt, sade finansministern. Jag förmodar dock att herr Sträng, som är en utomordentligt beläst man, har studerat även bilaga I till sin egen reviderade finansplan, 1974 års nationalbudget. På s. 161 – det går ju att slå upp – förs precis det abstrakta resonemang, som finansministern kallar det, som vi och andra ekonomer tillåter oss föra när vi diskuterar möjligheterna att bedriva en aktiv konjunkturpolitik.

Finansministern höll som vanligt en medryckande och *till synes* övertygande föreläsning om 1960-talet med dess höga bruttoinvesteringar och dess krav på kapitalmarknaden och drog paralleller med dagsläget. Men i dagsläget räknar ju Gunnar Sträng själv med att bruttoinvesteringarna för nästa år inte skall öka -- förändringen beräknas bli ± 0 . Sådana jämförelser gör verkligen – för att kasta bollen tillbaka – ett abstrakt intryck.

Låt mig, herr talman, medan jag ändå håller på och replikerar, kasta in en replik till Thorbjörn Fälldin.

Thorbjörn Fälldin sade i sitt anförande att moderaterna ansåg att en 3-procentig sänkning av moms var så värdelös att den aldrig bort göras men att det inte hindrar samma parti att nu föreslå en förlängning av moms-sänkningen och att det kanske var fullt konsekvent av oss eftersom vi inom loppet av ett halvår hade intagit ett antal olika ståndpunkter i momsfrågan. För att uttrycka mig försiktigt vill jag säga att jag verkligen inte känner igen moderata samlingspartiet i den här skildringen – jag vet inte varifrån Thorbjörn Fälldin har fått den. Vi har, precis som centern och folkpartiet under de senaste åren, ansett generella åtgärder för att stimulera ekonomin angelägna. Vi har för vår del anvisat två vägar, på vilka en sådan generell stimulans genom tillfälliga åtgärder skulle kunna åstadkommas: direkta skattesänkningar, sänkt mervärdeskatt. Vi har gjort det tidigare och vi gjorde det även i januari i år. Då vi fann att både centerpartiet och folkpartiet föredrog en tidsbegränsad mervärdeskattesänkning, valde vi det andra av våra båda uppställda alternativ. Och vi tyckte att vi då var snälla, vänliga och hyggliga – vi följde ju bara de rekommendationer vi ibland får från våra mittenbröder att föra mittenpolitik. Det tycker jag att man på mittenhall skall vara tacksam för. Centern hade i en motion föreslagit att mervärdeskattesänkningen skulle vara 5 procent, och vi anslöt oss, hyggligt och vänligt, till det förslaget. Den ståndpunkten har vi hela tiden hållit fast vid, och det tycker vi är konsekvent. Det är alltså raka motsatsen till inkonsekvens.

Vi har begärt att den tillfälliga sänkningen skall kunna förlängas efter den 15 september. Det innebär inte att vi säger att sänkningen skall finnas kvar när riksdagen börjar. Vad vi syftar till är att ge riksdagen handlingsfrihet den dag sänkningen skall tas bort och skatten åter höjas. Så snabbt som konjunkturerna skiftar vet vi ännu inte i vilket konjunkturläge vi kommer att befinna oss i höst. Det är sannolikt, skulle jag vilja säga, att sänkningen måste återtas, men det är inte osannolikt att den skulle kunna behöva finnas kvar. Och vi skall vara medvetna om att det kan bli ytterligare en prisstegring ovanpå borttagandet av mervärdeskattesänkningen, och det kan få rätt besvärliga konsekvenser. Men vad vi syftar till är som sagt bara att åstadkomma valfrihet och handlingsfrihet för riksdagen – ingenting annat.

När jag nu kritiserat Thorbjörn Fälldin vill jag också säga att jag med största tillfredsställelse understryker vad Thorbjörn Fälldin sade om behovet att åstadkomma en decentralisering i det svenska samhället, så att människorna kommer närmare besluten. Jag tyckte att hans anförande i den delen var så positivt och värdefullt att jag skulle ha instämt, om det hade varit möjligt att göra ett partiellt instämmande.

Så tillbaka till ordningen!

Den uppgörelse som jag nu kritiserar innebär att riksdagen redan nu skall binda sig för en totalfinansiering av den provisoriska skatteomläggning och den förbättring av våra pensioner som alla partier i princip varit överens om. Det innebär att vi i dag, på detta tidiga stadium, låser oss för en finansiering som inte tar hänsyn till konjunktursituationen och de ekonomiska resurser som kan stå till förfogande vid det tillfälle då reformerna skall förverkligas. Men, vad värre är, uppgörelsen innebär också att vi avstår från alla möjligheter att framdeles genomföra verkliga skattesänkningar. Tillämpad efter orden får tvåpartiuppgörelsen anses omöjliggöra sådana skattereformer. Om den indexreglering av skattesystemet exempelvis skall förverkligas som de borgerliga partierna sedan länge stått bakom, skulle detta förutsätta en motsvarande skattehöjning. Kan detta verkligen ha varit *båda* avtalsparternas avsikt?

Sedan förekommer i uppgörelsen antydningar om höjd energi- och råvarubeskattning. Jag vet vad finansministern tycker om den höjda råvarubeskattningen, och om de här tankegångarna kommer att förverkligas finns det risk för att de leder till stigande kostnader och snabbare prisstegringar – dvs. förvärrar inflationen. Högre energiskatter måste ytterst drabba konsumenternas–löntagarnas förbrukning av elkraft och energi och medföra högre värmekostnader och högre drivmedelspriser.

Herr talman! Det skall ingalunda bestridas att en anpassning av sparavdraget i beskattningen till den prisutveckling som skett sedan det infördes 1961 är motiverad och att ett ökat hushållssparande kan få anti-inflationistiska verkningar. Detta har också hävdats såväl i vår motion som i vår reservation i finansutskottet. En utomstående bedömare ställer sig emellertid undrande till att en sådan åtgärd skall behöva, som det heter, "övervägas av skatteutredningen". Den är så enkel att den utan komplikationer kan genomföras snabbt, redan från den 1 januari 1975. Att skjuta över den till skatteutredningen förefaller vara ett uttryck för de obotfärdigas förhinder. Kan möjligen syftet vara att

koppla in en sådan åtgärd i nästa fas av skatteutredningens arbete och att i samband därmed ställa samma krav på totalfinansiering som tvåparti-uppgörelsen generellt förutsätter? Ett sådant tillvägagångssätt ligger helt i linje med socialdemokratiens konsekventa och principiella vägran att godtaga några som helst skattesänkningar.

Tvåpartiuppgörelsen öppnar dörrarna för en beskattning av eventuella höga exportvinster nästa år. Psykologiskt kan det givetvis synas tilltalande att ta årets goda vinstutveckling för de svenska exportföretagen till förevändning för vinstutjämnande åtgärder. Om man emellertid eftersträvar en tillfredsställande investeringsutveckling – och det gör ju finansministern – bör man med enbart glädje notera den lönsamhetsförbättring som ägt rum under det senaste året, en förbättring som var i hög grad behövlig efter tidigare års abnormt låga lönsamhet. Sett i ett längre perspektiv befinner sig inte ens de mest gynnade exportföretagen ännu i ett räntabilitetsläge som är helt tillfredsställande, om man tar hänsyn till de krav som morgondagen kommer att resa. Många – alltför många – har vid sin bedömning bortsett från att årets vinstutveckling, som procentuellt sett ofta varit mycket god, skall sättas i relation till företagets arbetande kapital och att bedömningen då inte blir lika positiv. Man har inte heller beaktat att boksluten till följd av inflationen innehåller en mycket stor del luft. En uppskrivning exempelvis av befintliga lagervärden med tillämpning av affärsmässiga och för företagets soliditet oundgängligen nödvändiga återanskaffningsprisprinciper förbättrar icke ett företags soliditet, men den lyser i ögonen på dem som saknar elementära bokföringskunskaper.

Liksom de goda exportkonjunkturerna i slutet av 1950-talet och den goda lönsamhet som då rådde, generellt sett, i det svenska näringslivet möjliggjorde investeringar på vilka vårt land sedan kunde grunda sin välförhållande utveckling under en stor del av 1960-talet, har vi all anledning att se till att den förbättring av lönsamhetsnivån som obestriddligen inträffat under det senaste året kan utnyttjas på samma föredömliga och för hela folkhushållet värdefulla sätt. Inte minst på sikt är sådana investeringsåtgärder i allra högsta grad ägnade att verka återhållande på prisutvecklingen och stimulera en konkurrens som också den utgör ett nödvändigt inslag i ett program mot inflationen.

Fördelningspolitiskt och psykologiskt kan den ojämna vinstutvecklingen självfallet medföra olägenheter. Inte minst den solidariska lönepolitiken medverkar till att skapa spänningar, orsakade av den goda vinstutvecklingen i höglöneföretag och en otillfredsställande vinstutveckling i låglöneföretag. Detta problem antydes i tvåpartiuppgörelsen, enligt vilken statsmakterna nu ”bör för sin del medverka till en rättvis och rimlig lösning” på hur ”löntagarna skall få inflytande och del av förmögenhetstillväxten i företagen”.

Det är en fråga som vi moderater har drivit mycket hårt under de senaste decennierna – jag väckte själv den första motionen på 1950-talet. Inom ramen för vårt program för en demokratisering av ägandet har vi år efter år pekat på olika vägar för att göra de anställda delaktiga i förmögenhetstillväxten. Vi har frågat regeringen, varför socialdemokraterna är så intensivt inriktade på att ge de anställda största möjliga andel

av den samlade lönekakan men däremot så kategoriskt säger nej till krav på att ge samma anställda andelar i förmögenhetstillväxten i landet som individer betraktat. Dessa problem har varit föremål för överväganden mellan arbetsmarknadens parter. Därför har vi brukat begränsa oss till att begära statsmakternas medverkan så långt, att de skulle redovisa olika möjligheter att lösa problemet och kartlägga konsekvenserna i skilda hänseenden av vinstandelssystem eller liknande åtgärder för att göra Sveriges arbetstagare delaktiga i det kapital som de själva bidrar till att arbeta ihop och att också lägga fram förslag till de lagändringar som kan behövas för att förverkliga de här idéerna. Syftet från vår sida har inte bara varit att skapa sådan delaktighet i och för sig utan också att därigenom åstadkomma en jämnare fördelning av förmögenheterna i vårt land och att motverka den koncentration av ägandet inom såväl den enskilda som den offentliga sektorn som eljest kommer att äga rum.

Men, som sagt, socialdemokratin har hela tiden kategoriskt sagt nej, bl. a. så sent som för några veckor sedan, då oppositionen lade fram förslag i den riktningen. Folkpartiet var då inte berett – tyvärr – att ansluta sig till en gemensam reservation från centerpartiets och moderata samlingspartiets sida, en reservation som, om det hade blivit ett för oss positivt lottningsresultat i kammaren, skulle ha i hög grad påskyndat frågans lösning. Nu är detta med i uppgörelsen, vilket ju är utmärkt; det är i alla fall någonting som är konstruktivt.

Jag strök nyss under att vi moderater ingalunda är negativt inställda till kompromisser mellan de politiska partierna för att åstadkomma sakligt tillfredställande resultat – tvärtom. Om de överläggningar som regeringen i högtidliga former för några veckor sedan inledde på Haga slott *verkligen* hade resulterat i ett trovärdigt program mot inflationens förödande konsekvenser, hade vi självfallet varit beredda att ge vårt helhjärtade stöd därtill. Vi har ju själva i våra motioner begärt sådana program.

Den korta analysen av vad som verkligen åstadkommits bekräftar emellertid vad jag inledningsvis framhöll, att uppgörelsens syfte inte i första hand kan ha varit att åstadkomma en bättre politik än den som har förts i vårt land under de senaste åren samt effektiva åtgärder mot prisstegringen. Målet – och därom tycker jag att resultatet vittnar – har i stället varit att skapa möjligheter för regeringen att fullfölja sin politik i allt väsentligt enligt hittillsvarande riktlinjer. Uppgörelsen har inte bara avvärjt den oro för nyval som de båda förlorande partierna i 1973 års val kan hysa, utan också öppnat dörrarna för fortsatt socialdemokratisk regeringspolitik. Den har inte skapat de garantier mot prisstegringar som de två samverkande partierna påstår. Vi har all anledning att beklaga detta – inte bara vi moderater, utan alla de medborgare i vårt land som i sista hand måste bära konsekvenserna av en fortsatt inflationistisk utveckling.

Uppgörelsen har dessutom byggt nya murar mot de verkliga skattesänkningar som vi moderater år efter år krävt, och byggt murar också mot den skattesänkingsplan som vi i år på nytt motionerat om och som vi reserverat oss för i finansutskottet. Svenska folket får alltså fortfarande leva med en alltför hög skattebelastning.

Jag gör detta påstående bl. a. därför att strukturen på det svenska skattesystemet är sådan, att skattejusteringar av det slag som förekommit de senaste åren bara ger rent tillfälliga förbättringar, som året därpå elimineras genom den starka progressiviteten och de höga marginalskatterna. Den omständigheten att den här uppgörelsen förutsätter en ny skatteomläggning även 1976 förstärker ytterligare kraven på en systematisk skattesänkingsplan.

Herr talman! När man bedömer den enskilda människans ekonomiska situation och standard måste man självfallet beakta såväl den skattebelastning som drabbar vederbörande som de prisstegringar som uppkommer genom höjda skatter på företagsamheten. Det helt avgörande för en svensk familjs standard är ju det som finns kvar i lönekuvertet eller i plånboken sedan skatter och priser har tagit sitt. Det är för vederbörande strängt taget likgiltigt om lönesumman urholkas genom alltför höga skatter eller genom alltför höga priser. Det är saldot – återstoden – som avgör familjens verkliga standard. Och ju större familjen är, i ju lägre inkomstskikt skattebetalaren befinner sig, desto hårdare drabbas vederbörande av höjda priser oberoende av vad de beror på.

Jag vill i detta sammanhang påminna om de krav på en samordning av skattepolitik och löneförhandlingar som vi framförde redan under 1960-talet och till vilka vi återkom år efter år. Vi förutsatte då att verkliga skattesänkningar – inte skatteomläggningar utan verkliga skattesänkningar – skulle genomföras och samordnas med pågående eller förestående löneförhandlingar och därigenom skapa möjlighet till reallöneökningar även med måttliga nominella lönehöjningar. Ett sådant förfaringsätt skulle verka återhållande på lönekraven utan att därför behöva medföra en motsvarande ökande kostnadsbelastning på produktionen och distributionen och sedan leda till prishöjningar som gjorde löneökningarna delvis illusoriska.

Den socialdemokratiska regeringen avvisade då och har fortsatt att avvisa sådana tankar på en samordning. Först förra året, sedan regeringen tvingats medge att inflationen och det svenska skattesystemets struktur förutsätter lönehöjningar som är helt oförenliga med samhällsekonomisk balans, har regeringen godtagit tanken på en samordning. Det är en principiellt ny metod, sade Gunnar Sträng. Ja, det är en principiellt ny metod, men den kunde ha tillämpats tidigare. Då hade vår ekonomi varit bättre och inflationen inte så besvärlig. Nu säger man att den här nya metoden är förverkligad i tvåpartiuppgörelsen. Är detta verkligen fallet? Innebär verkligen den här uppgörelsen den dämpning av inflationen som vi borde eftersträva? Den avsedda effekten motverkas ju genom att regeringen har fått gehör för höjningar av olika arbetsgivaravgifter. Den totala skattebelastningen blir alltså densamma. En sådan här övervältring leder ju till att det blir inflationsdrivande konsekvenser.

Herr talman! Vi har i vår reservation i finansutskottet angivit vad som enligt vår mening bör ingå i ett realistiskt program mot inflationen. Jag skall inte här upprepa de olika förslag som finns innefattade däri. Men jag vill på nytt understryka, att till de väsentligaste beståndsdelarna hör en stram ekonomi i den meningen, att statsmakterna iakttar största möjliga återhållsamhet på utgiftssidan och vidtar kraftåtgärder för att nå

nödvändiga besparingar samt att man inriktar politiken på skattesänkningar. Om sådana åtgärder "synkroniseras" med löneförhandlingarna, bör en starkt återhållande effekt på inflationsutvecklingen kunna uppnås.

Och låt mig till sist, herr talman, knyta an till vad jag började med om den europeiska socialdemokratin och påminna om vad som har hänt under den allra senaste tiden i Västtyskland.

Willy Brandts avgång som förbundskansler beredde vägen till makten för män med en delvis annan syn på politiken och människornas villkor än den som har styrt den social-liberala koalitionen hitintills. När Helmut Schmidt i sin regeringsförklaring lade en sådan vikt vid att dämpa människornas förhoppningar om snabba och genomgripande reformer, när han satte skattesänkningar och sparsamhet med offentliga utgifter högt på sitt politiska program, då innebar det en brytning med den politik som varit SPD:s under de senaste åren, en rätt sensationell brytning. *Kanske* — jag säger *kanske* — är den nya västtyska socialdemokratin den första att i sin politik öppet erkänna att den tidigare kursen misslyckats.

När kommer svensk socialdemokrati att tänka om? Tyvärr har vägen till ett sådant omtänkande förlängts genom den träffade tvåpartikompromissen.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! När bensinransoneringen upphävdes och oljekvoteringen tog slut var det alltför många människor som trodde att hela energikrisen var över. Med några hänfulla ord om myndigheternas förmåga att krängla till sådana här saker lade man ofta till: "Var det inte värre än så här, då var det ju inte så farligt." Jag skall inte ironisera över dessa människors oförmåga att tänka sig in i det långa perspektiv som knappheten på energi och råvaror kommer att leda till. Då skulle jag få lov att ställa även de politiker och tidningar vid skampålen som före valet 1973 avfärdade folkpartiets varningssignaler precis lika lättvindigt.

Vad jag nu tänker på är den utbredda oviljan att tidigt på våren 1974 hålla fast vid den insikt som fanns hos många kring årsskiftet: att oljekrisen är någonting mycket allvarligt, att den föder en priskris, en marknadskris och att det gör 1974 och 1975 till de ekonomiskt mest ovissa och svårbemästrade åren under hela efterkrigstiden. Även finansministern föll faktiskt ett par veckor för frestelsen att gå ut och blåsa under den här lättsinniga faran-över-stämningen med hurrarop för de uppåtgående tendenserna i svensk ekonomi. Det var inte så bra. Hur skönt det än känns att hurra och sjunga när en lång, mörk och trist vinter rasat ut, så räcker det ändå inte med att sjunga om sköna maj. Det är tvärtom nödvändigt att envist påminna om två saker: hur inflationen drar fram från land till land närmast som en medeltida pest och hur marknader utomlands, där Sverige sedan gammalt har en stadig och bra avsättning, blivit oberäknliga. På en del håll skriker man efter våra varor och säger: Vi betalar vad som helst. På andra håll har man inte pengar att köpa för.

Men Sverige är bara en bit av räknestycket. Allvarligast är 1974 års läge för de fattigaste länderna. Sverige kan en tid kompensera sig genom

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

att ta mer betalt för timmer, massa, papper och malm. Den möjligheten har inte många u-länder. När dessutom skördarna slår fel och priset på konstgödsel skjuter i höjden är katastrofen på flera håll ett faktum. Bland de hårdast drabbade länderna finns flera av de u-länder Sverige sedan länge har biståndssamarbete med. Jag tänker på Indien, Bangladesh, Etiopien, Kenya, Tanzania och Sri Lanka. Det ger Sverige ett särskilt ansvar.

När FN på u-ländernas initiativ äntligen har lyckats samla sig till konkreta aktioner för att rädda livet på tiotals miljoner människor och förhindra totalt ekonomiskt sammanbrott i de hårdast drabbade länderna, då måste Sverige känna en särskild förpliktelse. Jag hoppas att regeringen följer den maning riksdagen i dag lär komma att rikta till den. FN:s nyligen beslutade fond för de fattigaste och hårdast drabbade u-länderna måste få en tidig utfästelse om ett rejält svenskt bidrag. På det viset kan vi dra med oss andra rika länder. Varje svensk krona kan ge tiofalt och hundrafalt igen den dagen vi meddelar vårt beslut i FN, och då kan det också bidra till att uppfylla enprocentsmålet i tid. Prisstegringarna på livsnödvändiga varor drabbar u-länderna. För dem blir det en fråga om liv eller död. Så illa är inte läget i de rika länderna. Men också här sveper inflationen fram, vilket en del människor var på vippen att glömma för några månader sedan. Den drabbar hårt och godtyckligt, hotar sysselsättningen samt skapar social oro och hårda motsättningar. De aktuella siffrorna, som genom OECD eller på annat sätt blivit kända under de senaste dagarna, tyder inte på att inflationens härjningar är över. Tvärtom är det nu och månaderna framåt som de stigande priserna på viktiga råvaror slår igenom fullt ut i alla led. Svårigheterna ligger alltså framför oss.

I april i år låg konsumentpriserna bra mycket högre än ett år tidigare i några jämförbara länder, vilket framgår av följande tabell:

Italien	15,6 procent
Danmark	15,2
Schweiz	8,7
USA	10,2
Canada	9,9
Belgien	10,4
Österrike	9,7
Sverige	9,4
Västtyskland	7,1
Japan	23,9

Man finner av tabellen att Sverige låg hyfsat till. En del ekonomiska experter anser att den svenska siffran bör justeras upp med någon procent. Däremot är, såvitt jag förstår, den siffra som angivits för Sverige i denna veckas nummer av den internationellt ansedda tidskriften Time helt missvisande. Enligt Time skulle Sverige efter en uträkning på ettårsbas på de tre första månadernas siffror efter dessa tolkningar av OECD hamna på 20 procent, vilket förefaller fullständigt orimligt. Men vi lever farligt, och det är detta vi måste ha med oss, när vi nu skall fatta

beslut om den ekonomiska politiken.

Ganska nära Sverige kan vi se exempel på de påfrestningar som en inflation av den större storleken för med sig och kanske än mer den rubbning av hela den ekonomiska balansen med omvärlden som de stegade priserna har lett till.

Risken är då att många länder reagerar med åtstramning, panikdevalveringar och importrestriktioner i stället för att satsa på internationellt samarbete. EG fick lov att i efterhand snällt acceptera den 50-procentiga italienska pålagan, trots att något konsultationsförfarande enligt EG-stadgan inte hade ägt rum. När länder kommer i knipa, slår de bara till. Då gäller tydligen inga avtal.

OECD har fattat galoppen, men ingen vet hur mycket dess rekommendationer kommer att betyda. En minskad världshandel kan alltså leda till en världsomfattande depression. Därför är det oändligt viktigt att Sverige efter måttet av sin förmåga satsar på ansträngningarna att i samverkan med andra länder finna åtminstone tillfälliga lösningar på valutaproblemen och den stora frågan om hur oljeländernas exportinkomster skall länkas in i världsekonomin, så att vi inte själva hamnar i de missriktade restriktionernas och bromsarnas spår.

Sverige får räkna med en inflation på 10-12 procent. Den är snart ett faktum, men det är inget skäl till att vara passiv. Med en skicklig riksbankspolitik kommer man en bit – jag tänker då inte minst på sättet att sköta växelkurserna. En annan sak är att folkhushållet givetvis måste betala oljeräkningen. Men riksbanken får då inte på hemmaplan agera så att de hårda kreditrestriktionerna slår i en konjunkturedgång 1975. Då upprepas det svåra misstaget från årtiondets början. I den delen kan jag instämma i något av vad herr Burenstam Linder tidigare sagt. Det finns en klar risk för att direktiv som nu ges till bankerna genom eftersläpning verkar just i ett sådant läge under första hälften av 1975, då det sannolikt är stimulanser och inte bromsar vi behöver använda. Dessutom kan och bör vi sätta in åtgärder som skärmar av en del av inflationens verkningar, t. ex. för småspararna. En väg redovisas i överenskommelsen mellan regeringen och folkpartiet.

Herr Burenstam Linder talade trivsamt om hur besvärligt det är att vakna på morgnarna en vår som denna och hur välgörande det var att det fanns någon uppe i arla morgonväkten, såsom Gunnar Helén, för att varje morgon via radion tala mot inflationen. Han menade att det var mest bara prat.

Jag vet inte riktigt hur herr Burenstam Linder definierar det. Jag har studerat moderata samlingspartiets sexpunktsprogram mot inflationen och verkligen sökt utröna om i detta finns något av liberala ekonomiska grundsatser som vi skulle ha missat i vår uppläggning av resonemangen med de andra partierna och med regeringen. Jag kan inte finna det. I den mån det är liberala tankegångar som där uttrycks – ibland lägger man sig ju, som herr Bohman så värtaligt har beskrivit, av någon sorts snällhet just där den liberala mitten är – så kan jag inte finna annat än att de svarar mot den inställning i sak som överenskommelsen är uttryck för.

Jag skall ta bara tre exempel. Vi har skapat garantierna för att den marginalskattelindring genomförs 1975 som skatteutredningen var ense

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

om. Vad har ni gjort i det fallet – i handling – för att inte John-Olof Persson i Stockholms stadshus eller andra inflytelserika socialdemokrater i sista stund skulle förfära så att den skattereformen inte fick den karaktär som utredningen var ense om, nämligen att lätta på trycket för betydelsefulla grupper i mellanskikten, som tidigare var särskilt hårt drabbade?

Vi kan ta kravet på att ge småspararna någon ersättning för den urholkning av realvärdet som sker på grund av inflationens verkningar på det som sätts in på bankkonton. Vi får åtminstone nu fram ett krav på att utredningen med förtur skall finna former att återställa det prismässiga värdet av det sparavdrag som infördes 1961. Det betyder i praktiken för de många enskilda människorna att man kan få avkastningen på ett kapital i 30 000-kronorsläget ograverat utan ett straffavdrag.

Jag kan nämna egenföretagarna, som jag kommer tillbaka till i annat sammanhang. Beträffande dessa har vi genom undantaget från de första 10 000 kronorna av löneskatten visat på en väg att successivt få bort denna felaktiga skatteform.

Men på ett mera principiellt plan vill jag säga – och nu riktar jag mig inte till något speciellt parti – att det är en avgörande svårighet att löntagarparten och de politiska partierna i kampen mot inflationen av naturliga skäl i många fall kan hamna i motsatta intressen. Löntagarna har genom den sammantagna verkan av internationellt bestämd inflation och ett starkt progressivt skattesystem inte upplevt sig få sin rättmätiga andel av de ökade resurserna i samhället. Därför har det i de tidigare lönerörelserna funnits en tendens att kompensera sig även för väntade penningvärdeförsämringar. Ingenting kan mera effektivt bygga upp en fortsatt rullande inflation.

Förs det fram lönekrav som bäddar för en stark inflation samtidigt som företagen på nytt får sämre tider, då är kombinationen så olycklig som möjligt. Inte heller för löntagarna kan ju en accelererad kapploppning mellan löner, skatter och priser vara meningsfull. I det läget har folkpartiet genom åren pekat på att stabiliseringsområdet mellan regering, partier och arbetsmarknadens parter på gott tidsavstånd från själva lönerörelsen kan ha sitt värde. För att lyckas i kampen mot inflationen behövs, har vi sagt, gemensamma tag. Här kan ingen aktör ensam nå framgång.

Den 15 maj i fjol förde vi fram ett förenklat förslag i förhållande till förslaget om de mera omfattande stabiliseringskonferenser som vi alltjämt anser vara den ideala utformningen. Syftet med detta var att bryta ner en del av det prestigemotstånd som funnits på regeringssidan mot denna typ av överläggningar. De senaste veckorna, faktiskt på dagen ett år efter det att vi lade fram det programmet, träffades de politiska partierna på Haga som ett led i en liknande typ av överläggningar angående åtgärder mot inflationen. Det är självklart att vi upplever det som tillfredsställande att folkpartiets gamla kungstanke att en framgångsrik kamp mot inflationen kräver ett förtroendefullt samråd mellan arbetsmarknad och partier åtminstone i viss mån kommit i praktisk tillämpning.

Löntagarna får genom den slutliga överenskommelsen mellan folkpartiet och regeringen vissa garantier för höjd standard utan att lönerörelsen behöver bli sådan att den rubbar den samhällsekonomiska balansen. Genom att dela ansvaret för finansieringen av viktiga reformer undviker vi att avtalsrörelsen förbereds och inleds i en ovisshet som skulle kunna få förödande verkningar på hela ekonomin. Utredningen om löntagarnas andel i företagets kapitaltillväxt blir naturligtvis på sikt av ännu större betydelse för att minska de spänningar i ekonomin som driver på inflationen. Denna utredning bör kunna ta fram ett för de enskilda löntagarna överlägset alternativ till de olika förslag om branschfonder och andra mera dogmatiska lösningar som har skyttat från olika håll.

Överenskommelsen mellan folkpartiet och regeringen ger vårt land en chans att dämpa prishöjningarna. Det är en viktig sak när vi ser hur den rekordsnabba penningvärdeförsämringen drabbar hårt runt omkring oss och dessutom i så många länder fräter på den sociala samkänslan. Men överenskommelsen ger också påtagliga och viktiga förbättringar för den enskilde skattebetalaren.

Människor i vanliga inkomstlägen kan 1975 hjälpas ur den skattefälla de har suttit i under flera år. En person med 40 000 kronor i årsinkomst får nästa år behålla 100 kronor mer av en nytjänad tusenlapp genom dessa förändringar på statsskattesidan. Och marginalskatten sänks ungefär på det sätt vi föreslog i valrörelsen förra året. I kronor räknat innebär det för de flesta att den statliga inkomstskatten nästa år sänks med mellan 1 000 och en bit över 2 000 kronor. Nu gäller det att se upp så att inte kommunala skattehöjningar än en gång åter upp dessa lättnader.

Det har funnits vissa rena orimligheter i skatte- och bidragssystemet som nu under alla förhållanden tas bort. Barnfamiljer och låginkomsttagare utan barn får behålla mer av sina bostadstillägg när inkomsten ökar. Sammantaget får t. ex. en familj med barn där ena maken förvärsarbetar och har en årsinkomst på 40 000–45 000 kronor 150 kronor mer över för egen del av varje nytjänad tusenlapp.

Den enskilde skall med egna ansträngningar kunna förbättra sin standard. Det måste löna sig att arbeta. Det är och förblir för oss både en huvudsak och en hjärtesak. Nu säkras en skatteomläggning som leder åt rätt håll. Vi har nått enighet om att verkningarna av denna skatteomläggning måste säkras också för 1976, trots att vi alltjämt tvistar om metoden. Den insikten är särskilt viktig eftersom avtalsparterna tycks vara allmänt inställda på att nästa avtal skall omfatta mer än ett år.

För vår del är vi fast övertygade om att det behövs ett inflationsskydd inbyggt i själva skattesystemet. Det kan inte vara rimligt att med en inflation som rusar upp över 10 procent ha ett skattesystem som bygger på att det inte blir någon inflation alls. Den enskilde skall inte behöva få hög marginalskatt på den del av en löneökning som bara ersätter penningvärdets fall.

Det är en grupp som här drabbas särskilt hårt, och det är pensionärerna. De har faktiskt alltjämt den kanske hårdaste marginalskatten av alla. För många blir det i dag bara 5–10 kronor kvar av varje extra hundralapp i sidoinkomst eller ATP. Det beror på att bostadstilläggen för pensionärer reduceras med så mycket som hälften av en inkomstökning. Det här skall

det nu äntligen bli ändring på. När ATP ökar eller när en pensionär ökar sin sidoinkomst på annat sätt med en tusenlapp får han eller hon genom skatteomläggningen behålla 170 kronor mer av bostadstillägget än för närvarande.

Vi ser detta som särskilt väsentligt, därför att staten inte kan få fortsätta att straffbeskatta pensionärer som vill hålla någon kontakt med yrkeslivet och därmed få en liten sidoinkomst. Tvärtom skall de kunna känna att deras insats uppmuntras av samhället. Det är det betraktelsesättet som nu långsamt genomsyrar kraven på en rörlig och valfri pensionsålder vid sidan av den sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år som det länge har rått enighet om.

För många kommer pensionsdagen som en befrielse. De har kanske arbetat i ett tungt jobb som med åren har känts allt tyngre. Kroppen är sliten. Kanske har de också vid sidan av jobbet någon syssla att med glädje ta itu med efter pensioneringen. Då kan pensionsåren bli en chans att ägna sig åt det man inte fick tid med och inte hade ork till under sina yrkesverksamma år.

Men för många andra känns pensionsdagen närmast som en stupstock. De ser kanske till en början med glädje fram mot pensioneringen. Nu skall man kunna ta det lugnt och ägna mer tid åt sin hobby. Men när pensionsdagen väl är där blir känslan en annan. Arbetet har i själva verket fyllt ens liv. Det känns trots allt tomt att lägga av helt, att släppa kontakten med sina arbetskamrater, att uppleva att man inte längre behövs på samma sätt som förr. Efter en tid känns tomheten än starkare. Tiden liksom kryper fram. Det har blivit ett alltför abrupt avbrott att ena dagen vara fullt sysselsatt och den andra dagen helt ledig.

Det är självklart att olika människor reagerar på olika sätt även i sådana här situationer. Och problemen skiljer sig mellan olika yrken. Men dagens pensionssystem bygger i själva verket på den falska förutsättningen att alla människor skulle vara likadana och alla yrken lika krävande. Det är det som måste ändras. Den enskilde skall kunna gå i pension tidigare än vid 65 år utan att förlora så mycket ekonomiskt på det som han nu gör fram till 67 år. Och han skall kunna trappa av sin yrkesverksamhet och under några år arbeta kortare tid än full tjänstgöring om han så vill.

Herr Fällidin ställde en något utmanande fråga till övriga partier om det var nödvändigt att, för att kunna förverkliga denna rörlighet samtidigt med sänkningen av den allmänna pensionsåldern, göra ett uppskov med ikraftträdandet på sex månader.

Det är klarlagt att arbetsmarknadens organisationer efter det att utredningsarbetet i den delen var avslutat har kommit till uppfattningen att de behöver mer tid för de avlösnings- och samordningsförhandlingar som är nödvändiga än vad de hade tänkt sig. Det skulle väl vara märkligt om vi inte gav arbetsmarknadens parter och organisationer den rätten att de även kan få pröva om vad någon av deras företrädare har sagt i en statlig utredning. Annars skulle ju allt remissarbete och all beslutsprocess i riksdagen efter en utredning vara bortkastade, och vi skulle bara ha att trycka på knapparna för vad utredningen har kommit fram till. Man har helt enkelt insett att man tog för lätt på detta och att dessa förhandlingar

kommer att ta längre tid än man beräknade. Löntagarorganisationerna ville ha ett helt år på sig. Det är alltså faktiskt ett billigt knep när man säger att det är Arbetsgivareföreningens linje som har segrat. Det är det icke, utan det är löntagarorganisationernas krav på ett års uppskov som har lett till att överenskommelsen mellan regeringen och folkpartiet accepterar ett halvt års uppskov.

Skulle det för övrigt ha varit SAF:s linje som i sak hade visat sig övertygande, hade det inte heller funnits något hinder att ansluta sig till den. SAF är inget fult ord. Vad är det för sätt att använda dessa bokstäver i den politiska propagandan som någonting smutsigt och fult!

Hur viktigt det än är att uppfylla kravet på sänkning av pensionsåldern är det större grupper som tjänar på att samordningen mellan sänkt och rörlig pensionsålder kan träda i kraft samtidigt. Centerns linje, hur välmenande den än är, missgynnar faktiskt fler människor än en och en halv årskull som på det här sättet får vänta till den 1 juli 1976. Om man mot organisationernas önskan hade beslutat att de nya reglerna skulle gälla från den 1 januari 1975 hade rörligheten icke kunnat ingå i beslutet.

Nu får vi en helt ny syn bland arbetsgivare och andra på pensioneringen och på de äldre i det aktiva arbetslivet. Jag vill uppmana alla arbetsgivare – privata såväl som offentliga – att i samråd med de fackliga företrädarna verkligen inventera möjligheterna att ta fram tjänster kortare än heltid och över huvud taget anpassa arbetslivet till de äldres önskemål. I så fall kan den rörliga pensionsåldern visa sig innebära något stort: en verklig valfrihet för de äldre i arbetslivet. Jag har träffat på många de senaste dagarna som har sagt mig: Vi bryr oss inte så mycket om det partitaktiska som det snackas om kring er överenskommelse; för oss är det viktigt att det här kommer att ändra livet till det bättre för många människor.

Om man vill få fram de nya jobben och underlätta för företag, stat och kommun att anställa också dem som inte är mest högproduktiva bör man inte lägga extra skatt på lönekostnaderna utöver vad man finner motiverat med hänsyn till nya krav på social högre standard, som man anser att samhället skall ha råd med. Skatten skall läggas på det vi vill snåla med – energi och kanske även knappa råvaror. Därför är den allmänna arbetsgivaravgiften, löneskatten, feltänkt och bör enligt folkpartiets uppfattning – så snart som vi över huvud taget får råd med det -- ersättas med andra skatteformer.

Vi ser därför den särskilda lättningen för egenföretagarna inom ramen för just den allmänna arbetsgivaravgiften som en första början till avvecklingen av denna felaktiga skatteform, och vi ser den som en viktig rättvisefråga. Det finns 250 000 egenföretagare här i landet, har det sagts mig – jordbrukare, fiskare, handlare, hantverkare, konstnärer, författare och även sådana som i det egna hemmet anser sig ha råd att anställa hemhjälp. De drabbas i dag hårt av just löneskatten och andra avgifter. När de pressas på höjda egenavgifter kompenseras inte detta som för företag i allmänhet av motsvarande lägre kostnader på lönesidan.

Egenföretagarna befrias nu från löneskatt för de första 10 000 kronorna av årsinkomsten. Det betyder en skattelättnad på 400 kronor

om året. Gränsen på 10 000 kronor skall jämföras med genomsnittsinkomsten för hela gruppen, ungefär en kvarts miljon egenföretagare, som lär ligga inemot 27 000 kronor. För konstnärerna som grupp t. ex. är det dokumenterat genom deras fackliga organisation att den taxerade årsinkomsten ligger under 10 000 kronor. Kvar blir alltså genomsnittsinkomsttagaren helt befriad från löneskatt.

När penningvärdet faller så snabbt som det gör drabbas småspararna särskilt hårt. Jag vill därför på nytt påminna om vad jag sade förut i anknytning till herr Burenstam Linders inlägg, att det är viktigt att en person som kring 45 års ålder har satt av ett litet kapital för att ha som en extra trygghet på ålderdomen inte skall behöva finna att när han går i pension 20 år senare sparkapitalet är värt ungefär hälften av vad det var när han fyllde 45 år, trots den ränta som han dessutom har fått skatta för.

Småspararna måste alltså skyddas mot inflationens härjningar. Det är här vi menar att ett återställande av det prismässiga värdet, realvärdet, av sparavdraget från 1961, vilket i praktiken innebär en fördubbling fram till årets slut, skall ske så att man i stället för 400 får dra av 800 kronor. Detta berör också många människor. Av Sveriges 5,5 miljoner inkomsttagare har ungefär hälften – 2,5 miljoner – inkomst av kapital. Över 2 miljoner av dessa ligger i inkomstlägen under 40 000 kronor. Det är också här fråga om en verklig lättnad när denna avdragsrätt kan träda i kraft.

Det kanske viktigaste med det samråd som har genomförts och den överenskommelse som har träffats är att det bör vara möjligt att minska något av den osäkerhet för framtiden som annars skulle medföra att löntagarna vid nästa viktiga avtalsrörelse skulle anse det nödvändigt att gardera sig med extra stora löneökningar, att företagen skulle söka skydda sig med prisökningar i förtid och att folk i allmänhet minskade ett sparande som ändå riskerar ge negativ ränta.

Jag har inga som helst ambitioner att en överenskommelse av det här slaget skall lösa alla problem. Det vore att ge den en helt annan innebörd, en helt annan räckvidd än vad som finns i den. Den innehåller ingenting annat än de förslag och de gemensamma ställningstaganden som är öppet redovisade i texten och som även finns med nu i riksdagstrycket.

Det är klart att det skulle gå att göra en sådan här sak mycket bättre – bättre om det vore ett bredare samförstånd, bättre om vid de överläggningar som ägde rum mellan regering, partier och arbetsmarknadens parter det fanns alternativa konjunkturprognoser, ett alternativt material om hela det ekonomiska förloppet och annat viktigt material för samråd. Det fanns inte i år. Det fanns knappt ett papper som underlag, i varje fall inte när de politiska partierna träffades, och jag tror inte heller vid överläggningarna med arbetsmarknadens parter. Det är naturligtvis särskilt allvarligt när inte ens regeringen har gjort någon konjunkturbedömning som sträcker sig in över nästa avtalsperiod.

Vi ser alltså på stabiliseringspolitiska konferenser i större sammanhang som ett viktigt inslag i den ekonomiska politiken. Vi tror att det är viktigt därför att Sverige har kommit i otakt med det allmänna internationella konjunkturförloppet genom vad jag har kallat – som jag menar med rätta – de två förlorade åren, 1971 och 1972. Nu borde det

vara en huvudambition för den ekonomiska politiken att se till att vi kan hänga på en kommande internationell uppgång utan att dessförinnan behöva genomleva en ny period av massarbetslöshet och stagnation. Det får helt enkelt inte ske.

Sådana här analyser av förutsättningarna för framtiden och ett öppet, för allmänheten tillgängligt resonemang om förutsättningarna för den ekonomiska politiken är viktiga också av andra skäl. När inflationen sprider sig och oroar människor ser de förljugna politiska frälsningslärorna – modell Glistrup – sin chans.

I en variant riktar sig dessa falska läror mot hela det sociala reformverket och mot de skatter som är till för att ge alla medborgare en grundläggande trygghet.

I en annan variant – den kommunistiska och vänstersocialistiska – för de fram enkla lösningar av annat slag. "Stoppa priserna." – "Lås hyrorna." – "Inför planhushållning."

Det funnes mycket att säga om sådana och andra enkla slagord som vi möter i vänsterpartiet kommunisternas tappning också här i riksdagen. Jag har läst i tidningen att herr Hermansson i sitt inlägg kommer att klagande fråga med Predikarens ord: "Likaledes, om två ligga tillsammans, så hava de det varmt; men huru skall den ensamme bliva varm?"

Jag förstår att det där med ensamheten är herr Hermanssons bekymmer, och jag skall inte försöka klara av det, men jag tror i alla fall inte att det blir någon bra och naturlig värme, om man försöker lösa inflationens problem med permanenta prisstopp och byråkratisk kontroll. Snabb inflation är ett uttryck för obalans i ekonomin. Det är en signal som inte bara manar till analys utan också till faktiska beslut. Vi kanske har dragit ut för mycket ur ekonomin, mer än det finns produktionskapacitet för. Det har blivit alltmer ont om viktiga råvaror och vi har kanske tagit ut löneökningar som inte motsvaras fullt ut av höjd produktivitet. Det är detta som man kan – med den typ av ärliga resonemang som herr Löfgren talade för – åtminstone i sak belysa och se till att alla som är med och fattar besluten är medvetna om.

En av många risker med en så omfattande statlig detaljreglering som man pläderar för från en del håll är att prissystemet sätts ur spel. Priserna ger inte i en socialistisk planhushållning de signaler som behövs för att hålla balans i ekonomin. I stället för att drabbas av snabba prisförändringar snärjs man in i ett nät av köer, regleringar och direktiv.

Om priserna på t. ex. knappa råvaror stiger i en marknadsekonomi, tvingar det fram bättre hushållning med råvarorna och intensiva ansträngningar att finna nya och vettigare teknologier. Och med en effektiv konkurrens motsvaras ofta prishöjningarna på ett håll av prissänkningar, eller i varje fall oförändrade priser, på andra håll. Det blir ett huvudskäl till att slå så hårt mot monopol och karteller som vi vill göra med skärpt lagstiftning, och dessutom ett skäl till att vända sig mot en omfattande statlig centralstyrning.

Om vi vill ha framgång i kampen mot inflationen utan att hamna i ett mycket värre elände är uppriktighet i fråga om problemens karaktär det första villkoret. Sedan får det accepteras att man resonerar sig fram till en enighet så bred som möjligt, därför att det finns inga patentlösningar eller

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

täta skott mellan olika delar av politiken och vad arbetsmarknadens parter beslutar om.

Som ett socialliberalt parti ser vi det som en huvuduppgift att visa på hur man skall kunna förena frihet och trygghet i en decentraliserad ekonomi. Det är inte minst därför vi gör kampen mot inflationen till ett huvudinnehåll i det politiska arbetet.

Vi presenterade, herr talman, i början av denna riksdagssession folkpartiets handlingsprogram för 1974. Vi klargjorde där våra krav på samhällsförbättringar och riksdagsåtaganden. Utgångspunkten var vårt partiprogram och det valmanifest vi hade presenterat för väljarna 1973. Ur det hämtade vi fram några hjärtesor, som nu är på väg att förverkligas. Vi konstaterade redan då att det av väljarna givna jämviktsläget i riksdagen inte fick leda till att riksdagens handlingskraft förlamades. Riksdagen måste fungera. Partierna bör visa, sade vi, att de är beredda att ta ansvar för de beslut situationen kräver.

Nu liksom tidigare har en del av våra förslag blivit nedröstade i riksdagen. Dit hör så viktiga önskemål som vårt tioårsprogram för tilläggsisolering av hus, principbeslut om att inrikta arbetstidsförkortningen mot sex timmars arbetsdag och stöd till ideella organisationer, bl. a. genom avdragsrätt för gåvor. Det är sådant som vi arbetar vidare med vid sidan av kärnpunkterna i vårt program i en strävan mot ett mjukare, ett mänskligare samhälle.

I många viktiga frågor har vi emellertid vunnit avgörande framgångar. Det har varit möjligt genom stöd från andra partier, oftast centerpartiet men även moderata samlingspartiet och socialdemokraterna. Det nya nu är att också regeringen visar prov på samförståndsvilja och är beredd att ta hänsyn. Från vår sida har det naturligtvis ibland varit nödvändigt att jämka på ståndpunkter och krav. Det finns t. o. m. formuleringar i den här överenskommelsen som jag inte tycker är idealiska. Men man kan icke som ett mindre, politiskt parti göra anspråk på att ensam diktera, det vore helt orimligt. Men lika litet som vi själva gör avkall på principiella övertygelser, lika litet begär vi det av någon annan part som vi förhandlar med. Vi kan lugnt konstatera att många av de krav som folkpartiet förde fram i valrörelsen nu förverkligas. Jag tycker att vi har rätt att vara glada och stolta över det.

Inom folkpartiet är vi ganska vana vid att bli utsatta för skäll och gnäll från andra partier. Socialdemokratiska debattörer förtalar oss tydligen ibland rätt mycket av gammal vana, men självfallet mest för att de ogillar den liberala synen på människa och samhälle. En del kanske inte ens har förstått den. Men när företrädare för moderata samlingspartiet och framför allt den konservativa pressen i stigande utsträckning kritiserar oss för den politik som jag här nyss har redovisat, då finner jag det vara ett något egendomligt sätt att verka för en icke-socialistisk majoritet i väljarkåren. Herr Bohman har här i dag valt misstänkliggörandets väg, velat ifrågasätta om inte den träffade överenskommelsen innehåller något helt annat än vad den redovisar. Det är ett misstänkliggörande utan grund. Det är möjligt att det har varit ett kärt besvär för herr Bohman att framföra detta, men det har i så fall varit förgäves.

Bakom den här kritiken ligger någon sorts föreställning att folkpartiet

skulle ha ideologiska förpliktelser att söka inta ståndpunkter som passar moderata samlingspartiet. Det är inte fallet, har aldrig varit fallet och det kommer heller inte att bli det. Våra förpliktelser mot oss själva och mot väljarna gäller trohet mot de socialliberala idéer som vi visar utåt och som bär upp vårt parti. Samförstånd eller konfrontation kan då inte vara och får inte vara självändamål. Vi har en skyldighet att försöka vrida samhällsutvecklingen i den riktning som mest troget överensstämmer med våra idéer om hur ett gott samhälle skall formos.

Folkpartiet är, som jag har påpekat många gånger under den gångna vintern, ett icke-socialistiskt parti. Med det menar jag att vi motsätter oss en samhällsutveckling där makten koncentreras till centrala statliga organ. Med det menas också att vi vill direkt uppmuntra människors initiativ och skaparkraft, inom och utom det ekonomiska livet -- att vi vill gå långt i denna uppmuntrande riktning. Men folkpartiet är ändå först och främst ett socialliberalt parti. Och socialliberalismen är en idé om människors frihet i en levande social gemenskap. Våra beprövade, frisinnade och liberala värderingar har sin utgångspunkt i en omutlig respekt för den enskilda människans värdighet och inte minst hennes idealitet, men också i en respekt för social rättvisa. Det innebär en ständig strävan till gemensamma insatser för att förverkliga friheten för de många.

Detta är och förblir basen för folkpartiets politiska handlande. Det bestämmer också de frågor som vi med särskild iver vill föra fram för diskussion och beslut: arbetet för en levande när demokrati och offentliga insatser som verkligen står i överensstämmelse med människors krav och önskemål. Kampen mot den sorts byråkratiskt tänkande där systemen och tekniken får bli avgörande och omsorgen om mänskliga värden och miljö bara kommer i andra hand. En vård som sätter människan främst och där vi kan ge den mänskliga kontakt och omsorg som i dag så ofta uteblir för dem som är de fattigaste och svagaste. Rätten för människor att få uppleva ett arbetsliv som inte bara ger goda försörjningsmöjligheter utan som också ger chanser till självförverkligande. En beslutsam vridning av industrisamhällets kurs, bort från det gigantiska slöseriet med ändliga resurser. En självklar kamp för att Sverige, som ett av jordens rikaste länder, också skall uppfylla sina internationella förpliktelser.

Detta är centrala socialliberala arbetsuppgifter och dem tänker vi fullfölja. Ibland kan de bäst föras framåt genom samlande lösningar. Ibland blir det nödvändigt med hård och långvarig opinionsbildning. Att övervaka och kritisera de maktavande är därvid en lika naturlig del av detta arbete som att få fram konstruktiva idéer och förslag. Växling vid makten är mot denna bakgrund ett värde i sig, förstärkt av det långa ensidiga maktinnehavet i Sverige. Men avgörande för oss är alltid politikens innehåll. Ju kraftigare stöd vi får av väljarna för en medveten socialliberal politik, desto lättare blir det för oss att aktivt medverka i en förnyelse av politiken i dess helhet och i riktning mot ett mänskligare samhälle.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Om jag först får göra en reflexion till det närmast föregående anförandet, så talade herr Helén så mycket om sin identitet att man nästan trodde att han hade tappat den.

Den här debatten handlar både om det ekonomiska läget och om det politiska läget i riket. Debatten ger goda möjligheter att påvisa det inbördes sambandet mellan ekonomi och politik. Hur är då det ekonomiska läget? Och vilket är det politiska läget?

Med citat kan man ibland ge korta och karakteristiska svar. Jag skall anföra två citat av socialistiska klassiker — eftersom herr Sträng har börjat med den metoden — som sammanpressat svarar på båda frågorna.

Det första citatet är ur Marx' *Kapitalet* och talar om vad som händer när en ekonomisk kris avvecklas. En del av kapitalet förlorar i värde, en del företag — särskilt småföretag — går under, arbetslösheten pressar ner lönerna, kapitalisterna söker stegra produktivkraften genom nya maskiner och ökad utsugning. Profitkvoten börjar stiga igen. Nu citatet: "Och så löper man på nytt cirkeln runt. En del av kapitalet, som förlorat i värde, återvinner sitt gamla värde. I övrigt genomlöpes åter samma felaktiga kretslopp med utvidgade produktionsbetingelser, med utvidgad marknad och med höjd produktivkraft."

En ny ekonomisk kris väntar med andra ord i slutet av detta kretslopp. Den svenska kapitalismen har kommit in i ett konjunkturmönster med en relativt stark nedgång i produktionsvolym och sysselsättning vart femte år. Nästa nedgång kan väntas bli som djupast 1976, dvs. det år då nästa riksdagsval skall äga rum. Om den sittande regeringen tänkt några djupa tankar omkring detta sammanträffande i tiden synes ovisst.

För ögonblicket förefaller den helt fånglad av den kapitalistiska högkonjunkturen. En stor tillfredsställelse är grundtonen såväl i proposition nr 100 om komplettering av riksstatsförslaget som i finansministerns anförande här i dag. Politiken byggs upp på kortsiktiga kombinationer med något av de borgerliga mittenpartierna. Regeringens handlande präglas av en total brist på långsiktiga och genomgripande åtgärder avsedda att förändra maktstrukturen i samhället och lägga grunden för en planmässig utveckling. Alltjämt stämmer vad den då ännu revolutionäre marxisten Kautsky i seklets början skrev: "Det behövs bara några år av högkonjunktur för att socialdemokratin skall glömma all socialism."

Det är emellertid, herr talman, en säregen högkonjunktur som den svenska kapitalismen i dag upplever och regeringens belåtenhet är därför dessto mer anmärkningsvärd. Högkonjunkturen har fått sin prägel av de långsiktiga *tendenserna under kapitalismens nedgångsperiod*, som vi lever under. Under tidigare högkonjunkturer pressades arbetslösheten ner och försvann nästan ur statistiken. Nu är trots den starka ekonomiska uppgången arbetslösheten högre än den varit någon gång under 1960-talet, dvs. om man ser det på något längre sikt än finansministern gjorde här i dag. Den genomsnittliga arbetslösheten under det första kvartalet av 1970-talets fem första år var mer än 75 procent högre än vad den var under motsvarande perioder under 1960-talets fem första år.

Samtidigt som arbetslösheten emellertid tillfälligt pressats ner som

resultat av en tillfällig konjunktur- och säsongförändring måste det alltså konstateras att det ingalunda råder "ett starkt förbättrat läge" på arbetsmarknaden, såsom påstås av regeringen, om man därmed menar något beständigt. Arbetslösheten ökar tvärtom långsiktigt från konjunkturcykel till konjunkturcykel. Den arbetslöshet som även högkonjunkturen lämnar kvar har för varje period blivit allt större.

Man kan därför inte begränsa sig till kortsiktiga åtgärder, till att söka skapa balans mellan utbud och efterfrågan i en högkonjunktur. Kärnan i regeringens politik är inte att försöka styra utvecklingen utan enbart att öka arbetskraftens anpassning till en ekonomisk utveckling som bestäms av kapitalets profitjakt. Och det måste vara en felaktig politik.

Lägger man inte om den långsiktiga ekonomiska politiken under högkonjunkturen, då det ändå finns ett större ekonomiskt utrymme för reformåtgärder, så har man ju ingen god beredskap och har missat det nödvändiga förberedande arbetet när den nya krisen kommer. Och vi vet att det med hundraprocentig säkerhet kommer en ny ekonomisk kris. Man får inte glömma detta bara för att det råder en tillfällig högkonjunktur med stigande produktion, stor efterfrågan på vissa slag av arbetskraft, raskt stigande börskurser och höga bolagsvinster. Om man inte under den bättre ekonomiska tiden planerar för den sämre tid som kommer, så beter man sig precis som haren som varje sommar tycker att det är varmt och skönt och långt till den kalla vintern, och därför varje år försummar att bygga sig ett hus.

Under den ekonomiska krisens år har vänsterpartiet kommunisterna med eftertryck krävt en långsiktig politik för arbete och ekonomisk utjämning. Dessa krav upprepar vi också i dag och vi anser det ansvarslöst av regeringen att inte omedelbart planera inför de sämre tider som ofelbart kommer. Våra viktigaste krav i detta sammanhang är följande:

En långsiktig plan för att öka sysselsättningen. 750 000 nya arbetstillfällen måste skapas under de närmaste tio åren.

Etableringskontroll. Den är nödvändig för en kontrollerad och balanserad ekonomisk utveckling. Samhälleliga intressen och inte kapitalets spekulation skall avgöra var, när och vilka industrier som skall startas.

Statliga industrier skapas för medel ur AP-fonderna. Lönarbetarnas pengar i AP-fonderna bör mobiliseras för en aktiv statlig industripolitik och inte som nu för att förse aktiebörsen med riskvilligt kapital.

Förstatligande av affärsbankerna. Detta är ett krav som ställs av en bred opinion inom arbetarrörelsen. Dess genomförande skulle underlätta och förbättra förutsättningarna för en samhällelig ekonomisk planering.

Privatägd energiproduktion förstatligas. Energikrisen är ingalunda över. Enda möjligheten att lösa energifrågorna på ett riktigt sätt är att förstatliga samtliga energitillgångar.

Ökat bostadsbyggande. Bostadsbyggandet har pressats ner på ett orimligt sätt, samtidigt som hundratusentals människor fortfarande saknar egen eller god bostad. Hyrorna är för höga. Resultatet har blivit tomma lägenheter samtidigt som det råder brist på bostäder. Stora problem har uppstått för byggnadsarbetarkåren. Det måste bli ett slut på metoden att använda byggnadsarbetarna som ett slags dragspel för att söka reglera konjunkturen. Det nuvarande läget på bostads- och

hyresmarknaden har uppkommit genom att man inte ingripit mot markspekulationen, mot monopolpriserna på byggnadsmaterial och byggande, mot högräntepolitiken och mot finanskapitalets makt. Kapitallet skall inte tillåtas spekulera i människornas behov av bostäder. Det är nödvändigt att bostadsbyggandet ökar. Målsättningen bör vara 100 000 lägenheter per år under i första hand den närmaste treårsperioden.

Skärpta åtgärder mot kapitalexport. Den stora kapitalexporten har inneburit att otillräckliga medel använts för utveckling av näringslivet i Sverige. Den storfinans som alltjämt kallar sig svensk har räknat med högre profiter vid kapitalinvesteringar utomlands. Den har samtidigt i betydande utsträckning stöttat fascistiska och andra reaktionära regimer. Den skärpning av lagstiftningen som riksdagen beslutade i går är otillräcklig. Den måste kompletteras med direkta förbud.

Åtgärder av detta långsiktiga slag är nödvändiga också för att få bukt med det andra stora ekonomiska problem som präglar den nuvarande högkonjunkturen, nämligen den allt starkare inflationen. Denna är under kapitalismens förfallsperiod, som präglas av allt större makt för monopolen, visserligen inte ett problem enbart för högkonjunkturen. Prisstegringar och inflation utmärker under denna period också tiderna av ekonomisk nedgång och kris. Kriserna skiljer sig numera från t. ex. 1930-talets ekonomiska kriser genom att de inte åtföljs av prisnedgång, utan i stället av fortsatt prisuppgång.

Men under den ekonomiska uppgången och högkonjunkturen tillspetsas detta. Ekonomin präglas av feber. Givetvis kan man någon månad få feberkurvan att sjunka något genom att tillfälligt sänka den statliga mervärdebeskattningen, som man nu har gjort, men detta kommer ju dubbelt igen när mervärdeskatten åter skall höjas. Den metoden, som de borgerliga partierna lyckats pressa igenom med regeringens bistånd, är alltså i själva verket en Döbelnsmedicin och ingenting annat.

Prisstegringarna har oupphörligt tilltagit under 1960-talet. För varje femårsperiod har de ökat i takt. Det går inte att som regeringen gör väsentligen skylla på den internationella utvecklingen. Denna sker inom ett system som Sverige självt är del i. Det betyder inte att prisstegringen inom landet inte kan bekämpas. Men detta förutsätter kamp mot kapitalägarnas prishöjningspolitik. Det betyder att man måste bryta monopolens maktställning. Det betyder att samhällsorgan måste planera och kontrollera huvuddragen i den ekonomiska utvecklingen.

Regeringen har ju i samband med överläggningarna på Haga slott och i kanslihuset ställt frågan till de övriga partierna om de är beredda att ge sin anslutning till en politik som aktivt bekämpar inflationen. Alla partier har givetvis svarat ja — även de partier som genom sitt stöd till monopolen och storkapitalet i själva verket befordrar och försvarar inflationen. Även i denna fråga möter vi alltså det offentliga hyckleriet.

Men inflationen kan självfallet inte bekämpas med proklamationer och önskingar utan endast genom bestämda åtgärder. Och på denna punkt kvarstår samma tomhet även efter det att regeringspartiet gjort sina överenskommelser med folkpartiet om ett gemensamt program för den ekonomiska politiken. Där finns i stort sett inga konkreta utfästelser om åtgärder i kampen mot inflation och prisstegring — för dit kan man inte

räkna åtgärder för att höja sparavdragen, så att de bättre motsvarar det redan försämrade penningvärdet, eller för att sänka marginalsatserna, med samma motivering. Dit kan inte heller räknas enigheten om att beslutade reformer skall täckas med statsinkomster. Detta är en gammal och konventionell regel, som finansministern redan har erinrat om. Ett avsteg från den regeln – en linje som moderaterna hårt driver – kommer givetvis att ytterligare öka takten i inflationen. På den punkten vill jag ge finansministern helt rätt i hans kritik av de både borgerliga och socialdemokratiska ekonomer som i dag hävdar doktrinen att det egentligen inte spelar någon roll att staten har ett stort budgetunderskott. De samverkande partierna har avstått från en sådan här ytterligare underbalansering, och det är i och för sig klokt, men det beslutet är ju ingen åtgärd mot de redan verkande inflationsdrivande krafterna i samhällsekonomin.

I det här sammanhanget vill jag ta upp vad herr Sträng sade om vår inställning till finansieringsfrågan. Han noterade att vi var villiga att betala för de reformer vi vill ha genomförda, men ansåg att vi inte ville betala i, som han sade, en valuta som är gångbar. Här förstår jag inte vad han menar. Herr Sträng borde erkänna att vår ståndpunkt under dessa diskussioner var att man skulle höja arbetsgivaravgifterna precis på det sätt som skatteutredningen och pensionsålderskommittén hade föreslagit. Var det något fel på deras förslag? Ja, tydligen, eftersom regeringen nu har gått ifrån dem i sin överenskommelse med folkpartiet. Men ute på Haga var ju dessa förslag fortfarande sakrosänkta. De fick inte ändras, och för vår del framställde vi inget förslag om att de skulle ändras utan stödde dem helt.

När man här får ta del av herr Heléns perspektiv för prisutvecklingen – alltså att det snart blir en ökning av priserna med 12–15 procent om året – framstår ju tomheten i socialdemokratins och folkpartiets överenskommelse som ännu mera skrämmande. Vänsterpartiet kommunisterna är faktiskt det enda parti som i den aktuella debatten kräver konkreta åtgärder mot inflation och prisstegring. Det är framför allt följande åtgärder vi menar att man måste vidta:

Ett utvidgat prisstopp, som gäller alla dagligvaror och inte bara en del livsmedel, som för närvarande.

Hyresstopp och åtgärder för hyressänkningar.

Sänkning av matpriserna genom slopad moms på maten.

Skärpt beskattning av stora förmögenheter, arv, gåvor och bolagsvinster.

Exportavgifter som används för prissänkningar inom landet.

Bestämda åtgärder mot kapitalexporten.

Herr Helén kallade i sitt anförande detta alltför enkla lösningar. Själv talar han allmänt om kampen mot monopolerna och kampen mot inflationen, men vill inte göra något konkret. Är det inte en sådan ståndpunkt som är mycket enkel, herr Helén?

Allmänheten uppskattar våra konkreta krav. Vårt krav att man skall slopa mervärdeskatten på livsmedel har enligt de opinionsundersökningar som gjorts rönt uppslutning av en stark majoritet bland allmänheten.

Dessa åtgärder – det måste vi erkänna – gör inte slut på inflationen.

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Det kan man göra definitivt endast genom att avskaffa kapitalismen. Men dessa konkreta åtgärder skulle begränsa prisstegringen och även möjliggöra prissänkningar på tre områden som är de viktigaste för alla lönearbetare, för alla barnfamiljer, för alla pensionärer, nämligen skatten, maten och bostaden.

Att kämpa för ett meningsfullt arbete åt alla och mot pris- och hyresstegringarna innebär att befordra en fördelningspolitik i de arbetandes intresse. Kapitalägarna har lyckats vända den senaste tidens utveckling till sin ekonomiska fördel. Förbättrade konjunkturer, starka prisstegringar och en central avtalsrörelse med ett magert resultat har lett till kraftiga stegringar av bolagsvinsterna. Och det är inte luft i profitterna, som herr Bohman nyss försökte inbilla oss, utan väsentligt mer materiella ting. Inte minst har exportföretagen gjort utomordentligt höga vinster genom att de kunnat höja exportpriserna så kraftigt. Det finns ett par siffror som illustrerar detta i finansplanens nationalbudget. Exportvärdet beräknas öka 1974 med 13 miljarder kronor. Härav beräknas volymökningen svara för 3 miljarder kronor, medna 10 miljarder kronor utgör effekten av högre priser.

Uppgifterna i pressen om de stegrade bolagsvinsterna och utvecklingen på fondbörsen, där oupphörligt nya rekord slås vad gäller både omsättningen och aktiekursernas höjd, illustrerar den reaktionära fördelningspolitik som blivit följden av olika åtgärder. Den redan genomförda räntehöjningen, som troligen kommer att efterföljas av ytterligare höjningar av riksbankens diskonto och därmed av hela räntenivån, drabbar konsumenter och hyresgäster men gynnar finanskapitalister och stora kapitalägare över huvud taget.

Det sker nu en omfördelning i samhället till kapitalägarnas fördel. Denna utveckling måste stoppas. En av de viktigaste omfördelningsreformerna i folkflertalets intresse är fortfarande det krav som vänsterpartiet kommunisterna sedan länge har ställt i förgrunden. Det gäller: slopa moms på maten — beskatta i stället kapitalet.

Mot detta krav har tidigare alltid anförts — av finansministern och andra — att statskassan inte tål en så kraftig inkomstminskning som det skulle innebära att slopa mervärdesskatten på mat, nämligen 4-5 miljarder kronor. Men detta argument kan ju inte vara användbart sedan 1972 års skatteutredning föreslagit en sänkning av statsskatten med ett lika stort belopp. Samtliga politiska partier har ju för övrigt förklarat sig vara anhängare av en så stor sänkning av statsskatten. Även regeringen har i sina deklarationer i princip ställt sig bakom en sådan åtgärd. Men därmed har man ju eftertryckligt sagt att de tidigare invändningarna mot ett slopande av moms på maten inte var hållbara. Vad man invände mot var verkningen av denna skattereform i olika inkomstlägen, inte vad den kostade.

Socialdemokraterna och de tre borgerliga partierna är anhängare av en skattereform som ger 782 kronor i skattesänkning per år till den som tjänar 30 000 men över 2 000 i skattesänkning per år till den som tjänar 100 000. Genom att avdragsrätten för sjukförsäkringsavgiften föreslås vara kvar det första året, samtidigt som själva avgiften avskaffas, blir fördelen för högre inkomsttagare i verkligheten ännu större. Detta är

ingen bra skattereform. Den gynnar inte låglönegrupperna. Den ger alltför liten skattesänkning för inkomsttagare med lägre inkomster. Den har som helhet ingen jämlikhetsprofil. Vida bättre för grupper med lägre inkomster, för barnfamiljer, för pensionärer är det att i stället slopa moms på maten som vänsterpartiet kommunisterna föreslår. Detta bör då kombineras med en skärpning av den direkta statsskatten i högre inkomstlägen.

Jag vill betona att på andra punkter har vi varit helt eniga i skatteutredningen – när det gäller förbättringen för pensionärerna genom en förändring av avdragssystemet och annat. Det handlar alltså inte här om någon speciell fråga som drivits av folkpartiet, som man möjligen kunde tro efter ett tidigare anförande här i kammaren.

Några ord måste tilläggas för att göra bilden av den föreslagna skattereformen fullständig. Kostnaden för reformen är avsedd att täckas av olika arbetsgivaravgifter. Denna omräkning är ju ingalunda av regeringen och de borgerliga partierna avsedd att utgöra någon belastning på företagen. Arbetsgivaravgifterna är för det första avdragsgilla vid taxeringen. För det andra förutsätter man att en minskning kommer att ske av lönehöjningarna vid nästkommande avtalsrörelse. Företagen kan aldrig förlora på en sådan politik, som det för övrigt konstaterats i skatteutredningen och som ingen där opponerat mot. De kan bara vinna på den. Men detta vågar man inte säga öppet. Man söker i stället ge sken av att det skulle handla om en faktisk skattesänkning. Så är alltså inte fallet.

Vänsterpartiet kommunisterna har en annan uppfattning. Vi kämpar för en verklig skattesänkning åt löntagargrupperna. Vår förhoppning är att lönarbetarna genom aktiv facklig kamp skall kunna använda skatte-reformen både för en höjning av sina reallöner och för en höjning av lönarbetets andel av produktionsresultatet på bekostnad av profiten.

Detta innebär klasskamp. Regeringen och de borgerliga partierna söker däremot inbilla medborgarna att det skulle råda en intressegemenskap mellan olika klasser om hur inflationen skall bekämpas. En sådan uppfattning är bedräglig. Monopolen och andra kapitalistiska intressen gör i själva verket stora vinster på inflationen. Man kan därför i verkligheten inte bekämpa inflationen utan att bekämpa monopolen, utan att bryta kapitalägarnas prishöjningspolitik, utan att inskrida mot spekulatören. Söker man inbilla allmänheten att inflationen kan bekämpas under samverkan mellan arbetarklassen och storfinansen hjälper man i själva verket de krafter som driver fram inflationen och gör stora vinster på den.

Regeringens samgående med folkpartiet när det gäller den ekonomiska politiken är i själva verket den politiska överbyggnaden på en samverkan mellan regeringsapparaten och storfinansen. Den innebär att man givit avkall på att driva en egen socialdemokratisk regeringspolitik. Den innebär att man gjort just det som LO-ordföranden Gunnar Nilsson varnade för efter valet, när han sade: "Fackföreningsrörelsen avvisar varje form av organiserat samarbete mellan regeringen Palme och något borgerligt parti. Efter den här valrörelsen kan det inte bli fråga om någon draghjälp av mittenpartierna."

Att regeringen valde just folkpartiet är ingen tillfällighet. Det berodde heller inte på att Gunnar Helén av någon egendomlig slump råkade svara fem rätt på regeringens lika många frågor. De frågor Olof Palme ställde till de övriga partierna var till sin art precis som ett sådant där pusselspel som barn sysslar med, ett sådant där man skurit ut stora figurer och lämnat motsvarande hål kvar som figurerna skall passas in i. Folkpartiet hade precis de bitar som passade till regeringens pussel, och det visste herr Palme.

Regeringen tycker naturligtvis att den har genomfört ett skickligt taktiskt spel. Det borgerliga blocket är splittrat. Mittenpartierna är splittrade. Regeringen har fått en partner som garanterar majoritet vid voteringarna i riksdagen.

Nu, herr talman, tänker jag anföra någonting som herr Helén redan har omtalat för kammaren. I sammanhanget vill jag säga att jag tycker att det är ojust av en ledamot av kammaren att utnyttja ett förhandsreferat som tidningar bett om för att polemisera mot sådant som man vet står i mitt manuskript och som jag tänkt säga. Jag tycker att herr Helén som gammal journalist skulle ha känsla för detta. Om man använder den metoden kommer det i hög grad att försvåra massmedias arbete, ty de kan då inte be talarna om förhandsreferat av deras inlägg. Och det tror jag skulle skapa besvärligheter för dem.

Citatet är ingen större sak, men jag tyckte att det var träffande. Jag har nämligen en känsla av att herrar Palme och Helén känner sig ungefär som det står i Predikaren: "Likaledes, om två ligga tillsammans, så hava de det varmt; men huru skall den ensamme bliva varm?" Ja, det är det som den samlade liberal-socialdemokratiska pressen nu frågar Thorbjörn Fälldin.

När LO-ordföranden Gunnar Nilsson varnade för samarbete med något av de borgerliga mittenpartierna, så var det förvisso av kunskap om deras art och natur, en kunskap förvärvad under ett långt liv i arbetarrörelsen. Det är en farlig politisk linje regeringen slagit in på. Arbetarpolitik kan aldrig genomföras i samverkan med ett borgerligt parti.

Herr andre vice talmannen, som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Efter att ha lyssnat på partiledarnas inlägg vill jag nu pliktskyldigt göra ett par ytterst korta kommentarer.

Herr Fälldin gjorde en deklARATION som i varje fall på mig verkade rätt överraskande. Han förklarade situationen om sitt engagemang för en indexreglering av skatterna och hur det går att förena med hans allmänna syn på skattepolitik som en utjämnande faktor olika inkomsttagargrupper emellan. Herr Fälldin förklarade det på det sättet att man först skall ha ett bra skattesystem och sedan en indexreglering. Jag måste då göra herr Fälldin litet besviken. Även om den kommitté som sysslar med dessa frågor, och som består av skickligt folk med mycket stor sakkunskap, så småningom kommer fram till ett skattesystem som man kan kalla för

litet mer permanent än det provisorium som vi kommer att diskutera i sommar, så kommer man ändå aldrig ifrån att en ny skatteskala tar ut en högre skatt per hundralapp av de högsta inkomsttagarna än vad man tar ut per hundralapp av de lägsta inkomsttagarna. Och då kvarstår problemet att en indexreglering även i en ny skatteskala med givna förutsättningar alltid får den konsekvensen att de välbesuttna inkomsttagarna tar ut samma procent i skattesänkning som de lägsta inkomsttagarna. Då saknas fortfarande en utjämningspolitisk ambition i fråga om det nya skatteförslaget.

Man kan alltså inte klara sig genom att säga: först ett riktigt skattesystem och sedan en indexreglering. En indexreglering, i vilket skattesystem det vara månde, ger automatiskt favörer i kronor räknat till de högre inkomsttagarna.

Det var naturligtvis ett lugnande besked vi fick av herr Fällidin då han sade: Jag säljer aldrig fåren. Det föll en sten från bröstet hos oss alla som lyssnade till det. Åtskilligt av herr Fällidins charm och politiska profil skulle försvinna om han skilde sig från sina kära får.

Herr Bohman ställde en del retoriska frågor, t. ex.: Varför har den offentliga sektorn fått expandera? Det är riktigt att den har fått expandera under 1960-talet och även under 1970-talet. Det är det enda medel vi haft till vårt förfogande när den privata sektorn i konjunkturer-nas vågdalar tappat av sin aktivitet. Det har dessutom funnits mycket starka skäl för det, och dessa skäl har varit förankrade hos folket. Man har begärt en bättre service från den offentliga sektorn, och vi har velat tillmötesgå dessa krav.

Den offentliga sektorns expansion har helt enkelt varit nödvändig. Under 1960-talet har vi reformerat hela utbildningssektorn: vi har genomfört en obligatorisk grundskola på nio år, en gymnasieskola och en utbyggnad av den högre utbildningen. Vi har genomfört en stark expansion på sjukvårdens område och när det gäller tryggheten på ålderdomen osv. Dessa reformer ligger det svenska folket varmt om hjärtat. Det är förvånansvärt att herr Bohman nu sätter ett anklagande finger i vädret och säger: Varför har ni låtit den offentliga sektorn svälla? Skall det vara någon mening med en arbetsmarknadspolitik och en ekonomisk aktivitet som är följksam i förhållande till konjunkturen, är det också naturligt att låta den offentliga sektorn fylla en del av det tomrum som den privata har lämnat efter sig när konjunkturdoppningarna aktualiserats.

I vilket land, frågar herr Bohman, fortfarande retoriskt, har man på samma sätt som här i Sverige vägt krona för krona i utgiftspolitik? Ja, herr Bohman, det finns åtskilliga nationer där man har fallit för det lättvindiga talet att man kan föra finanspolitik och budgetpolitik med utgångspunkt från de abstrakta begreppen kapacitetsutrymme i allmänhet och samhällsekonomiska möjligheter i allmänhet. Det finns så förtvivlat små möjligheter att precisera något av dessa utrymmen, och då blir man lätt lurad. Varför försökte man i Danmark för något år sedan genomföra mycket starka begränsningar av de statliga utgifter man hade kostat på sig? Därför att man i efterhand kom underfund med att man gått för snabbt fram. Och samma situation har man upplevt i många

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

andra länder. Jag är alldeles övertygad om att herr Bohman inte tar på sig något ansvar, om han skulle lyckas övertyga den sittande regeringen och dess finansminister att ge sig ut på dessa lättvindiga vägar, för att sedermera i efterhand få avläsa det dystra resultatet.

Långtidsbudgeten, säger herr Bohman, ger underlag för att räkna med att vi har råd med en utgiftsexpansion utan att diskutera några motsvarande intäktsökningar. Långtidsbudgeten är så konstruerad att man har en inkomstsida baserad på en uppfattning om hur lönerna och skatteinkomsterna kommer att utveckla sig och en utgiftssida där den utgiftsnivå vi har i dag läggs fast och där man vägrar att antecipera nya utgifter och kostnaderna för nya reformer. Och tror herr Bohman verkligen på allvar att man i det här huset är beredd att lägga på locket under en femårsperiod och säga: Det blir inte en tillstymmelse till reform under dessa fem år? Vi har under den gångna vårriksdagen upplevt hur man i utskottet, för att i någon mån kunna föra en finanspolitik i en ansträngd tid, har klarat sig fram med skrivningar; dessa skrivningar är laddade och bindande och alla går åt ett håll – de är in-teckningar i framtiden. Herr Bohman är inte främmande för vad alla de skrivningarna innebär, och skulle de effektueras ramlar hela herr Bohmans argumentering under bordet.

Herr Bohman tar upp frågan om det onyttjade kapacitetsutrymme som vi inte har tagit till vara under de gångna åren. Vi har fört den här debatten många gånger, och det är fel av mig att upprepa den, men jag vill ändå säga att vi under dessa år – även under de tidigare ansträngda åren – haft en sysselsättning som varit högre än någonsin tidigare. Men vi har dessutom haft ett nytt utbud av människor som velat ha arbete och som inte utan vidare har kunnat anpassa sig där arbetsmöjligheter uppstått. Det tar tid att få en sådan situation under kontroll, och ingen regering kan klara det från dag till annan.

Herr Bohman fastnade för s. 161 i nationalbudgeten. Jag gick ut och repetitionsläste den delen av budgeten, och jag hamnade på s. 157, där det kan finnas någon anknytning till herr Bohmans inlägg. Där tas upp frågan om den s. k. konsoliderade offentliga sektorn. Där heter det att man inte kan diskutera denna konsoliderade sektor – statlig, kommunal, offentlig sektor och tillika ATP-fonder och försäkringssektor – utan att i sammanhanget ta in vilka verkningar det får på kreditpolitiken och på kapitalmarknadens möjligheter.

Det var det jag försökte förklara i mitt första och långa anförande. Är herr Bohman ute efter något slags marknadsprissättning i den bristsituation som skulle uppstå på långfristigt kapital för den händelse finansministern tog hand om AP-pengarna för den statliga utgiftspolitik, så säg det rent ut! Jag tycker också att de ekonomer som är ute i dessa ärenden skulle säga rent ut: Vi är ute efter den bristsituation på långfristigt kapital som automatiskt för med sig en räntehöjning på kapitalmarknaden.

Allra sist vill jag säga till herr Hermansson att jag avstår från att kommentera det han sade om haren och hans husbyggnad. Jag tror att naturen har inrättat det på det sättet att haren klarar sig utan något hus på vintern.

Jag gav herr Hermansson erkännandet att han vill vara med och betala

de här utgifterna, och för en gångs skull är herr Hermansson ense om de ekonomiska bedömningarna när det gäller budgeten och gränsen för underbalanseringen i den. När jag använde uttrycket att herr Hermansson vill betala i en valuta som inte är gångbar var det inte så svårt att genomskåda vad jag avsåg med det. Herr Hermansson har ju presenterat sin linje i reservationen till finansutskottets betänkande, och det är en finansieringslinje som herr Hermansson i dag lika väl som tidigare är relativt ensam om.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Helén sade att fler skulle bli missgynnade genom centrens krav på pensionsålderssänkning från den 1 januari 1976. Pensionsålderskommittén var — det har jag försökt visa — medveten om att pensionsålderssänkningen kräver en viss förberedelse för administration och för anpassning till t. ex. ITP och STP. Men kommittén fann att rättviseskälen för en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år var så starka att reformen måste genomföras så snart som möjligt. Företrädarna för partierna och för löntagarorganisationerna var i februari i år ense om att detta var viktigast, och på den grunden föreslog de genomförandet av sänkningen från den 1 januari 1976. — Att vi har så kort repliktid här gör att jag måste bara helt kort och summerande redovisa detta, men jag hänvisar till s. 85 och 86 i pensionsålderskommitténs betänkande. Pensionsålderskommittén uttalade att det inte är nödvändigt att ändra reglerna för förtida och uppskjutet uttag på grund av att man sänker den allmänna pensionsåldern till 65 år. Sänkningen av den allmänna pensionsåldern ger — konstaterade kommittén — inte i och för sig anledning till ändringar i det förtida respektive uppskjutna uttagets principiella konstruktion.

Herr Helén talade om rörlig pensionsålder. Jag har stor förståelse för rörlig pensionsålder i den meningen, att jag tycker vi bör söka efter vägar som kan göra det möjligt med deluttag av pension och delarbetstid under åren närmast pensionsåldern. Men jag vill gärna säga att jag finner detta problem så komplicerat, att vill man lösa det innan en allmän sänkning av pensionsåldern skall genomföras, kommer de människor som ännu är hänvisade till pensionsåldersgränsen 67 år att få vänta mycket, mycket länge. Därför säger jag återigen att de invändningar som nu görs mot en pensionsålderskommittén underströks att den reformen är angelägen, och uppskov bara ger besked om att man inte finner reformen angelägen. I pensionsålderskommittén underströks att den reformen är angelägen, och där visade man också att den kan genomföras den 1 januari 1976. Ännu har jag inte fått något besked om vilka nya uppgifter som kan ha kommit fram i frågan sedan den granskades av pensionsålderskommittén.

Så några ord om indexregleringen. Det är riktigt att finansministern och jag har samma uppfattning om att det är en provisorielösning som skatteutredningen kom med och som partierna står bakom. Finansministern gör också ett annat riktigt konstaterande när han säger att vi även efter denna provisorielösning säkert kommer att få ett förslag som innebär att man skall ta ut högre procenttal av människor som har högre inkomster. Han säger att det just därför vore fel att indexreglera ett bra

skattesystem. Nu frågar jag: Har jag fel när jag säger – och sade tidigare – att vad skatteberedningen nu har gjort är att den har återställt det skatteuttag som gällde när man genomförde reformen 1970? Är det inte så? Är det inte just därför en indexreglering har ägt rum? Är det inte så, att det är de höga inkomsttagarna som nu får en lättnad med styvt 2 000 kronor, under det att de inkomsttagare som har låga inkomster bara får mycket små belopp? Eftersom detta är fakta upprepar jag frågan, som jag inte har fått något svar på: Är finansministern och socialdemokraterna i dag beredda att säga att den förändring av skatterna som vi bör företa den 1 januari 1976, dvs. ett år senare, är en reform som bör få låginkomstprägel? Det har jag inte fått något svar på.

Och så till finansministerns uttalande om fåren. Nu förstår jag varför herr Sträng vill köpa några får av mig: han vill tydligen bättra på både sin charm och sin politiska profil!

Några ord också till herr Hermansson. Alla vet ju att jag har varit föremål för mycken omtanke under de senaste dagarna – i pressen och på annat sätt. Det har gått så långt att herr Hermansson i sin omtanke om mig har sökt sig till Predikaren för att hitta något vänligt att säga till mig. Anledningen är att herr Hermansson tror att jag har blivit ensam och fruktar att jag skulle börja frysa. Men frågan är väl om inte herr Hermansson talar i egen sak. I tre års tid har han legat tillsammans med eller kanske stöttat den socialdemokratiska regeringen. Nu är han inte längre obligatoriskt sängkamrat i det sammanhanget, och det känns ensamt, ovant och kallt. Det förstår jag. Jag har därför skäl att tro att herr Hermansson har gått till Den heliga skrift för att söka tröst för egen del. Och jag kan bara säga: Det är en framgång att herr Hermansson har gått dit.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern gjorde gällande att jag i mitt anförande hade ställt ett antal retoriska frågor till honom. Mina frågor var inte retoriska, utan det var högst substantiella frågor som jag gärna ville ha svar på. Och jag fick när det gällde den offentliga sektorns utveckling ungefär samma svar som jag har fått förut. Herr Sträng förklarade också att vi har fört den här debatten så många gånger tidigare att det egentligen var fel av honom att upprepa dem. Likväl gjorde han det, och därför måste jag upprepa vad jag har sagt förut när vi har diskuterat detta, så att inte protokollet blir haltande.

Gunnar Sträng gjorde gällande att anledningen till att man hade utvidgat den offentliga sektorn i så hög grad framför allt var att den privata sektorn inte hade visat tillräcklig initiativkraft, tillräcklig aktivitet. Det var alltså helt enkelt nödvändigt. Jag har någon gång tidigare återgivit några kritiska synpunkter i detta hänseende av professor Ragnar Bentzel – det är alltså en sådan där erbarmlig teoretiker som herr Sträng talar om. Jag skall be att än en gång få läsa in i protokollet vad han har sagt, därför att jag tycker att det är så bra sagt och därför att jag är övertygad om att det är riktigt. Han säger:

”Vad som har hänt – – – är ju att man bedrivit en medveten politik syftande till en ökning av den offentliga sektorn. För att åstadkomma

denna ökning har man medelst skattehöjningar och andra ekonomiska-politiska åtgärder hållit tillbaka efterfrågan på varor och tjänster från den privata sektorn. Sysselsättningsstagnationen där är därför inte ett uttryck för bristande expansionsförmåga utan helt enkelt resultatet av en politisk styrning." – Det var det som hände under de förlorade åren. – "Jag kan absolut inte se, att det historiska utvecklingsmönstret på något sätt skulle utgöra ett bevis för en bristande förmåga hos det privata näringslivet att dra till sig ytterligare arbetskraft. Om man gör det tankeexperimentet, att man radikalt skär ner den offentliga sektorn och i stället ger motsvarande utrymme för privat konsumtion, kommer naturligtvis sysselsättningen att öka såväl inom industrin som inom privat serviceverksamhet och kanske t. o. m. inom jordbruket." Och så tillägger han:

"Har man en defaitistisk tro på att sysselsättningen inom den privata sektorn inte kan påverkas i stigande riktning" – och det är tydligen det som Gunnar Sträng har – "måste man ju uppfatta alla generellt verkande efterfrågestimulerande ekonomisk-politiska medel såsom helt meningslösa och i konsekvens därmed kommer man rimligen att utnyttja endast helt andra och långt mindre effektiva medel i sysselsättningspolitiken." – Och det är ju det man gör. – "Gör man så, tror jag emellertid att man är inne på ytterst olyckliga vägar. Då kommer vi sannolikt att få dras med en stor permanent arbetslöshet i vårt land." – Det är den arbetslösheten vi har, även om den är betydligt lägre i dag än vad den har varit tidigare.

Och så resonemanget om budgetsaldot igen. Varför, säger finansministern, har man tvingats begränsa sig i Danmark på det sätt som man har gjort? Det har gått för snabbt, säger finansministern. Ja, det har gått för snabbt. Men det är inte det vi diskuterar. Frågan är i förhållande till vilket utrymme som det har gått för snabbt. Har man gått över det till förfogande stående utrymmet eller har man inte gjort det? I Danmark har man gått över det till förfogande stående utrymmet med de konsekvenserna att det har slagit tillbaka i en ekonomisk kris, den besvärligaste i hela Norden och kanske på många andra håll också. Finansministern kan väl rimligen inte förneka att om vi har en bruttonationalproduktutveckling på låt mig säga 5 procent har vi betydligt större utrymme för reformer, skattesänkningar och åtgärder av liknande slag än vad vi har då bruttonationalproduktökningen är 1, 2 eller 3 procent. När vi talar om de förlorade åren och om de 20 miljarder som vi förlorade under de åren, så är det inte en siffra som är tagen ur luften; den är direkt hämtad ur OECD:s statistik. Det är klart att man kan skratta och säga att det här är fantasisiffror och eftertänkslösning. Men faktum är ju, att hade vi haft samma tillväxtökning under dessa tre förlorade år som man haft ute i Europa i övrigt – en tillväxtökning som motsvarar den trend som vi tidigare hade i Sverige – så skulle vi ha haft ett belopp av ungefär den storleksordningen att dela på: finansministern hade fått ungefär hälften och de enskilda medborgarna hälften, och vi hade fått en ökad efterfråga som gjort att våra arbetslöshetssiffror hade legat på en betydligt anständigare nivå än vad de gjort under de förlutna åren.

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Fälldin har missförstått mig. Det var inte så mycket av oro för att herr Fälldin skulle frysa som jag anförde ett citat ur världslitteraturen. Jag ville bara illustrera glädjen hos de bägge kontrahenterna bakom den nya uppgörelsen. Vad herr Fälldins bekymmer för min egen frusenhet gäller vill jag säga: Visserligen gillar jag värme men inte under den skinnfällan eller — skall vi säga — det täcket som herrar Helén och Palme har knypplat ihop.

Finansministern tog återigen upp finansieringsfrågan och pekade på vår reservation i finansutskottet. Men den behandlar ju de aktuella frågorna och tar inte upp finansieringen av skattereformen och pensionsåldersreformen. Den saken har inget parti tagit upp konkret, eftersom de reformerna inte skall beslutas i dag. Men när det gäller finansieringen av dessa bägge reformer vill jag påminna herr Sträng om att jag mycket bestämt förklarade under diskussionerna på Haga och i kanslihuset, att vi stödde förslagen från skatteutredningen och pensionsålderskommittén just när det gäller höjningarna av arbetsgivaravgifterna, förslag som regeringen sedan gått ifrån. Det var alltså den finansieringen vi ville ha, och jag tycker fortfarande att det är gott mynt som skulle användas på det sättet för att finansiera reformerna.

Vi tycker att man måste kritisera regeringens uppgörelse med folkpartiet utifrån två synpunkter: dels därför att den i avgörande stycken innebär en dålig politik för lönarbetarna, dels därför att den innebär en politisk koalition som också på längre sikt skadar samhällsutvecklingen. Kritiken mot själva innehållet i uppgörelsen måste också göras från två synpunkter: det gäller dels vad som uttryckligen rekommenderas i uppgörelsen, dels vad som inte står där.

Jag har redan tagit upp skatteförslaget och kritiserat det. Vi tycker att det är en dålig reform från låglönegruppernas, barnfamiljernas och pensionärernas synpunkt. Den ger, som jag redan anförde, 782 kronor per år till den som tjänar 30 000 kronor men över 2 000 kronor per år till den som tjänar 100 000 kronor. Jag vill erinra herr Fälldin om att centerpartiets representant i skatteutredningen helt ställt sig bakom detta förslag. Centerpartiet kan alltså inte rimligen kritisera förslaget.

Men därtill kommer, som jag tidigare nämnde, att majoriteten också vill ge en extra skattedusör på sammanlagt 1,6 miljarder kronor under år 1975, vilket sammanhänger med att avdragsrätten för sjukförsäkringsavgiften förutsättes vara kvar vid 1976 års taxering. För den som har en årsinkomst på 30 000 kronor betyder detta 290 kronor, för den som tjänar 150 000 kronor inte mindre än 850 kronor i extra skattelättnad. Härigenom skärps under nästa år ytterligare skatteförslagets ovänliga profil mot låginkomstgrupperna.

Jag vill fråga: Hur tänker finansministern finansiera de 1,6 miljarder kronor som hans partivänner i skatteutredningen — dvs. majoriteten — vill ge i skattelättnad? Det har inte alls klarats ut i dokumentet från uppgörelsen med folkpartiet, och inte heller finansutskottet eller skatteutskottet har behandlat den frågan. Men 1,6 miljarder kronor är väl fortfarande inte småpotatis trots inflationen.

Finansieringen av skattereformerna är oklar även på en annan punkt

som jag vill ta upp här. Folkpartiet har fått igenom sitt krav på att den allmänna arbetsgivaravgiften inte skall höjas. I stället höjs sjukförsäkringsavgiften kraftigare än skatteutredningen föreslagit. Kan finansministern tala om för mig hur en ytterligare höjning av sjukförsäkringsavgiften med 0,9 procent, vilket uppgörelsen med folkpartiet innebär, kan ge lika mycket pengar som den föreslagna höjning av allmänna arbetsgivaravgiften med 1,3 procent som nu inställs?

Om det inte kan ges en tillfredsställande förklaring, brister det kanske i finansieringen av skattereformen, trots att detta av regeringen gjorts till en huvudfråga. Jag tycker inte att dessa siffror stämmer och vill därför rikta denna fråga till finansministern.

Såsom framgår av vår motion och reservation är vi kritiska mot att sänkningen av den allmänna pensionsåldern till 65 år uppskjuts. Enligt vår mening borde denna sänkning kunna ske redan nästa år, alltså 1975. Vårt förslag har varit uppe i riksdagen, men det avslogs även av centerpartiet vid omröstningen.

Ett annat viktigt krav är att omedelbart få till stånd en sänkning ännu längre ner, eller till 60 år, av pensionsåldern för gruvarbetare och andra grupper med tunga, hälsofarliga och pressande yrken. Jag tycker inte att argumentet att förhandlingar om övergångsbestämmelser skulle ta så lång tid har tillräcklig tyngd. Fick vi majoritet redan nu i kammaren för denna reform, kunde vi snabbt ta upp en diskussion om övergångsbestämmelserna och i rimlig tid klara den saken.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fälldin gjorde en bekännelse till den rörliga, valfria pensionsåldern sådan jag har beskrivit den, vilket är glädjande. Men herr Fälldin hade tydligen intrycket att detta var så svåruppnåeligt att det på något sätt skulle lägga hinder i vägen för ett ikraftträdande av beslutet om den sänkta pensionsåldern. Så är inte fallet. Den 1 juli 1976 skall den sänkta och den rörliga pensionsåldern träda i kraft.

Såvitt jag vet kommer en särskild proposition mycket snabbt att framläggas om den sänkta pensionsåldern. Kammaren kommer att besluta härom redan i höst. Det viktigaste är det gemensamma ikraftträdandet. Jag kan hålla med herr Fälldin om att det kanske inte kommer att vara möjligt att fram till detta datum klara ut genom förhandlingar hur den rörliga pensionsåldern skall fungera i alla sina tusen och en detaljer för den enskilde. Man får så småningom lära av erfarenheten.

En rad grundläggande saker måste dock klaras ut genom statliga beslut, exempelvis frågan huruvida man, om man går i pension tidigare, har rätt att få kommunalt bostadstillägg, vilket nu förvägras. Vem skall betala detta? Kommunerna eller staten? Dessa viktiga saker kan och måste klaras ut före det gemensamma ikraftträdandet. Om man följt centerlinjen, skulle man ha missgynnat flera människor, nämligen dem som är angelägna om att utnyttja möjligheterna till en rörlig pensionsålder och som helt enkelt skulle ha fått det ikraftträdandet framskjutet, om inte den nödvändiga samordningen i förhandlingarna kunnat åstadkommas.

Jag vill sedan, herr talman, rikta några ord till finansministern. Såsom

herr Löfgren sade får folkpartiet ensamt svara för finansutskottets betänkande i dess helhet. På två punkter har socialdemokraterna reserverat sig. Den ena gäller indexregleringen och den andra besparingsutredningen.

Det är naturligtvis med en suck av vemod som jag märker att herr Sträng inte har lärt eller velat lära någonting om behovet av ett inflationsskydd i själva skattesystemet. Att den som har högre lön får flera kronor än den som har lägre lön, om man inför en indexreglering, beror ju inte alls på indexregleringen i sig, utan det beror på att vi har ett system med progressiva skatteskalor. Det måste bli på det sättet. Det är ju så otroligt enkelt, och det är synd att finansministern inte vill göra åtminstone det medgivandet.

När det gäller besparingsutredningen har herr Sträng varnat för den typ av långtidsplanering som vi många gånger har talat för, och herr Sträng säger att det kan bli liktydigt med planhushållning. Jag tycker att det är värdefullt med den skepsis som han där visar, men vad vi menar är ju att få rullande ramar för den statliga planeringen på det sätt som en rad utredningar visar är nödvändigt. Jag hoppas alltså att herr Sträng i fortsättningen skall vara villig att lära om på de två punkter där han råkat hamna i minoritet.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag skall svara herr Hermansson på hans fråga. Jag har med all den kraft jag har varit mäktig hävdad i de här förhandlingarna att skattereformen skall betalas med motsvarande inkomster till statskassan. Om jag säger att jag inte ens har diskuterat de 1,6 miljarderna som en fortsättning av sjukförsäkringsavdraget skulle kosta stat och kommun vid taxeringen 1976 och inte krävt någon som helst kompensation för det, så är herr Hermansson tillräckligt intelligent för att räkna ut var jag står på den punkten.

Jag vill ytterligare till herr Bohman säga att när han tar chansen att kritisera den offentliga sektorns expansion, så skulle det se bra ut om han också då i konsekvensens och logikens intresse talade om allt det överflöd som vi – enligt herr Bohman – rör oss med på den offentliga sektorn och som rimligtvis borde återställas till något läge som herr Bohman gillar.

Allra sist till herr Fälldin: Det provisoriska skatteförslaget har alls inte någon karaktär av anpassning till index. Det ger för all del de största skattesänkningarna i höga inkomstlägen, från 50 000 upp till 100 000 kronor. Därefter blir sänkningen mindre, och i de verkligt höga inkomstlägena innebär förslaget en höjning av den direkta statsskatten. Alla sådana anpassningar är omöjliga, om man i fortsättningen räknar med att acceptera indexreglering av skatteskalorna.

Jag tror att herr Fälldin vid ett par tillfällen har ställt frågan till mig: Hur ser finansministern och hur ser regeringen på eventuella skatterevisjoner i framtiden? Vi ser på dem på samma sätt som vi har gjort vid de senaste skatterevisionerna, nämligen att skattesänkningen skall sättas in för dem som bäst behöver det och ta sig uttryck i skattesänkning i kronor och inte i procent. Har man gjort den deklarationen, så är det omöjligt att förfäkta anslutning till indexreglering av skatteskalorna.

Herr statsministern PALME:

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Herr talman! Jag har givetvis med intresse lyssnat till denna sakliga och i vissa delar förfinade debatt. Jag skall inte försöka fortsätta de här bilägerskämten om vem som ligger med vem under vilket täcke. Om herrar Hermansson och Fällidin fortsätter ett par varv till, så kanske de kan få jobb i TV-programmet Pratomakarna alternativt Pratomstrarna, där man brukar köra med skämt i den genren. Jag säger det i medvetande om att det är trångt för frilansarna just nu.

När det gäller den sakliga delen av debatten har herr Ekström och finansministern så utförligt redovisat vår position att jag inte behöver fördjupa mig alltför mycket i detta.

I riksdagens finansdebatt i mars uttryckte jag tillfredsställelse med att en majoritet kunde skapas bakom behovet av ekonomiska åtgärder och inriktningen av dessa åtgärder. Jag uttryckte det på följande sätt: "Jag tror det är oerhört viktigt att den svenska demokratin, den svenska riksdagen i detta skede förmår visa beslutsamhet och handlingskraft och skapa en bred majoritet kring stimulansåtgärderna." Denna breda majoritet gav oss möjlighet att möta den oväntade och svåra situation som energikrisen ställde oss inför. Vår starka ekonomi och vår goda handelsbalans hade lagt grunden för åtgärderna.

När vi på detta sätt kunde möta hotel mot sysselsättningen fördes prisstegringarna i förgrunden för intresset. Också i denna fråga ligger upphovet till problemen utanför vårt lands gränser. Vi möter dagligen rapporter om de kraftiga prisstegringarna utomlands – jag hoppas mina siffror stämmer med herr Heléns karta. Den senaste tolv månadersperioden ökade priserna med 26 procent i Japan, 17 procent i Finland, 13 procent i Danmark, Italien och Storbritannien. Priserna på livsmedel ökade med 30 procent i Japan, 20 procent i USA och 15 procent i Storbritannien. Siffrorna för Sverige är jämförelsevis goda – 10 procent totalt och 6 procent för livsmedel. Men det är högt nog.

Det är emellertid självklart att de kraftiga prisökningarna på världsmarknaden innebär en stor risk för den svenska prisnivån. Under den senaste tolv månadersperioden har importpriserna ökat med 44 procent – däri inräknat även priset på oljeprodukter. Det är klart att detta slår – och slår hårt.

Liksom energikrisen – och i följd av energikrisen – ställer denna situation stora krav på ansvar och handlingskraft hos riksdagen. Också nu gäller det demokratins förmåga att bemästra svåra situationer. Också nu kräver människorna handling och fasthet.

Samtidigt som inflationen går över världen kan vi iakta allt större svårigheter i de västliga demokratierna att skapa handlingskraftiga majoriteter. Vi lever i en period då utvecklingen i dessa länder kännetecknas av täta regeringskriser, social oro, ofta en djup splittring av nationen. Denna utveckling har föranlett utomordentligt dystra profetior. Man talar om en demokratins kris, som till väsentlig del har sin grund i bristande handlingskraft och instabilitet i parlamenten och i nationen. Svårigheterna har ibland sin grund i en lättsinnig inställning till den ekonomiska politiken. För att sedan komma till rätta med den grundläggande obalansen har man fått ta till drastiska ingripanden som i

hög grad drabbat de breda folkgrupperna, framför allt löntagarna. Detta leder i sin tur till social oro, en känsla av att vara ställd utanför, och därmed försvåras ytterligare möjligheterna att samla nationen.

I en tid av snabba prisstegringar är det framför allt löntagarna och de utsatta grupperna som riskerar att drabbas. Därför ställs också kraven att politiken skall utformas i samklang med de stora löntagargruppernas intressen.

Det var under sådana förhållanden naturligt för regeringen att inbjuda de stora löntagarorganisationerna och arbetsmarknadens parter till överläggningar om den ekonomiska politiken de närmaste åren och att fästa stor vikt vid deras synpunkter.

Löntagarorganisationernas synpunkter vid de överläggningarna överensstämde väl med regeringens. Vår utgångspunkt har varit att i ansvar för penningvärdet och stabiliteten i ekonomi och samhälle visa fasthet och ansvar när det gäller de reformer vi vill genomföra. I en tid av snabba prisstegringar kan inte vi som politiker skapa trovärdighet om vi inte är beredda att anvisa hur reformerna skall betalas. Till grund för en effektiv kamp mot inflationen – och den är svår nog – måste vi lägga en stor varsamhet med de beslut vi själva fattar.

Det främsta syftet med överläggningarna på Haga och de fortsatta överläggningarna här var just att skapa en grund för en långsiktig och handlingskraftig politik, som inte bara rymmer populära beslut om reformer, utan också mindre populära beslut om betalningen av reformer, och som har kampen mot inflationen som ledstjärna.

Överläggningarna med oppositionen ledde fram till en överenskommelse med folkpartiet. Det är en bra överenskommelse som båda partierna entydigt ställt sig bakom och som till fullo överensstämmer med de stora löntagarorganisationernas önskemål. Vi är överens om två stora reformkomplex: pensionsförbättringen och skatteomläggningen. Det är ett väsentligt besked som vi kan ge till alla våra folkpensionärer, till alla dem som vill ha en sänkt pensionsålder, till de unga invaliderna: Sveriges riksdag kommer att genomföra en mycket väsentlig och rejäl förbättring av era villkor.

Det är också ett väsentligt besked vi kan ge till det stora flertalet medborgare i landet: Ni kommer fr. o. m. den 1 januari 1975 att få en sänkning av er direkta statsskatt. Och vi har klarat finansieringen av dessa reformer.

Det har således lyckats att skapa en handlingsduglig majoritet i riksdagen i viktiga frågor, med kampen mot prisstegringarna som sammanbindande element. Vi är beredda att ta ansvar för en fast ekonomisk politik.

Nu kan inte en sådan överenskommelse om en fast ekonomisk politik gå in i detaljer och enskildheter. Och man kan inte förutse skiftningar och förändringar i den ekonomiska utvecklingen de närmaste åren. Det har heller inte varit meningen. En överenskommelse av detta slag måste väsentligen bygga på förtroende, förvisning om att ett handslag är ett handslag mellan partier som i övrigt helt behåller sin särprägel.

Det är knappast överraskande för någon att herr Bohman och moderata samlingspartiet valde konfrontationens väg. Herr Bohman har

talat mycket om samling och har t. o. m. fört in detta ord i partinamnet. Han har anklagat oss för bristande samförståndsvilja. Nu har herr Bohman själv berättat att han aldrig velat ha annat samförstånd än borgerligt samförstånd. Med socialdemokratin vill han däremot ha strid och konfrontation. De miljoner arbetare och tjänstemän och mindre inkomsttagare som stöder socialdemokratin har ingen plats i herr Bohmans samförståndsvärld. Det är kanske i och för sig likgiltigt för löntagarna – jag tror att de bär det ganska lätt – men det borde inte vara det för herr Bohman. I fråga efter fråga under denna riksdag har herr Bohman ställt sig vid sidan, föredragit strid framför beslut och handling. Än en gång har han bekräftat att hans tal är något av skriet från vildmarken.

I efterhand säger herr Bohman att han gärna vill vara med om kompromisser. Då måste det gapa en avgrund mellan hans vilja och hans förmåga, ty i praktiken hamnar han alltid ute i en öken, isolerad, i steril konfrontation.

Nu förklarar herr Bohman att den här överenskommelsen har vi gjort därför att vi är rädda för nyval. Herr Bohman vet mycket väl att jag inte är ett dugg rädd för nyval. Vi är rätt säkra på att vi skulle kunna vinna det. Jag är inte rädd för nyval, men jag är rädd om nationen – det är där skillnaden ligger. Men det kanske herr Bohman i sin partitaktiska iver aldrig kan förstå, och det kommer jag heller inte att begära av honom.

Däremot är jag förvånad över och beklagar att centerpartiet ställt sig vid sidan av överenskommelsen. Till skillnad från moderaterna har centerpartiet talat om samförstånd och vid flera tillfällen också visat förmåga därtill, liksom vilja att ta politiskt ansvar. Samförstånd måste ju förenas med förmåga att ta ansvar när det verkligen gäller. Denna gång sviktade centerns riksdagsgrupp.

Man anför som ett skäl att pensionsålderns sänkning träder i kraft den 1 juli 1976 i stället för sex månader tidigare. Man söker göra gällande att det skulle spegla något slags eftergivenhet mot arbetsgivarna. Det är ett dåligt argument, både sakligt och politiskt. Läskunnigheten är ju utbredd i landet, och var och en har kunnat läsa hur samtliga löntagarorganisationer enstämmigt begärt att få litet mera tid på sig för att klara övergångsbestämmelserna och för att kunna lägga grunden till en rörlig pensionsålder. Det står i deras remissyttranden, det står i deras offentliga uttalanden, det sade de på Haga, allihop!

Löntagarna har mycket goda sakliga skäl för sin ståndpunkt. Man skall ju komma ihåg att samtliga arbetare och tjänstemän i vårt land har förhandlat sig till en lägre pensionsålder. De har avstått från lön för att få den förmånen. Bland de förvärvsarbetande är det i huvudsak jordbrukare och företagare som inte har ordnat sänkt pensionsålder. De kräver statens medverkan för att lösa den frågan, och det är en rimlig ståndpunkt. Detta är en angelägen reform, och vi vill gärna medverka till att kraven tillmötesgås. Men solidaritet, herr Fälldin, bygger på ömsesidig hänsyn. Och dessa sex månader är just ett sådant uttryck för ömsesidig hänsyn för att komma fram till en lösning som på ett rimligt sätt kan tillgodose alla grupperns önskemål. Vill man hålla samman ett land och de olika intressen som finns, då måste man ha förmåga att ta sådana praktiska

hänsyn, och då räcker inte de stora orden.

Nu var det, som torde vara allmänt bekant, inte frågan om pensionsåldern som spräckte centerns medverkan i en överenskommelse; det var finansieringsfrågan. Där tycker jag faktiskt att centerpartiets ståndpunkt är litet inkonsekvent och i varje fall oklar. Socialdemokraterna och folkpartiet har lyckats skapa garantier för att de stora pensionsreformerna och skatteomläggningen kan finansieras och därmed också kan genomföras.

Förutom sänkningen av pensionsåldern blir det mycket kraftiga förbättringar för dem som redan är pensionärer.

Det blir en höjning av folkpensionens grundbelopp för alla folkpensionärer, höjda pensionstillskott för dem som inte har ATP eller som har låg ATP, bättre pensionsförmåner för unga invalider och andra förtidspensionärer samt en förbättring av de särskilda folkpensionsförmåner som utgår till handikappade i form av invaliditetsersättningar och annat. Det är ett stort komplex.

För socialdemokratin har det alltid stått klart att en sänkning av pensionsåldern aldrig får innebära att samhället sviktar i sina åtaganden gentemot dem som redan är pensionärer. Därför är det särskilt viktigt att vi nu kan kombinera dessa betydelsefulla reformer — sänkning av pensionsåldern och förbättrade förmåner för pensionärerna. Då är det också viktigt att vi kan hålla samman finansieringen av hela detta väldiga reformkomplex. Börjar vi plöttra, skapar vi osäkerhet och otrygghet.

Nu hävdar man på sina håll att betalningen av reformerna närmast är en konjunkturpolitisk fråga. Men det får ju aldrig vara så att konjunkturen får avgöra om och när vi skall betala de långsiktiga åtagandena mot pensionärerna. Rent principiellt ogillar jag starkt ett sådant betraktelsesätt. Våra pensionärer är väl den grupp i samhället vars trygghet i särskild grad beror på att samhället är berett att ge långsiktiga garantier för att samhällsresurser sätts av för dess räkning. Vi får aldrig ens antyda att samhällets beredvillighet att garantera pensionärernas ekonomiska och sociala trygghet är en konjunkturfråga. Pensionärerna skall ha sin trygghet, de skall ha sin pension, vare sig det är dåliga tider eller goda tider. Det är oerhört viktigt för dem att veta att så är fallet. Vill vi ge pensionärerna ekonomisk trygghet, måste vi också anvisa hur reformerna skall betalas. Däri ligger ett stort värde hos den överenskommelse som har träffats.

Nu har man från centerpartiets sida velat anvisa betalning för en sänkt pensionsålder genom att peka på AP-fonderna och förklara att där finns pengar att ta. Men en del av oss minns väl debatten här i fjol om den fjärde AP-fonden. Då var det många från centern som talade mycket och varmt om den omsorg om pensionärernas pengar och pensionärerans framtida trygghet man borde visa i dessa sammanhang. Det var ju i och för sig högst respektabelt att man hade denna vilja till omsorg. Men nu vill man — åtminstone enligt det föreliggande betänkandet — varje år från AP-fonden för pensionsålderssänkningen ta mer pengar än vad den fjärde AP-fonden totalt har fått för investeringar. Det skulle på ett par år betyda miljardbelopp som tappas av från fonderna, och det är klart att man från löntagarnas sida reagerat mot detta. Jag tycker att man också

inom centerpartiet borde tänka sig för. Om man nu menade allvar med denna omsorg om pensionärernas trygghet när det gällde satsningar i den fjärde AP-fonden, som ändå är räntabel osv., så borde man visa omsorg i ännu högre grad när det gäller att tappa av AP-fonderna för att betala en sänkning av pensionsåldern. Nej, den sänkningen skall finansieras!

Jag vill, liksom finansministern, tillönska herr Fälldin en vilsam sommar då han kan fundera över dessa ting intill dess att frågorna kommer på riksdagens bord. Måhända borde han ta med gruppen upp till sig också – fast det kanske är riskabelt.

En överenskommelse förutsätter att man är beredd att lyssna till varandras synpunkter. Man har ju från de olika partiernas sida ofta talat om egenföretagarnas situation. Det har centerpartiet gjort, det har folkpartiet gjort, det har moderaterna gjort. I överenskommelsen mellan oss och folkpartiet finns det här speciella avdraget för egenföretagare. Vi har tagit med detta inte som en eftergift utan därför att vi tycker att det var ett klokt förslag, även om vi inte tog upp den frågan. Men på denna punkt har centern också ställt sig vid sidan genom att centern inte i övriga delar ville ta ansvaret. Det har jag svårt att förstå klokskapen i, när man nu i alla år har hört hur centerpartiet sagt sig vilja omhulda egenföretagarna. Men det är folkpartiet och vi som kan krediteras för det här.

De partipolitiska sidorna av överenskommelsen skall jag inte närmare utveckla. Jag skall nöja mig med att anföra ett citat av en mycket klok man, Ernst Wigforss, som 1959 skrev följande ord – det var alltså efter 1958 års båda val:

”De goda råd att besinna sitt öde som i början rätt frikostigt kom partiet” – folkpartiet – ”till del, var säkert onödiga. Ingenting brukar stimulera tankeverksamheten så kraftigt som ett nederlag i val. En första bedövande verkan blir sällan långvarig. Lika onödiga är antagligen påminnelser till de omaka segrarna att politisk framgång inte alltid kan mätas efter vinster i röster och mandat. Det är inte givet att högern får ett ökat inflytande i riksdagsarbetet eller att centerpartiet kan mera effektivt än förut företräda sina särskilda intressen.”

Så skrev alltså Ernst Wigforss 1959.

Kommunisterna oroar sig över de socialdemokratiska valarbetarna, hörde jag i debatten här. Det är riktigt att de socialdemokratiska partimedlemmarna och valarbetarna under hela denna vår haft en underbar kampvilja och känt medvinden för vårt parti. De har varit fullt beredda på nyval, om detta var nödvändigt. Det har ganska entydigt framgått i olika massmedia. Men, herr Hermansson och herr Werner i Tyresö, de socialdemokratiska valarbetarna och partimedlemmarna har också en utpräglad känsla av ansvar för landet.

Socialdemokratins profil är för de allra flesta människor här i landet förenad med trygghet, stabilitet och vilja att ta ansvar för landet samt att på denna grundval föra en klok reformpolitik. I ett Europa som är så splittrat som i dag har den profilen, den identiteten om man så vill, särskilt stort värde. Den framhävs dessutom med särskild styrka när den ställs i kontrast med splittringen på andra håll.

Och vidare: Vår profil och hela vår aktivitet i denna stora folkrörelse

är ju till för att uppnå resultat som är betydelsefulla i människornas vardag. Det är den vi vill förändra och förbättra. Och så länge vi kan genomföra huvudlinjerna av vår politik och så länge vi också har fullständigt stöd av de stora löntagarorganisationerna är det inget fel om den kan genomföras genom överenskommelse med ett annat parti. En sådan överenskommelse betyder helt enkelt att vi säkrar väsentliga delar och viktiga inslag i det program som vi gick till val på och som valarbetarna kämpade för, t. ex. hela det stora pensionskomplexet. Jag tror därför att ni oroar er alldeles i onödan.

Herr talman! Detta är ju vårriksdagens sista arbetsdag. I riksdagens inledning förekom många olycksprofetior med hänsyn till den besvärliga situationen ute i världen, bl. a. oljekrisen, och med särskild hänsyn till det unika och svårbemästrade parlamentariska läget. Vi kan nu konstatera att vårriksdagen har gjort ett gott arbete. Stora och viktiga reformer har genomförts: grundlagen har fastställts, vi har beslutat om kriminalvårdsreformen, kulturreformen och abortlagen. Vi har genomfört stora förbättringar i arbetsmiljön, de fackliga förtroendemännens ställning har förstärkts, anställningstryggheten har förbättrats, vi har beslutat om läkarvårdsreformen och om förbättringar för de handikappade. Vi har vidare beslutat om jättesatsningen på Stålverk 80 och vi har fattat en rad beslut i syfte att förbättra kvinnornas ställning i samhället.

Detta är bara en exemplifiering av vad som gjorts. Och det är ett gott och konstruktivt reformverk. Det har kunnat genomföras i en tid av internationell oro och internationella kriser, som med sina verkningar har drabbat också vårt land. Denna vårriksdag har också lagt grunden till en fast ekonomisk politik i syfte att bekämpa prisstegringarna.

I en orolig tid har Sveriges riksdag förmått visa ansvar och handlingskraft. Det är min övertygelse att detta är till gagn för medborgarna och för landet.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern har gjort en summering av denna vårriksdags arbete. Jag tror att den summeringen kan behöva kompletteras med att jag och andra talar om hur vi ser på arbetet här i riksdagen under den gångna våren.

Det är fullt klart att de politiska partiernas uppgift är att söka förverkliga den politik som vi har gått ut till väljarna med. För vår del är det en politik som fick ett ökat antal väljare i höstens val. Vi har enligt alla uppgifter ett ännu starkare stöd för den politiken i dag.

Det är också fullt klart att man bäst förverkligar sin politik i regeringsställning – det skall man aldrig sticka under stol med. Men när nu socialdemokraterna trots två på varandra följande och rätt betydande valnederlag valt att stanna kvar i regeringsställning utan majoritet i riksdagen, är det närmast en självklarhet att vi har att inrikta oss på den näst bästa metoden: att från oppositionsställning påverka politiken så mycket som möjligt. I långa stycken har vi lyckats. Politiken i regering och riksdag har ändrats sedan den tid då socialdemokraterna hade majoritet tillsammans med kommunisterna. Centerförslag som tidigare tvärt avvisades av regeringen och den socialdemokratiska riksdagsmajori-

teten har nu beaktats eller förts stora steg närmare ett förverkligande. I en del fall har framstegen uppnåtts genom kompromisser, i andra fall genom lottning.

Vi har fått till stånd principbeslut om en allmän arbetslöshetsförsäkring, stöd till förbättring av arbetsmiljöer, riksdagskontroll över AP-fondens aktieköp i näringslivet, det har beslutats en utredning med anledning av centerkraven om rättvisa inom ATP-systemet för korttidsanställda, för deltidsanställda, för dem som vårdar barn i hemmet och i fråga om befrielse från ATP-avgift för äldre och handikappad arbetskraft. Jordbruksutredningen skall få tilläggsdirektiv i fråga om t. ex. rationaliseringsstödet, familj jordbruken och produktionsvolymen. Regeringen och socialdemokraterna har fått uppge sitt motstånd mot en omprövning av den verklighetsfrämmande jordbrukspolitik som en riksdagsmajoritet genomdrev 1967. Beslutet om det ekonomiska stimulanspaketet med anledning av oppositionens initiativ i januari är också ett exempel på att regeringen fått anpassa sin politik efter oppositionen.

Det vore mer att säga om detta, men repliktiden tillåter inte det. Jag känner ett behov av att något belysa de påståenden i pensionsåldersfrågan och finansieringsfrågan som statsministern gjorde.

Statsministern började med att säga: Känner ni i centern ingen solidaritet? Är det verkligen så, att centern inte kan acceptera sex månaders uppskov för att ge de stora löntagargrupperna dessa förmåner? Får jag fråga statsministern: Har regeringen och socialdemokraterna tagit så lätt på frågan om allas rätt till pension vid 65 års ålder att ni glömt att vi har fått verka för denna sak i 15 års tid? Har ni också glömt att vi under många års motstånd från er arbetade för en standardsäkring åt dem som redan hade fått pension? Har ni glömt att det tog många år att få er att ens utreda frågan om en sänkt pensionsålder?

Det är alldeles riktigt att LO-grupperna på grund av att majoriteten här i riksdagen icke genomförde en allmän sänkning av pensionsåldern till 65 år var tvungna att *delvis* ordna det avtalsvägen. På annat sätt kunde de inte uppnå något som många i samhället tidigare hade nått. Det går inte att bestrida. Nu anförs – och det är riktigt – att man måste få tid att ändra en del övergångsbestämmelser; det insåg man i kommittén, men man fann där att det skulle gå. De brister som finns i STP – att det inte ger kommunalt bostadstillägg vid 65 år och att det inte ger hustrutillägg – rättas till för dessa grupper om man sänker den allmänna pensionsåldern till 65 år. Det kan inte vara någon nackdel för LO-kollektivet. Jag är glad över att herr Helén och jag är överens om att det kommer att ta betydande tid innan man kan införa en rörlig pensionsålder, så vittsyftande som den han beskrev. Men den sänkning av pensionsåldern som vi nu föreslår kan inte utgöra en belastning för dem som redan har STP!

Vad sedan beträffar finansieringen slår statsministern i ett fall in öppna dörrar, i ett annat fall måste han ha läst på dåligt. Till att börja med var det redan före Hagaöverläggningarna klart att flertalet partier var bundna i finansieringsfrågan när det gäller de 8 miljarder kronor som de här två sakerna kostar. 0,3 procent av lönesumman skulle gå till förbättrade folkpensioner och förbättringar till unga invalider. Den sänkta pensionsåldern skulle fordra 0,9 procent av lönesumman. Vi har gått

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

med på omläggning av sjukförsäkringsavgiften. Var hittar statsministern stöd för att vi har rest något motstånd mot det? -- Kvar på alltsammans är då 1,8 miljarder kronor, och det är den biten som vi menar att man kan och bör ha konjunkturpolitisk synpunkt på. Men nog måste statsministern ha läst på fel! Var står det att någon centerpartist vill ta AP-fondens pengar i anspråk för att genomföra en sänkning av pensionsåldern när det gäller folkpensionsdelen? Var står det att vi skulle ta pengar ur pensionsfonden för att klara folkpensioneringen?

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett rörande och hjärtevärmande tal som vi för en stund sedan fick höra från statsministern -- inte ett enda öga var torrt. Man kände sig ung på nytt, förflyttad till den tidens skolavslutningar, när man nu hörde magister Palme tala från sin kateder, och man kunde nästan höra tonerna från "Den blomstertid nu kommer med lust och fägring stor" sväva i luften.

Magister Palme delade ut betyg till snälla barn och till stygga barn. De som tycker som magistern får goda betyg. De som inte tycker som magistern får dåliga betyg -- precis som det var i den gamla skolan, i det förflutnas dagar. Jag förstår att magister Palme tyckte att det var skönt att stå här och titta ut över sina snälla och stygga barn.

Lika hjärtevärmande, med samma äkta tonfall talade magistern om samförstånd och ansvar i en viss grupp och ansvarslöshet hos de bråkiga ungarna. Men varför fick vi inte höra detta vid "skolavslutningar" för några år sedan, när magistern hade fler som höll på sig? Varför var inte samförståndet och ansvarskänslan lika utpräglade på den tiden när socialdemokraterna och kommunisterna tillsammans satte de bråkiga ungarna på plats? Var fanns de här breda lösningarna 1971, 1972 och 1973? Var fanns då de alla omfattande kompromisserna, som räddade Sveriges riksdag och demokratin från den förödande kris som drar fram över Europa? Då mötte vi inte den här välvillige, snälle och betygsutdelande magistern.

Det är möjligt att herr Palme har förändrat sig, så att konfrontationspolitiken har försvunnit med vinden. Men det kan också vara så, att det är konfrontationspolitikerna som försvunnit med majoriteten. Det är möjligt -- det vel bara magistern själv, om han rannsakar sina njurar ordentligt.

Vi fick dåliga betyg, vi dåliga barn därför att vi valde strid, som det hette. Vi ville strid; vi svarade inte riktigt nöjaktigt på magister Palmes fem frågor.

Nå, vad stod i de fem frågorna då?

Den första innehöll -- i stort sett -- frågan: Vill ni hata inflationen? Ja, svarade vi, lydiga och uppsträckta.

Den andra frågan var: Vill ni godta skatteomläggningen? Ja, svarade vi. Det har vi redan gjort. Nu vill vi gå litet längre och göra den bättre. Det borde ju inte ha försämrat svaret.

Vill ni betala reformerna? var den tredje frågan. Ja, svarade vi, självfallet vill vi det.

Vi fick alltså tre rätt -- eller borde ha fått tre rätt på våra frågor, om

det varit en rättvis magister. Men vi ville inte skaffa oss fem rätt bara för att göra magister Olof Palme till fred, utan vi tänkte också på innehållet i frågorna. Hade vi svarat som magister Olof Palme velat skulle det för det första ha inneburit att vi i dag skulle ha förklarat att vi var beredda att avstå från att driva kravet på sänkta skatter i vårt land. Det hade för det andra inneburit att vi skulle ha avstått från att driva kravet på att försöka åstadkomma effektiva besparingar. Och det hade för det tredje inneburit att vi skulle godkänna att den socialdemokratiska politiken i stort sett skulle få fullföljas. Det vill vi inte, och nu har vi alltså fått det här underbetyget från vår objektiva och skickliga skollärare!

Sedan gick magistrern — förlåt: statsministern, eller statsmagistern, kanske jag borde säga — in på frågan om hur reformerna skulle finansieras. Jag fick en känsla av — men man bör ju inte tro sådant om en statsminister — att statsministern inte riktigt förstod den här problematiken. Statsministern borde ha varit inne i kammaren under morgonens debatt, när vi olika elever debatterade med en annan lärare här, en lärare i ekonomi. Vi hade olika meningar, finansministern och jag, men vi klarade i alla fall ut begreppen. Det har tydligen inte magister Palme velat göra.

Jag satt där i min bänk, djupt förvånad: Det är väl alldeles självklart att icke någon enda i den här kammaren har velat göra gällande att våra förpliktelser gentemot våra pensionärer — alltså frågan om vi skall betala pensionen eller inte — skall vara beroende av om vi har goda eller dåliga tider. Det är ju inte det som det är fråga om! Vi har inte heller gjort gällande att man skall blanda ihop konjunkturpolitik och reformpolitik. Vi har så mycket mindre gjort detta som vi har kritiserat regeringen för att regeringen har gjort precis detsamma. Ni har under åren 1971, 1972, 1973 och 1974 föreslagit olika reformåtgärder i konjunkturstimulerande syfte utan att anvisa den totalfinansiering, den täckning, som ni nu begär att oppositionen skall redovisa. Ni har ju gjort det: 1971, 1972, 1973 och 1974; det kan inte statsministern bestrida.

Men det är inte detta det gäller, utan det är fråga om på vilket sätt sådana reformer skall betalas. Man *kan* betala dem med ökade skatter, men man kan också betala dem genom ökat arbete, genom att ha en lägre arbetslöshet och ökade inkomster. Man skall inte vara låst av en krona-för-krona-filosofi. Det är det vi har opponerat oss mot, och det är det som debatten har gällt.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Politiken skall utformas i samklang med de stora löntagarorganisationernas intressen, sade herr Palme.

Det finns en stor löntagarorganisation som heter Landsorganisationen. Dess tidskrift Fackföreningsrörelsen hade i nr 9, som utkom så sent som i april, en ledande artikel som jag tror väl uttryckte starka uppfattningar inom det socialdemokratiska partiet. Den inleddes så här:

”Stridslystnaden inom de socialdemokratiska leden är stor, rapporterar våra massmedier så gott som dagligen. Vid de länskongresser, som hållits den senaste tiden, uppges entusiasmen för ett nyval ha varit genomgående. Rapporter om stämningen vid partikonferenser kan man kanske inte fästa avgörande vikt vid i en bedömning av förutsättningarna

för ett snart nyval. I jakten på det journalistiskt matnyttiga är det lätt att övervärdera sådant, som ger bra rubrikstoff. Men det är självfallet viktigt vad de aktiva medlemmarna i parti- och fackföreningar tycker och tänker i nyvalsfrågan."

Det sammanfattades i en rubrik över ledaren: "Medlemmarna (s) är beredda att slåss för sin politik".

Denna artikel avslutades med följande ord: "Arbetarrörelsens politiska anseende får inte sättas på spel av rädsla för utgången av ett nyval. Det är bara genom att driva en konsekvent socialdemokratisk politik rörelsen kan räkna med att bevara väljarnas förtroende. Stämningen bland medlemmarna tyder på att det är en sådan politik man är beredd att slåss för."

Är det dokument, som man har undertecknat tillsammans med folkpartiet, verkligen uttryck för en konsekvent socialdemokratisk politik? Överenskommelsen innebär tillmötesgående av krav från folkpartiet på praktiskt taget varenda punkt. Folkpartiet fick vad som i realiteten var en rundabordskonferens. Det får en sänkning av marginalskatten långt upp i inkomstpyramiden. Det får bort höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften. Det får igenom sina synpunkter på företagsbeskattningen. Det får till stånd en höjning av sparavdragen. Och så finns det i uppgörelsen också ett ja till gamla moderatkrav, som herr Bohman tidigare i debatten har konstaterat. Om detta är konsekvent socialdemokratisk politik, varför har då inte regeringen själv tidigare tagit upp dessa frågor?

De flesta av dessa frågor tog regeringen inte heller upp under överläggningarna på Haga. De var tydligen reserverade för de senare eller möjligen parallellt förda förhandlingarna enbart med mittenpartierna eller möjligen enbart med folkpartiet. Tyget till byxorna var av allt att döma tillklippt redan innan förhandlingarna med partierna började. Får man säga så, herr statsminister, utan att brista i allvar i denna debatt?

En del folkpartitidningar har redan försökt att dra stora växlar på uppgörelsen och påmint om samverkan mellan socialdemokratin och liberalerna under kampen för den allmänna rösträtten. De tycks glömma att folkpartiet i dag är någonting annat än den liberala rörelsen under åren för rösträttskampen. De samhälleliga problemen är också i betydande utsträckning andra. Då var den liberala rörelsen ett progressivt reformparti som uttryckte den uppåtstigande borgar- och medelklassens politiska ambitioner. I dag är folkpartiet ett parti som försvarar finanskapitalets makt under kapitalismens nedgångsperiod. Ett samarbete mellan arbetarrörelsen och liberalerna var riktigt vid tiden för rösträttskampen. Ett samarbete mellan arbetarrörelsen och folkpartiet har i dag en återhållande, konservativ verkan på den socialistiska arbetarrörelsens kamp och är därför oriktigt.

Hos många socialdemokrater och inom fackföreningsrörelsen uppstod omedelbart efter valet en stark oro inför strävandena till ett nära samarbete mellan socialdemokratin och folkpartiet i riksdagen. Denna oro har inte minskat efter uppgörelsen, och jag tror att herr Palme bör notera den. Det rätta svaret på den politiska situation som har uppstått efter 1973 års val är efter vår mening en aktiv mobilisering av hela

arbetarrörelsen för en vänsterpolitik på socialistisk grundval. Aktivitet och samverkan för radikala arbetarkrav är en tvingande nödvändighet. Endast genom en radikal politik med socialistisk inriktning kan den borgerliga offensiven drivas tillbaka. Eftergifter till höger är kapitulation och leder till nederlag.

Det vill jag uttrycka vår oro för, och jag tror att också många socialdemokrater i dag känner denna oro. I stället för en sådan politik med eftergifter till höger krävs det en offensiv för de arbetandes intressen. Det kommer vänsterpartiet kommunisterna även i fortsättningen att arbeta för.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Efter herr Bohmans målande skildring av skolavslutningen här i riksdagsskolan hade jag bara, för att ingen oklarhet skall råda, tänkt tala om att det är jag som är den snälle pojken och att det är jag som fått premierna. Eftersom ingen grälar på mig, så hade jag tänkt skänka de sex minuterna till kamraterna i kammaren.

Men nu har herr Hermansson talat om vilken ful fisk jag är och samtidigt berättat om allt vad folkpartiet fått igenom med denna överenskommelse. Det blev också ett litet premium för mig!

Herr statsministern PALME:

Herr talman! För att först klara av herr Bohman!

Herr Bohman sade att jag talade som magistern på skolavslutning. Det hade jag minsann inte gjort före 1973 års val. Då talade jag bara på grundval av majoritetsförhållandena, och därför borde jag rannsaka mina njurar.

Jag behöver inte alls rannsaka mina njurar. Jag har däremot rannsakat kammarens protokoll från den 3 juni 1971. Jag skall be att få uppläsa:

”Herr BOHMAN (m):

Herr talman! När jag nyss lyssnade på statsministern kände jag mig, liksom kanske många av kollegerna här i kammaren, som ung på nytt — det var som på gamla tiders skolavslutning, när inspektor tackade eleverna för ett gott arbete och gav goda betyg till eleverna därför att det skulle återfalla på läraren, på magistern själv. Det var nästan så att man fick lust att börja sjunga 'Den blomstertid nu kommer med lust och fågring stor' — men nu är jag inte lika musikalisk som finansministern, så jag skall bespara kammaren den prövningen.”

Herr Bohman glömde ta med finansministerns sångförmåga i år — i övrigt var det identiskt. Därmed har jag besvarat frågan; herr Bohman har inte förändrat sig, och tydligen inte jag heller.

Till herr Fällidin! Jag har inte ett ögonblick påstått att AP-fonderna skulle betala förbättringen av folkpensionerna. Däremot skulle pensionsålderssänkningen avtappa AP-fonderna. Den avtappningen skulle per år uppgå till lika mycket som vi satsar på den fjärde AP-fonden. Ni talar så mycket om omsorgen om pensionärernas trygghet, men det tycker jag att ni skulle låta bli.

Det är inte bara centern som talat om en lägre pensionsålder — det första exemplet var en socialdemokratisk motion i riksdagen år 1944.

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Men vi har hela tiden vetat att vi får ta framstegen ett och ett, och då har det framför allt gällt att ge dem som är pensionärer en rejäl standard. Sedan har vi velat ge alla en hygglig pension — ATP —, och då stod inte centern precis på barrikaderna. Så var försiktig med de historiska återblickarna!

Sedan har vi velat satsa på förtidspension för dem som har ett hårt och slitsamt arbete, och sedan har vi parallellt med detta genomfört ytterligare förbättringar av folkpensionerna och en sänkt pensionsålder.

Vi har hela tiden öppet redovisat att så kommer vi att gå fram. Vi kommer att genomföra dessa reformer allteftersom de kan finansieras. På den punkten har vi fullkomligt stöd av arbetare och tjänstemän. Det är en konsekvent linje, som vi håller fast vid.

Herr Fälldin säger att det inte är så svårt att ta hänsyn, när det bara gäller några månader. Men löntagarna skall kunna säga att detta är en bra reform, som löser deras problem. Även bönder och företagare skall kunna säga att reformen tryggar deras sänkta pensionsålder. Jag har inte påstått att herr Fälldin inte har solidaritetskänsla men att i solidaritetskänsla ingår att ta hänsyn till andra grupper.

Dialektiskt är det nästan något Heglianskt -- Marx ställd på huvudet -- över herrar Bohman och Hermansson. Det som i herr Bohmans mun är folkpartiets enorma förräderi till en socialdemokratisk politik blir i herr Hermanssons mun socialdemokraternas enorma förräderi till en folkpartistisk politik. Var och en vet att ni har era speciella intressen, kommunister som moderater, i sant dialektisk anda -- fast tvärtom.

Det viktiga för oss är att veta att dessa reformer står i vårt valprogram. De finns med i vår näringspolitiska grupps diskussioner. De utgör centrala frågor inom LO. Ett undantag är avdraget för egenföretagare, vilket jag tycker är en klok reform. Även den har fått fullständig stöd av LO.

Det är naturligtvis oerhört svagt att herr Hermansson begagnar hela sin sexminutersreplik till att tala om vad han tror och sannolikt hoppas att socialdemokraterna tycker och tänker utan att vilja ödsla någon tid på att tala om vad kommunisterna måhända önskar. Då lever man ett skenliv.

Herr Fälldin räknade upp en massa ting som uppnåtts. Jag har läst listor på sådant som centerpartiet kallar för socialdemokratiska kapitulationer. Där står t. ex. att vi gått med på att ytterligare 14 000 kronor anslås till hemgårdsrörelsen eller att traktorförare inte längre behöver medföra körkort vid plöjning. Man kommer att anse att det var kloka beslut.

Jag har ingenting emot dessa listor. Jag tycker att vi skall ge publicitet åt dem. De visar en sak som är viktig i riksdagsarbetet, nämligen att riksdagen har ett oändligt antal små frågor att behandla. Det är bra om man kan visa ett mått av hänsyn och tolerans och lyssna till andra. Så skall ett bra parlament fungera. Publicera gärna dessa listor men tala inte samtidigt om socialdemokratins stöddighet och maktfullkomlighet, för då går resonemanget inte längre ihop. Jag vill inte förstöra marknaden för herr Bohman vid nästa vårs riksdagsavslutning men vill ändå i all blygsamhet fortfarande hävda att denna vårriksdag utfört ett gott och konstruktivt arbete.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern säger att han har läst de listor som vi har givit ut, och när han läst dem har han suttit i sin kammare och sagt att detta var det ju egentligen rätt klokt att gå med på. Det är vad jag har försökt säga. Skillnaden är bara den att så länge ni hade egen majoritet i riksdagen eller kunde lita till kommunisterna så insåg ni inte att våra förslag var kloka.

Jag har sagt att när vi inte kan få utnyttja det bästa, dvs. innehavet av regeringsmakten, så skall vi inte tveka att använda det som är näst bäst för att försöka ändra politiken åt det håll vi vill ha den, och jag tycker att jag har fått ett kvitto på vad jag har sagt. Inte nog med att statsministern inser att socialdemokraterna har ändrat sig – vid stilla eftertanke, när han läser våra listor, finner han att det är klokt av socialdemokraterna att ha ändrat sig. Det är som jag också har sagt: Ett valresultat sätter alltid spår i politiken.

Statsministern talade om utgifterna för sänkningen av pensionsåldern i ATP-systemet. Kommitténs majoritet föreslog en höjning med 0,75 procent. Vår utredningsman liksom folkpartiets ansåg – och det är en uppfattning som jag tycker är rimlig – att så länge hela den årliga avgiften läggs till fonden, kan man inte ta de här två årens sänkning av pensionsåldern som skäl för en avgiftshöjning. Vår man i utredningen har sagt, och jag ansluter mig till det, att måhända finns det andra skäl för att diskutera en avgiftshöjning, om det vidtas ännu flera åtgärder, men då får man diskutera det i ett sådant sammanhang. Normalt fastställer riksdagen avgiftsuttaget till ATP vart femte år, och enligt vår mening skall det mer till än det här förslaget innan vi är beredda att tillstyrka en höjning av avgiften i ett system där räntan räcker till utgående pensioner.

Till sist bara några ord om motionen från 1944. Jag är inte helt säker, men jag tror att jag har hört någon säga någon gång att det var en riksdagsman som hette Torsten Nilsson som väckte den motionen. Det var bra att han gjorde det, men den mannen har ju också varit socialminister och skött de här frågorna. Inte märkte man mycket av den inställning han hade 1944 under den tid han var socialminister och kunde komma till riksdagen med förslag om en sänkning av pensionsåldern.

Vi har givit väljarna vårt besked inför valet, och vi står för det beskedet.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först klara av herr Bohman, sade statsminister Palme med den terminologi som han så väl behärskar och återgav med förtjusning vad jag sade på en tidigare avslutning här i denna kammare. Men det gör inte saken ett dugg sämre, herr statsminister och magister, för det betecknande för avslutningar är just att de är årligen återkommande och följer ett bestämt program med björkar, med säng och med betygsutdelning. Och det är identiskt samma magister som står i katedern och talar till sina elever och som mästrar och betygsätter dem. Den gången, som herr Palme talade om, var det hela oppositionen som bestod av stygga barn. Den här gången är antalet stygga barn inte lika stort, men tonfallet och sättet att betygsätta var precis detsamma.

Jag tror inte att vi får ändring i det här skolavslutningsprogrammet förrän vi får en annan statsminister som är beredd att acceptera att eleverna kan ha olika mening, som är beredd att acceptera att oppositionen har rätt att bedriva oppositionspolitik och ha en annan mening än den regeringen företräder, utan att fördenskull behöva beskylas för att vara ansvarslös.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme säger att de andra partierna "stälde sig utanför". Det är inte första gången vi hör det, det brukar han alltid göra så fort han nått en överenskommelse med något parti. I dag hör inte bara vpk och moderaterna utan även centerpartiet till de utstötta, till samhällets olycksbarn. Även med risk för att herr Helén upptar det som ytterligare en premie kanske man litet skämtsamt kan få säga att med hänsyn till uppgörelsens karaktär av att i stor utsträckning vara en katalog över folkpartikrav, är det verkligen förvånande i saken att inte också herr Palme ställde sig utanför.

Herr Palme tyckte att jag talade för mycket om vad jag trodde att socialdemokraterna ansåg om uppgörelsen och för litet om vad kommunisterna ansåg. Nu tog jag kammarens tid i anspråk tidigare under minst 30 minuter för att tala om detta, och där saknades inte omdömen. Hade herr Palme eller herr Sträng i stället läst upp ledaren ur Fackföreningsrörelsen som skrevs i april, hade jag gärna kunnat avstå från att göra det. Men eftersom ingen annan gjorde det tyckte jag att det var ett bidrag till debatten som belyste de stämningar och den oro som faktiskt finns inom den organiserade arbetarrörelsen.

Det är heller inte så att oron har uppstått plötsligt. Tendenserna till en samverkan mellan socialdemokratin och folkpartiet kom till synes redan under förra årets valrörelse och de var så tydliga att vi för vår del ansåg oss ha anledning att varna för en eventuell samverkan efter valet mellan socialdemokraterna och folkpartiet. Sedan har det intrycket bestyrkts undan för undan av den kurs partierna har hållit och av det lovtal som herr Helén läste upp över förslagen i statsverkspropositionen i januari och som väl var det mest lysande beröm som han någonsin har uttalat över en socialdemokratisk regering. Kursen var verkligen klar under lång tid. Socialdemokraterna och folkpartiet visste precis vart de ville komma. Om jag än en gång får citera världslitteraturen, men nu en svensk författare, vill jag säga att redan ute på Haga fick man lätt i tankarna Fredmans epistel nr 35, som börjar så här:

"Bröderna fara väl vilse ibland
om glasen, men inte om krogen".

Detta, herr talman, givetvis endast i överförd bemärkelse.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Det är naturligtvis en ledsam situation för herr Hermansson – han måste ju hävda att varje överenskommelse över de traditionella blockgränserna är ett svek, ett förräderi. Vi har här i riksdagen träffat en sådan uppgörelse beträffande AP-fonderna. Då talade herr Hermansson eller någon av hans gruppmedlemmar om vilket

förskräckligt förräderi detta var och om vilken oro det vållade ute i landet. Vi upptäckte emellertid att det inte fanns någon oro bland de våra. Det har faktiskt genomförts en liten opinionsundersökning om detta, som kommer att publiceras. I denna tillfrågades människorna om de var nöjda eller missnöjda med den uppgörelse som hade träffats om AP-fonden.

Det befanns då att 55 procent inom den socialdemokratiska väljarkåren var nöjda medan bara 6 procent redovisade något missnöje. De socialdemokratiska väljarna tyckte alltså att överenskommelsen var bra. Av de folkpartistiska väljarna var 35 procent nöjda. I centerpartiets väljarkår var det 51 procent som tyckte att uppgörelsen var bra. Men mera överraskad blir man när man ser på moderaternas väljare, där inte mindre än 35 procent tyckte att det var utmärkt att centerpartiet och socialdemokraterna hade kommit överens på detta sätt i AP-frågan. Och går man till kommunisterna blir man verkligt häpen; det var 53 procent av dessa som tyckte att det var alldeles utmärkt att socialdemokraterna och centerpartiet hade kommit överens i denna fråga.

Vad säger oss detta? Jo, att om man löser frågor på ett konstruktivt sätt och så att man inte uppger några väsentliga principiella grundvalar, tycker människorna om det. Så tycker människorna långt in i kommunisternas väljarkår, och så kommer de att tycka.

Stackars herr Hermansson gör sedan en uppräknings för att visa att det är folkpartikrav som tillgodosetts. När det gäller skatt på övervinster och löntagares inflytande på och del i förmögenhetstillväxten liksom möjligheten av en beskattning av råvaror vill jag uppmana herr Hermansson att studera vad vår näringspolitiska kommitté skrivit. Förmögenhetstillväxten är en jättefråga för fackföreningsrörelsen, som just nu håller på att utreda detta. Det är alltså sådant som vi arbetar med. Vi sysslar med sakfrågor och lever icke i slagordens värld, något som ju kommunisterna så ofta drabbas av. Därför är det inte heller så konstigt att ni inte upptäckt vilka frågor som socialdemokratin och fackföreningsrörelsen arbetar med. När ni plötsligt tittar ut i verkligheten från studerkammaren säger ni att det är fråga om folkpartikrav – men det beror på dålig kunskap.

Det är inget fel i att också folkpartiet arbetar med dessa frågor. Det är på detta sätt man måste verka i politiken, om man vill förändra samhället och nå resultat.

Till herr Fälldin vill jag säga att det här med AP-fonden får han läsa på, för det var omöjligt att följa med i det resonemang som han förde. Det måste vara något fel på det.

Jag tror att det var litet riskabelt för herr Fälldin att dra fram Torsten Nilsson som en man som visat föga intresse för de breda folkgruppernas pensionsförhållanden. Det var ändå Torsten Nilsson som formade förslaget och skrev under propositionen om ATP, det var ändå han som stod i ledningen för kampen mot konservatism av alla olika kulörer som ville förmena de breda folkgrupperna den pensionen. Det är nog litet farligt för herr Fälldin att söka hålla fram Torsten Nilsson som en människa som dåligt ryktat sitt värv när det gällt att slå vakt om arbetarnas, tjänstemännens och småfolkets trygghet på äldre dar. Han är

ju tvärtom ett exempel på det som också är en lärdom av dagens debatt.

Alla vill vi ju ha förbättringar på alla samhällslivets områden, och det är lätt att göra upp önskelistor. Men vi vet att till sist måste ändå alltid det ekonomiska underlaget fram, till sist måste man stå upp för betalningen. När man vet detta, då vet man också att framstegen måste tas steg för steg, allteftersom man får råd till dem och kan skapa täckning för dem. Det är en gammal god reformistisk arbetsmetod.

Om vi har någon pedagogisk uppgift -- magistrar eller icke magistrar, herr Bohman -- är det inte att sudda ut begreppen på dessa för politiken och för den politiska debatten centrala områden, utan det är att klart peka på sambandet mellan reformer och resurser, mellan utgifter och nödvändigheten att betala utgifterna. Om vi inte har de grundläggande sammanhangen klara för oss, blir inga framsteg möjliga. Jag hoppas att vid alla framtida avslutningar kommer den grundläggande pedagogiken att stå i centrum, för det är förutsättningen för att vi skall gå framåt som en stabil reformnation.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! När nu partiledarna har haft sin stora omgång är det inte så lätt för oss fotfolk att börja vårt mellanhavande. Innan jag övergår till mitt egentliga ärende skulle jag vilja säga till statsminister Palme, att det skulle vara intressant om han ville fullfölja de intentioner som han har visat här till slut, om han ville vara hela landets statsminister och inte bara statsminister för *en* grupp av människor.

I propositionen 125 föreslås skyldighet för vissa företag att avsätta 20 procent av årsvinsten för verksamhetsåret 1974 till arbetsmiljöfond. Avsättningen är maximerad till 70 miljoner kronor. Företag som har en årsvinst understigande 100 000 kronor är inte skyldiga att göra någon sådan avsättning.

Avsättningen till arbetsmiljöfond är avdragsgill vid beskattningen, och beloppet skall inbetalas till räntelöst konto i riksbanken.

För användandet av arbetsmiljöfond krävs tillstyrkan av flertalet av arbetstagsarsidans ledamöter i företagets skyddskommitté eller företagsnämnd. De medel som kvarstår på arbetsmiljökontot i riksbanken fem år efter inbetalningen återbetalas till företaget, men de beskattas då hos företaget. Därvid göres ett extra tillägg med 10 procent av det belopp som återbetalas. Genom den föreslagna lagstiftningen beräknas fondavsättningar göras för inkomståret 1974 till ett belopp av ca 1 miljard kronor.

Herr talman! I propositionen har alltså gränsen för skyldighet att göra avsättning till arbetsmiljöfond satts vid en årsvinst av 100 000 kronor. Enligt vår mening bör gränsen i stället sättas vid 200 000 kronor därför att många mindre och medelstora företag arbetar under mycket svåra ekonomiska förhållanden. Dessutom är företagen i dag redan hårt belastade av uppgiftsskyldighet i en mängd ärenden, och ytterligare skyldigheter av liknande slag bör om möjligt undvikas. Härtill kommer att man bör begränsa antalet ärenden som skall handläggas av myndigheterna.

Vidare föreslås i propositionen att hela avsättningen till arbetsmiljö-

fonden, skall insättas på ett räntelöst konto i riksbanken. Flera skäl talar för att insättningen på detta konto i stället fastställs till 50-procent av avsättningen. Många företag, även sådana som går med vinst, har problem med sin likviditet. På grund av den snabba inflationen kan ett företag, som redan gjort rimliga arbetsmiljöinvesteringar och rationaliseringar i övrigt och som tvingas ha medlen inneslående räntelöst under fem år, åsamkas ganska stora förluster.

I propositionen behandlas reglerna för hur koncernbidrag skall påverka den vinst som ligger till grund för avsättningen till arbetsmiljöfonden. Enligt propositionen skall koncernbidrag utöver vad som godtas vid inkomsttaxeringen läggas till vinsten i det företag som lämnar koncernbidraget. Denna regel är tillkommen i syfte att förhindra kringgående av avsättningskyldigheten. En regel av sådant innehåll är för mig helt naturlig. Lika naturligt vore det att företag som mottar dylikt koncernbidrag inte skall inräkna detsamma i den årsvinst som skall ligga till grund för avsättningen. En regel av denna innebörd bör intas i lagen. Likaså bör mottagna utdelningar avdragas från årsvinsten vid fastställandet av det belopp som skall ligga till grund för avsättningen, eftersom det företag som lämnat utdelningen redan gjort avsättning svarande mot denna utdelning. Även det faktum att vissa företag med liten rörelse i förhållande till mottagna utdelningar annars skulle tvingas till en orimligt stor avsättning talar för detta.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 i skatteutskottets betänkande nr 40.

Till finansutskottets betänkande nr 25 har skatteutskottet avgivit sitt yttrande nr 3, och i samband med detta har Tage Magnusson i Borås och jag anmält avvikande mening av följande innebörd:

1972 års skatteutredning har enligt sina direktiv inte möjlighet att utarbeta något förslag till en skattesänkingsplan, som skulle innebära en sänkning av det totala skattetrycket. Utredningen har inte heller möjlighet att ta upp till behandling frågan om en indexreglering av skattesystemet, men vi delar helt de i motionerna 1852 och 1854 framförda synpunkterna rörande dessa frågor. Vi anser således att skatteutredningens direktiv skall vidgas så att den får i uppdrag att också behandla frågan om indexreglering.

Det är även angeläget att effekterna av den allmänna arbetsgivaravgiften görs till föremål för utredning. Därvid bör också möjligheterna att differentiera arbetsgivaravgiften i syfte att ge avgifterna en från sysselsättningspolitisk och regionalpolitisk synpunkt lämpligare utformning undersökas. Enligt vår uppfattning bör någon ytterligare höjning av arbetsgivaravgiften inte komma till stånd.

Moderaterna, centern och folkpartiet har gemensamt anmält avvikande mening på denna punkt och "vill erinra om riksdagens beslut hösten 1973 med krav på utredning och förslag angående ett system för att eliminera mervärdeskattens fördyrande verkan på viktiga livsmedel". Vi understryker hur angeläget det är att man tar hänsyn till ifrågasvarande motion.

Herr talman! Jag ber avslutningsvis att beträffande finansutskottets betänkande nr 25 få yrka bifall till de reservationer som bär herrar

Nr 97

Fredagen den
31 maj 1974

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Burenstam Linders och Söderströms namn och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande dessa betänkanden samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 3 Kammarén åtskildes kl. 17.56.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert